

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ORTAK PROGRAMI “HERKES İÇİN İNSANA YAKIŞIR İŞ:
ULUSAL GENÇLİK İSTİHDAM PROGRAMI VE ANTALYA PİLOT BÖLGE UYGULAMASI”

ULUSAL GENÇLİK İSTİHDAM EYLEM PLANI

TÜRKİYE İŞ KURUMU
2011

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ORTAK PROGRAMI "HERKES İÇİN İNSANA YAKIŞIR İŐ:
ULUSAL GENÇLİK İŐTİHDAM PROGRAMI VE ANTALYA PİLOT BÖLGE UYGULAMASI"**

ULUSAL GENÇLİK İŐTİHDAM EYLEM PLANI

ULUSAL TEKNİK EKİP

(15.11.2011)

Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planı

Copyright : Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, 2011
Atatürk Bulvarı No:133
Bakanlıklar – Kızılay/ANKARA
www.iskur.gov.tr

İŞKUR Yayın Numarası: 360

Hazırlayan : Ulusal Teknik Ekip

Basım Yeri : Güzelış Ofset Matbaacılık Ltd. Şti.
Turan Güneş Bulvarı, Galip Erdem Cad.
610. Sok. No:25 Çankaya 06550 / Ankara
Tel : 0.312 490 90 90 • Fax : 0.312 490 40 30
www.guzelisofset.com

Kültür Bakanlığı Yayıncı Sertifika No: 22217

Basım Yılı : 2011

ISBN: 978-975-92450-2-33

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	6
ŞEKİLLER LİSTESİ	7
ULUSAL TEKNİK EKİP	8
RAPORTÖR EKİP.....	9
KISALTMALAR	10
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	12
GİRİŞ	15
DURUM ANALİZİ.....	17
1. Ekonomik ve Sosyal Ortamın Genel Değerlendirmesi	17
1.1. Makroekonomik Göstergeler	17
1.2. Yoksulluk Göstergeleri	18
1.3. Göç Olgusu.....	22
2. İşgücü Piyasası	22
2.1. Genel Görünüm	22
2.2. İşgücü Piyasasında Gençler	24
2.2.1. Nüfus ve İşgücü	25
2.2.2. Gençlerde İşgücüne Katılım Oranları	25
2.2.3. Gençlerde İşsizlik Oranları	27
2.2.4. Kırsal-Kentsel Genç İşsizliği	29
2.2.5. Gençlerde İşsizlik Süreleri	30
2.2.6. Gençlerde Kayıtdışı İstihdam	31
2.2.7. Bölgesel düzeyde genç işgücü.....	32
2.2.8. Gençlerin Eğitimden İşgücü Piyasasına Geçişi.....	36
2.2.9. Küresel Ekonomik Kriz ve Genç İstihdamı.....	38
3. Gençlerin İstihdamını Etkileyen Mevcut Politika ve Programlar.....	38
3.1. Genel Politika Çerçevesi	38
3.2. Eğitim ve Öğretim	39
3.2.1. Mesleki ve Teknik Eğitim ve Öğretim	40

3.2.2.	<i>Girişimlerde Mesleki Eğitim</i>	43
3.2.3.	<i>Eğitim ve Öğretimde Sosyal Diyalog</i>	43
3.3.	<i>İşletme Geliştirme</i>	43
3.4.	<i>İş Yasası, İşgücü Piyasası Politikaları ve Programları</i>	45
3.4.1.	<i>İş Yasası</i>	45
3.4.2.	<i>İşe Almada Teşvikler</i>	45
3.4.2.1.	<i>5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun</i>	45
3.4.2.2.	<i>5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun</i>	46
3.4.2.3.	<i>5838 sayılı Kanun</i>	46
3.4.2.4.	<i>5921 Sayılı Kanun</i>	46
3.4.2.5.	<i>6111 Sayılı Kanun</i>	47
3.4.3.	<i>Aktif İşgücü Piyasası Politikaları</i>	47
3.4.4.	<i>Pasif İşgücü Piyasası Politikaları</i>	49
3.4.5.	<i>Eşitlik ve Erişim</i>	49
3.5.	<i>Gençlerin İstihdamıyla İlgili Kurumsal Çerçeve ve Eşgüdüm</i>	50
3.5.1.	<i>Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı</i>	50
3.5.1.1.	<i>Sosyal Güvenlik Kurumu</i>	50
3.5.1.2.	<i>Türkiye İş Kurumu</i>	50
3.5.1.3.	<i>Mesleki Yeterlilik Kurumu</i>	52
3.5.2.	<i>İşçi ve İşveren Örgütleri</i>	52
3.5.2.1.	<i>Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun Genç İstihdamına İlişkin Faaliyetleri: ....</i>	52
3.5.2.2.	<i>TÜRK-İŞ'in Genç İstihdamına İlişkin Faaliyetleri</i>	53
3.5.2.3.	<i>HAK-İŞ'in Genç İstihdamına İlişkin Faaliyetleri</i>	53
3.5.3.	<i>Sosyal Diyalog Mekanizmaları</i>	54
3.5.3.1.	<i>Ekonomik ve Sosyal Konsey</i>	54
3.5.3.2.	<i>Çalışma Meclisi</i>	54
3.5.3.3.	<i>Üçlü Danışma Kurulu</i>	54
3.5.3.4.	<i>Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK)</i>	54
3.5.3.5.	<i>Üçlü yapılar</i>	54

3.5.3.6. <i>Ekonomi Koordinasyon Kurulu</i>	55
4. Gençlerin İstihdamında Kalkınma İşbirliği	55
4.1. Avrupa Komisyonu	55
4.2. Birleşmiş Milletler	55
4.2.1. <i>Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)</i>	56
4.2.1.1. <i>Birleşmiş Milletler Gençlik İstihdamı Ortak Programı</i>	56
4.2.2. <i>Dünya Bankası</i>	57
5. Yerel İstihdam Politikası Geliştirme Süreci: Antalya Örneği	57
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	59
POLİTİKA ÖNERİLERİ	62
KAYNAKÇA	65
EYLEM PLANI MATRİSİ	67

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksul fert sayısı, 2007-2009	19
Tablo 2: Cinsiyet ve Yaş grubuna Göre Yoksul Sayısı ve Yoksulluk Oranı (2009)	20
Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2009	20
Tablo 4: Gelire Dayalı Göreli Yoksulluk Sayıları ve Yoksulluk Oranı	21
Tablo 5: Yıllar İtibarıyla Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler (15+Yaş, Bin Kişi)*	23
Tablo 6: Genç Nüfusun (15-24 yaş) İşgücü Durumu, 2010	24
Tablo 7: Genç Nüfusun Eğitime Devam ve İşgücü Durumu, 2010.....	25
Tablo 8: Genç nüfusta işsizlik oranı, 2010	30
Tablo 9: Toplamda ve gençlerde kayıtdışı istihdam oranları, 2004-2010	31
Tablo 10: Cinsiyete göre gençlerde kayıt-dışı istihdam oranları, 2004-2010	32
Tablo 11: Gençlerde Toplam İşgücü Durumu, 2010.....	34
Tablo 12: 15-34 yaşındaki fertlerin eğitime devam durumu (2009 II. Dönem).....	36
Tablo 13: 15-34 yaş grubu içinde meslek lisesi veya yükseköğretim mezunu olup, eğitime devam etmeyenlerin mezun oldukları bölümler itibarıyla referans haftasındaki işgücü durumu	37
Tablo 14: Çalışanlarına eğitim sağlayan girişimlerin tüm girişimlerdeki oranı, 2007	43
Tablo 15: İşsizlik Sigortası Fonu Uygulamaları	49
Tablo 16: İŞKUR Temel Göstergeler	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Grafik 1: Yoksulluk oranları (%), 2002-2009.....	19
Grafik 2: Gençlerin İşgücüne Katılım Oranı (%), 2004-2010	26
Grafik 3: Eğitim durumuna göre gençlerin işgücüne katılma oranı (%), 2010	26
Grafik 4: Yıllar itibariyle genç işsizlik oranları (%), 2004-2010	27
Grafik 5: Yıllar itibariyle genç işsizlerin eğitim durumlarına göre dağılımı, 2004-2010	28
Grafik 6: 15-24 yaş grubu nüfusun ve işsizlerin eğitim durumlarına göre dağılımı, 2010	28
Grafik 7: Gençlerin eğitim durumlarına göre işsizlik oranları, 2010	29
Grafik 8: İş aramayıp, işbaşı yapmaya hazır olan gençler, 2004-2010.....	29
Grafik 9: Genç işsizlerin eğitim durumlarına göre işsizlik süreleri, 2010	30
Grafik 10: Genç işsizlerin cinsiyete göre işsizlik süreleri, 2010	31
Grafik 11: Gençlerin Eğitim Durumuna Göre Kayıtdışı İstihdam Oranları, 2010.....	32
Grafik 12: Düzey 2 (26 Bölge)'de Genç Nüfusun, Çalışabilir Yaştaki Nüfus İçindeki Payı ve İşgücüne Katılım Oranı, 2010	33
Grafik 13: Düzey 2 (26 Bölge)'de 15+ yaş ve genç işsizlik oranı, 2010	35
Grafik 14: Düzey 2 (26 Bölge)'de cinsiyete göre genç işsizlik oranı, 2010.....	36

ULUSAL TEKNİK EKİP

ADI SOYADI	Görevi	KURUMU
Kemaleddin METİN	Koordinatör	İŞKUR
Özkan ÖZTÜRK	Üye	İŞKUR
Musa ÖZEN	Üye	MEB
Mehmet Akif SÜTCÜ	Üye	MEB
Yıldız YAPAR	Üye	KB
Müşerref KÜÇÜKBAYRAK	Üye	KB
Enver TAŞTI	Üye	TÜİK
Didem SEZER	Üye	TÜİK
Mehmet Ali KORKMAZ	Üye	GTHB
Murat Serdar ERMAN	Üye	GTHB
Doç. Dr. Emine OLHAN	Üye	AÜ
Doç. Dr. Hakan ERCAN	Üye	ODTÜ
Tuba Burcu ŞENEL	Üye	TİSK
Sibel TUĞ	Üye	TİSK
Enis BAĞDADIÖĞLU	Üye	TÜRK-İŞ
Seda BASMACI	Üye	TÜRK-İŞ
Jülide SARIEROĞLU	Üye	HAK-İŞ
Şahin SERİM	Üye	HAK-İŞ
Tevfik GÜNEŞ	Üye	DİSK
Serkan ÖNGEL	Üye	DİSK
Kadir CELEP	Üye	GİDER
Ferhat GÖK	Üye	GİDER

RAPORTÖR EKİP

ADI SOYADI	KURUMU
Özkan ÖZTÜRK	İŞKUR
Yıldız YAPAR	KB
Ozan ÇAKMAK	ILO
Seda BASMACI	TÜRK-İŞ
Tuba Burcu ŞENEL	TİSK

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AÜ	: Ankara Üniversitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMKYÇ	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Yardımı Çerçevesi
BMOP	: Birleşmiş Milletler Ortak Programı "Herkes için İnsana Yakışır İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FOET	: Eğitim ve Öğretim Alanları Sınıflaması
GİDER	: Gençlik İstihdam Derneği
GSYH	: Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
GTHB	: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
HAK-İŞ	: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
IPA	: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
ISCED	: Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması
ISCO	: Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması
İŞGEM	: İş Geliştirme Merkezi
İİMEK	: İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu
İMD	: İş ve Meslek Danışmanlığı
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
İKMEP	: İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi
KAGİDER	: Türkiye Kadın Girişimciler Derneği
KAMU-SEN	: Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu
KB	: Kalkınma Bakanlığı
KEİG	: Kadın Emeđi ve İstihdamı Girişimi
KESK	: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı
MDG-F	: Binyıl Kalkınma Hedefleri Fonu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
MEMUR-SEN	: Memur Sendikaları Konfederasyonu
MYK	: Mesleki Yeterlilik Kurumu
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OÖP	: Ortaöğretim Projesi

SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜDEF	: Tüketici Dernekleri Federasyonu
TÜFE	: Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TZOB	: Türkiye Ziraat Odaları Birliği
UMEM	: Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri Projesi
UNCT	: BM Ülke Ekibi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UTE	: Ulusal Teknik Ekip
ÜFE	: Üretici Fiyatları Endeksi
ÜOS	: Ülke Ortaklık Stratejisi
YOİKK	: Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu

YÖNETİCİ ÖZETİ

Gençler işgücü piyasası açısından dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır. Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planı ile genç işsizliğinin azaltılmasına yönelik gerçekleştirilmesi gereken faaliyetlerin ve uygulanması öngörülen politikaların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Eylem planı çalışmaları, İŞKUR koordinatörlüğünde oluşturulan Ulusal Teknik Ekip (UTE) tarafından gerçekleştirilmiştir. UTE Bin Yıl Kalkınma Hedefleri dâhilinde ulusal ve yerel düzeyde çıktılar elde etmek üzere tasarlanan Birleşmiş Milletler Ortak Programı "Herkes İçin İnsana Yakışır İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması" çerçevesinde 2010 yılı Ocak ayında kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır.

Eylem planı çalışmalarını gerçekleştiren UTE, İŞKUR koordinatörlüğünde Kalkınma Bakanlığı, MEB, TÜİK, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, TİSK, Gençlik İstihdamı Derneği temsilcileri ve Akademisyenlerden oluşturulmuştur.

Çalışmalar sırasında istatistiksel veriler, ulusal ve uluslar arası araştırmalar, AB ülke uygulamaları, mevcut politika belgeleri, eylem planları ve stratejik planlar ile Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından hazırlanan Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planı Hazırlama Kılavuzundan yararlanılmıştır. Eylem planı hazırlık çalışmalarına başta ILO olmak üzere Program ortağı Birleşmiş Milletler kuruluşları (ILO, IOM, FAO, UNDP) tarafından teknik destek sağlanmıştır.

Ayrıca Eylem Planı ve Eylem Planında yer alan politika tavsiyelerinin oluşturulmasında mevcut mevzuat/belgeler, bölgesel ve yerel özellikler ile insana yakışır iş, kayıtlı istihdam ve ekonomi olguları dikkate alınmıştır. Eylem planı ve politika tavsiyelerinin genç odaklı ve cinsiyet duyarlı olması, tarımdan çözülen ve göç eden genç işgücü ile engelli gençleri gözetmesi temel ilkeler olarak benimsenmiştir.

UTE tarafından hazırlanan Eylem Planının hassas gruplar için çözüm önerilerinin geliştirildiği ulusal istihdam stratejisini destekleyen bir belge olması öngörülmüştür.

Bu çalışmalar doğrultusunda tüm tarafların mutabakatı ile hazırlanan Eylem Planı Giriş, Durum Analizi, Genel Değerlendirme ve Sonuç, Politika Tavsiyeleri ve Eylem Planı Matrisinden oluşmaktadır.

Eylem Planı metninin,

1. Giriş bölümünde;

– Eylem Planı hazırlama sürecine ilişkin özet bilgilere yer verilmiştir.

2. Durum analizi bölümünde genç istihdamını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen;

- Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durum,
- Gençlerin işgücü piyasası açısından durumları,
- Yasal düzenlemeler,
- Politika belgeleri,
- Eğitim öğrenime ilişkin bilgiler,
- Sosyal diyalog mekanizmaları,
- Uluslararası kuruluşlar ile yapılan işbirliği çalışmaları

incelenerek mevcut durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

3. Genel Değerlendirme ve Sonuç bölümünde;

– Durum Analizi ile elde edilen bulgular özetlenerek mevcut durumun tespiti çalışması tamamlanmıştır.

4. Politika tavsiyeleri bölümünde;

– İstihdam dostu büyüme ve bu doğrultuda spesifik politikaların uygulanması,

- Sendikalar başta olmak üzere STK’lar ve Kamu Kurumları arasında işbirliğinin artırılması,
- İşgücü piyasası ihtiyaçlarına uygun eğitim sistemi,
- Cinsiyet ve bölgesel farklılıkları giderici bir biçimde okullaşma,
- Mesleki yeterlilik sisteminin tamamlanması,
- Genç girişimciliğin desteklenmesi ve teşvik edilmesi,
- Göç eden gençlerin kent yaşamına adaptasyonunu sağlama,
- İşgücü maliyetlerinin yapılacak analizler doğrultusunda OECD uygulamaları ile uyumlaştırılması,
- İŞKUR’un kırsal bölgelerdeki örgütlenmesinin artırılması,
- Tarım sektöründe katma değeri yüksek alanların geliştirilmesi ve nitelikli istihdamın desteklenmesi,
- İstihdamı artırmaya yönelik uygulama ve politikalar konusunda ilgili tarafların bilgilendirilmesi

gibi konularda uzun dönemli ve mevzuat değişikliği gerektirebilecek önerilerin yer aldığı politika tavsiyeleri oluşturulmuştur.

5. Eylem Planının son bölümü olan Eylem Planı Matrisi ise kısa vade uygulanabilirliği sağlamak üzere İŞKUR odaklı olarak hazırlanmıştır. Matriste İŞKUR tarafından diğer kurum/kuruluşlarla işbirliği içerisinde yürütülmesi gereken faaliyetlere, bu faaliyetler ile elde edilmesi beklenen sonuçlara, ulaşılması beklenen hedeflere yer verilmiştir.

Oluşturulan Matriste aşağıda belirtildiği üzere 3 ana hedef eksenini belirlenmiş ve bu ana eksenler altında

Hedef 1. Genç İstihdamının Artırılmasında İŞKUR’un Kurumsal Kapasitesinin Geliştirilmesi

- Ülke düzeyinde genç odaklı; yaş, cinsiyet ve eğitim temelli işgücü piyasası ihtiyaç analizlerinin periyodik olarak gerçekleştirilmesi
- İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının genç istihdamına yönelik etkinliğinin artırılması
- İŞKUR’un işgücü piyasasının kurum ve kuruluşlarıyla eşgüdümünün; gençleri de kapsayacak şekilde demokratik temsil ve katılım esaslarına dayanarak artırılması ve bu suretle sosyal diyalog mekanizmasının güçlendirilmesi
- İŞKUR’un; iş danışmanlığı hizmetlerinin kalitesinin ve kapasitesinin geliştirilmesi, personel kapasitesinin nitelik ve nicelik bakımından güçlendirilmesi, gençlik nezdinde tanınırlığının ve erişilebilirliğinin artırılması, işverenlerle iletişim kanallarının güçlendirilerek, eşleştirme hizmetlerinin geliştirilmesi, iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinleştirilmesi

Hedef 2. Eğitim ve İstihdam İlişkisinin Güçlendirilmesi

- Aktif istihdam programlarından yararlananların işgücü piyasasına geçişlerinin kolaylaştırılması
- Eğitimde mezun izleme sisteminin etkinleştirilmesi
- Eğitim alan gençlerin mesleki deneyim kazanmasının kolaylaştırılması
- Tarıma dayalı alanlarda nitelikli istihdam olanaklarının artırılması

Hedef 3. İŞKUR’un İş Yaratmaya Katkısı

- Kentlerde genç işgücü istihdamının artırılması

- Kuruma kayıtlı gençlerin istihdam durumlarının izlenmesi gençlerin istihdam sürelerinin artırılması
- İŞKUR ve KOSGEB arasında imzalanan işbirliği protokolünün sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi
- Girişimciliğin özendirilmesi
- İŞKUR tarafından verilen girişimcilik eğitimlerinin izlenmesi
- Genç girişimcilere yönelik; kolaylaştırıcı düzenlemelerin yapılması, güçlü iletişim mekanizmalarının kurulması

gibi sonuçların elde edilmesi öngörülmüştür.

Bu çerçevede, yukarıda kısaca belirtilmiş olan ve Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planında yer alan hedefleri gerçekleştirmek üzere uygulanması öngörülen faaliyetlerin 2015 yılına kadar tamamlanması planlanmaktadır.

GİRİŞ

Sanayi devriminden günümüze kadar yaşanan süreç ekonomik ve sosyal yapının neredeyse tamamıyla değişmesine neden olmuştur. Özellikle içinde bulunduğumuz bilgi ekonomisi olarak da adlandırılan yapı, bilginin ve bilgiye sahip olmanın önemini artırmaktadır. Ayrıca bu yapı sürekli olarak kendini yenilemekte, ekonomik ve sosyal hayatı değişime zorlamaktadır.

Bu yapı içerisinde bilgiye sahip olmak kadar bu bilgiyi kullanabilme becerisine sahip olmak ve yenilerini üretmek de önemli bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum karşısında ekonomik ve sosyal yapıyı oluşturan unsurlar sürekli kendini yenilemek ve daha iyisini üretmek zorunda kalmaktadırlar.

Yaşanan gelişmeler bir taraftan ekonomik ve sosyal hayatı ilerlemeye ve dönüşüme zorlarken diğer taraftan herhangi bir ülke ya da bölgede yaşanan olumsuzlukların da diğer ülke ve bölgeler tarafından çok kısa zamanda hissedilmesine neden olmaktadır.

Bu değişim ve dönüşüm içerisinde işsizlik, tüm dünyada ve ülkemizde ekonomik ve sosyal hayatın en önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum bir taraftan ekonomik açıdan kayıplara yol açarken diğer taraftan sosyal sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

Küresel ekonomik yapı, bilgi toplumu ve işsizlik kavramları bir arada düşünüldüğünde, işgücü piyasası açısından hassas gruplar olarak ifade edebileceğimiz gençler, kadınlar ve engelliler gibi gruplar yaşanan gelişmelerden diğerlerine göre çok daha çabuk etkilenebilmektedirler.

2007 yılında ABD’de finansal kriz olarak başlayan ve kısa sürede bütün dünyayı etkileyen bir boyuta ulaşan küresel kriz ülke ekonomileri açısından büyük kayıplara ve birçok ülkede işsizlik oranlarının önemli ölçüde artmasına neden olmuştur. Krizin en fazla etkilediği gruplardan biri ise gençler olmuştur.

Kriz dönemi diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de istihdamın daralmasına ve işsizliğin artmasına yol açmıştır. 2007 yılında %10,3, 2008 yılında %11 olan işsizlik oranı 2009 yılında %14 ile zirveye ulaşmıştır. 2010 yılında ise %11,9’a gerilemiştir. İşgücüne katılma oranları ise 2009 yılında %47,9, 2010 yılında %48,8 olarak gerçekleşmiştir.

Bu bağlamda işgücü piyasası verileri incelendiğinde genç nüfusun istihdam ve işgücüne katılma oranlarının diğer yaş guruplarına göre düşük olduğu, işsizlik oranlarının ise yüksek olduğu görülmektedir. Genç nüfusta işgücüne katılma oranları 2007 yılında %37,7, 2008 yılında %38,1, 2009 yılında %38,7, 2010 yılında %38,3 ve 2011 yılı Şubat döneminde %37,2 olarak gerçekleşmiştir. Genç nüfusta işsizlik oranları 2007 yılında %20, 2008 yılında %20,5, 2009 yılında %25,3, 2010 yılında %21,7 olarak gerçekleşmiştir.

Bu anlamda, işgücü piyasası açısından hassas gruplar olarak ifade edilebilen, ekonomik ve sosyal gelişmelerden en fazla etkilenen gruplar arasında yer alan gençler için özel çözümlerin oluşturulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

İşsizlik işçi, işveren, kamu ve sivil toplum kuruluşları gibi birçok tarafı ilgilendiren bir konudur. Bu nedenle ilgili tarafların katılımıyla yapılacak olan bütünsel bir çalışmayla ulusal düzeyde bir istihdam stratejisi doğrultusunda gençlik istihdam eylem planının oluşturulması gençlerin işsizlik sorununun çözümünde sürdürülebilir ve kalıcı sonuçlar elde edilmesine büyük katkılar sağlayacaktır.

Bin Yıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde 2009 yılında Birleşmiş Milletler Ortak Programı “Herkes için İnsana Yakışır İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması” (BMOP) başlatılmıştır. Program ulusal ve yerel düzeyde sonuçlar elde etmek üzere tasarlanmış olup programın ulusal düzeydeki en önemli hedefi, işgücü piyasası açısından kırılgan gruplar arasında yer alan gençler için Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planı hazırlanması olarak belirlenmiştir.

Bu doğrultuda BMOP'un ulusal ölçekteki hedefi olan Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planını hazırlamak üzere 2010 yılı Ocak ayında İŞKUR koordinatörlüğünde Kalkınma Bakanlığı, MEB, TÜİK, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, TİSK, Gençlik İstihdamı Derneği temsilcileri ve Akademisyenlerden oluşan Ulusal Teknik Ekip (UTE) oluşturulmuştur. Ayrıca eylem planı hazırlık çalışmaları sürecinde UTE tarafından alınan kararlar doğrultusunda teknik çalışmaların yürütülmesi amacıyla UTE üyeleri arasından raportör ekip oluşturulmuştur.

2010 yılı Ocak ayında oluşturulan UTE, ILO tarafından hazırlanan Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planı Hazırlama Kılavuzunda belirtilen hususları da göz önünde bulundurarak çalışmalarına başlamıştır. Eylem planı hazırlık çalışmaları başta ILO olmak üzere Proje ortağı uluslararası kuruluşların (ILO, IOM, FAO, UNDP) desteği ve bazı AB ülkelerinde bu alanda gerçekleştirilen faaliyetler, hazırlanan eylem planları göz önünde bulundurularak yürütülmüş ve tamamlanmıştır.

Ayrıca eylem planı ve eylem planında yer alan politika tavsiyelerinin oluşturulmasında mevcut mevzuat/belgeler, bölgesel ve yerel özellikler ile insana yakışır iş, kayıtlı istihdam ve ekonomi olguları dikkate alınmıştır. Eylem planı ve politika tavsiyelerinin genç odaklı ve cinsiyet duyarlı olması, tarımdan çözülen ve göç eden genç işgücü ile engelli gençleri gözetmesi temel ilkeler olarak benimsenmiştir.

Bu çerçevede UTE tarafından, belirtilen uygulama örnekleri ve ilkeler göz önünde bulundurularak mevcut durum tespiti yapılmış ve mevcut durumun tespitinden sonra politika tavsiyeleri ile eylem planı oluşturulmuştur.

DURUM ANALİZİ

1. Ekonomik ve Sosyal Ortamın Genel Değerlendirmesi

1.1. Makroekonomik Göstergeler

2003-2007 yılları arasında Türkiye ekonomisinde hızlı bir büyüme dönemi yaşanmış bu dönemde ekonominin yıllık büyüme hızı ortalama % 6,9 olarak gerçekleşmiştir. Küresel krizin etkilerinin hissedilmeye başlandığı 2008 yılının ikinci yarısından itibaren büyüme performansı yavaşlamış, 2008 yılında büyüme % 0,7 oranında gerçekleşmiştir.

2009 yılında dünya ekonomisinde daralmanın beklentilerin altında gerçekleşmesi ve canlanmaya geçişin erken başlamasına paralel olarak Türkiye ekonomisinde de toparlanma gözlemlenmiştir. Krize karşı alınan mali ve parasal tedbirler sonucunda belirsizliklerin azalması, tüketici güveninin artması, kredi koşullarının iyileşmesi, tüketim ve yatırım kararlarını olumlu yönde etkileyerek yurt içi talebi artırmıştır. Bu gelişmeler çerçevesinde, 2009 yılının son çeyreğinde GSYH % 5,9 oranında artmıştır. Böylece, 2009 yılının tamamında GSYH'da daralma beklentilerin altında kalarak % 4,8 oranında gerçekleşmiştir. Ekonomideki canlanma; sanayi, inşaat, ticaret ve ulaştırma sektörlerinde kaydedilen yüksek oranda katma değer artışları, özel tüketim ve yatırımlar ile stoklardaki artışa bağlı olarak 2010 yılında artarak devam etmiştir. Bu dönemde sanayi sektöründe % 12,9, hizmetler sektöründe % 8,5, tarım sektöründe ise % 1,6 katma değer artışı kaydedilmiştir. 2010 yılı sanayi üretiminde bir önceki yıla göre % 13,1 oranında artış kaydedilmiş, imalat sanayii kapasite kullanım oranı ise bir önceki yıla göre 14,4 puan artarak % 72,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda, GSYH 2010 yılında % 8,9 oranında artmıştır.

Küresel ekonomik kriz Türkiye ekonomisini üç kanaldan – i) dış ticaret imkânlarındaki daralma, ii) finansman ve likidite koşullarındaki sıkılaşma, iii) beklentilerdeki kötüleşme - etkilemiştir.

Küresel ekonomik kriz yurt içi talebin yanı sıra dış talebi de olumsuz yönde etkilemiş buna bağlı olarak ülkemizin ihracat performansı önemli ölçüde düşmüştür. Özellikle ihracata yönelik üretim yapan sektörlerde üretim olumsuz yönde etkilenmiştir. Yurt içi üretim ve ihracatın ithalata olan bağımlılığının son yıllarda hızla artmasının da etkisiyle ithalattaki daralma, önceki kriz dönemlerinden daha derin olmuştur. Türkiye ekonomisinde daralma dönemlerindeki; ithalatın düşmesi, ihracatın artması ve böylece cari işlemler dengesinin fazlaya dönmesi şeklindeki genel karakteristiğin aksine, küresel kriz sürecinde ithalatla birlikte ihracat da önemli miktarda azalmıştır.

Cari açık, ekonomideki toparlanmayla birlikte yeniden artma eğilimine girmiştir. Bu gelişmede, büyümenin etkisiyle ithalat artış oranının ihracat artış oranından daha yüksek olması etkili olmuştur. 2009 yılının ikinci yarısından itibaren küresel krizin olumsuz etkilerinin azalmasıyla başlayan talep canlanması, ithalattaki artışın temel nedeni olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2009 yılında % 72,5 iken 2010 yılında % 61,4'e gerilemiştir. 2009 yılında, ekonomideki daralmaya paralel biçimde % 2,3 seviyesinde gerçekleşen cari açığın milli gelire oranı, 2010 yılında % 6,6 olarak gerçekleşmiştir.

Krizin Türkiye ekonomisini etkilediği bir diğer kanal, finansman ve likidite koşullarındaki sıkılaşmadır. 2002-2007 döneminde dünyadaki trende paralel olarak gerçekleştirilen yapısal reformlar, sağlanan makroekonomik istikrar ve mali disiplin ile para politikası uygulamaları sonucunda, Türkiye ekonomisi yabancı sermaye çekerek yüksek oranlı büyüme hızlarına ulaşırken, ekonomide dış kaynak da kritik rol oynar hale gelmiştir. Küresel kriz döneminde Türkiye'ye gelen sermayenin önemli ölçüde azalması, bu duruma bağlı olarak büyümenin finansmanını zorlaştırmıştır. 2008 yılının Ekim ayından itibaren başlayan net sermaye çıkışı, 2009 yılının Nisan ayından itibaren net sermaye girişine dönüşmüştür. 2010 yılında dünya ekonomisinde başlayan büyüme süreci ve mali sistemin daha sağlıklı ve güçlü olmasına yönelik alınan tedbirler, finansal piyasalardaki bazı

kırılganlıkların devam etmesine karşın uluslararası fon akım sürecinin iyileşmesini sağlamıştır. Bu süreçte, Türkiye ekonomisinde yüksek oranlı büyümeden kaynaklanan dış kaynak ihtiyacını karşılamada herhangi bir sorunla karşılaşmamıştır.

Ekonomide krize bağlı daralma, pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de istihdamın azalmasına ve işsizliğin artmasına yol açmıştır. İşgücü piyasasında mevcut yapısal sorunların yanı sıra kriz ortamının getirdiği belirsizlikler yeni iş olanaklarının yaratılmasını engellemiştir. Krizin ekonomiye olumsuz etkilerini gidermek üzere, özel kesim temsilcilerinin önerileri de dikkate alınarak ekonomiyi canlandırmak ve işsizlikle mücadele etmek için bir dizi destek paketi devreye sokulmuştur. Ekonomide 2009'un son çeyreğinde başlayan canlanmanın işgücü piyasasına yansımalarıyla 2009 ve 2010 yılında istihdamda artış kaydedilmiştir. 2008 yılında % 11 olarak kaydedilen işsizlik oranı ise 2009 yılında % 14, 2010 yılında % 11,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu süreçte ülkemizin işsizlik düzeyindeki azalma, OECD ülkeleri arasında en başarılı örneklerden biri olmuştur.

Küresel ekonomik krizin etkisiyle dünya genelinde üretim ve talepteki düşüş ile temel mal fiyatlarındaki hızlı gerilemenin yanı sıra yurt içi talepteki daralma, enflasyonda ve enflasyonist beklentilerde düşüşü beraberinde getirmiştir. Küresel krizin derinleşmesi ve dünya ekonomisinde yaşanan belirgin yavaşlamanın etkisiyle 2008 yılının son çeyreğinde enflasyonda gözlenmeye başlanan düşüş eğilimi, 2009 yılının son çeyreğinde tekrar yön değiştirerek artışa geçmiştir. Bu eğilim 2010 yılında güçlenerek sürmüştür. 2010 yılı sonunda Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) ve Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) yıllık artış oranları sırasıyla % 6,4 ve % 8,9 olarak gerçekleşmiştir (2009 yılında bu rakamlar sırasıyla % 6,5 ve % 5,9 olarak gerçekleşmiştir).

2009 yılında enflasyon ve para politikası üzerinde temel olarak küresel ekonomideki gelişmeler belirleyici olmuş; Merkez Bankası, küresel gelişmelere bağlı olarak faiz oranlarındaki kademeli indirim uygulamasına 2009 yılı boyunca devam etmiştir. 2009 yılı sonunda, politika faizlerinin düşük seviyesi, dengeleyici likidite önlemleri ve finansal koşullardaki sıkılığın azalması, para ve kredi piyasalarında etkili olmaya devam etmiş; para politikasının genişletici etkisi belirginleşmiştir. Kredi piyasasında gözlenen olumlu gelişmeler ve iktisadi faaliyetlerdeki ılımlı toparlanma eğilimi göz önüne alınarak faiz indirimleri kademeli olarak yavaşlatılmış ve 2009 yılının Aralık ayından itibaren politika faizleri sabit tutulmuştur. Söz konusu genişletici tedbirler 2010 yılının ilk yarısında aşamalı olarak kaldırılmıştır. Küresel likiditenin çoğalması, küresel risk iştahındaki artış gibi yurt dışı gelişmelere iç talep ve dış talep arasındaki ayrışma, kısa vadeli sermaye girişlerindeki artışlar gibi yurt içi gelişmelerin de eklenmesi, 2010 yılının ikinci yarısında makroekonomik risklere daha da odaklanılmasını gerektirmiştir. TCMB bu doğrultuda düşük politika faizi, yüksek zorunlu karşılıklar, geniş faiz koridorundan oluşan politika birleşimi ile hem fiyat istikrarını hem de finansal istikrarı gözeten bir duruş sergilemeye başlamıştır. Küresel krizin Türk bankacılık sistemi üzerindeki etkisi ise son derece sınırlı kalmıştır. Başta bankacılık kesimi olmak üzere birçok alanda gerçekleştirilen yapısal reformlar ile uzun süredir uygulanan sıkı maliye politikası sonucunda oluşan mali alan Türkiye ekonomisinin küresel krize sağlam makroekonomik temellerle girmesini sağlamıştır.

1.2. Yoksulluk Göstergeleri

Türkiye orta gelir düzeyindeki bir ülkedir ve mutlak yoksulluk sorunu ile karşı karşıya değildir. Günde 1 dolardan az kazançla yaşayan nüfusun oranı 2002 yılında % 0,2 iken, 2006 yılı itibariyle sıfırlanmıştır.

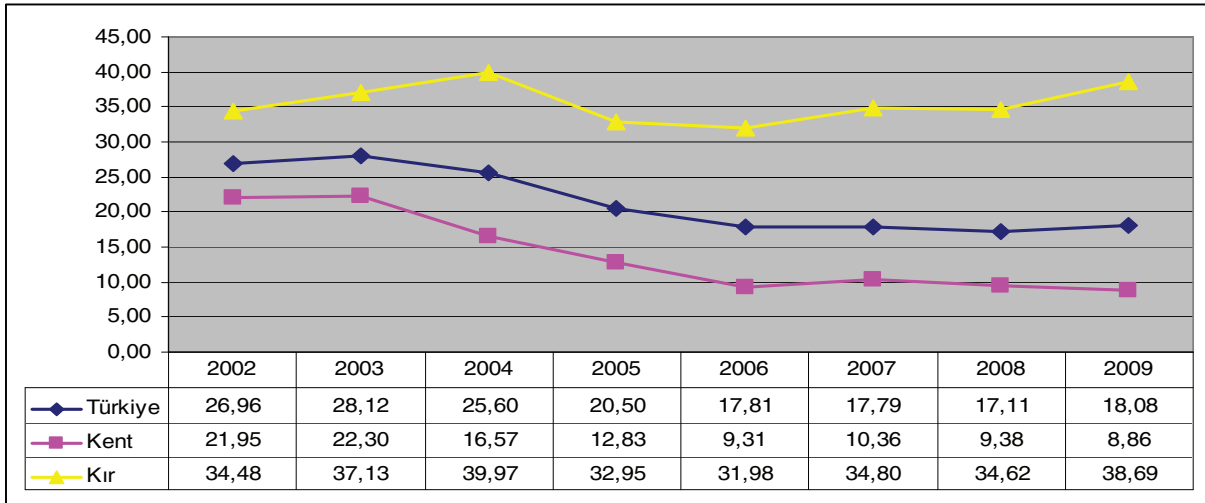
Tablo 1: Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksul fert sayısı, 2007-2009

Yöntemler	Yoksul fert sayısı (bin kişi)								
	TÜRKİYE			KENT			KIR		
	2007*	2008	2009	2007*	2008	2009	2007*	2008	2009
Gıda yoksulluğu (açlık)	328	374	339	33	122	29	295	252	310
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	12 261	11 933	12 751	4 968	4 533	4 318	7 293	7 400	8 432
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı ⁽¹⁾	356	330	159	43	93	20	313	237	138
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı ⁽¹⁾	5 796	4 759	3 066	2 111	1 483	469	3 686	3 276	2 597
Harcama esaslı göreceli yoksulluk ⁽²⁾	10 127	10 497	10 669	4 017	3 871	3 214	6 110	6 626	7 455

2009 yılında gıda yoksulu fert sayısı, bir önceki yıla göre % 9,4 düşüş ile 339 bin kişi olarak tahmin edilmiştir. Yoksul sayısı ise bir önceki yıla göre % 6,9 artarak, 12 milyon 751 bin kişiye ulaşmıştır. Buna göre, nüfusun yaklaşık % 0,48'i sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 18,1'i ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

Grafik 1'de de görüldüğü üzere, Türkiye genelinde yoksulluk oranı 2002-2008 yılları arasında sürekli düşerken, 2009 yılında yaşanan ekonomik krizle beraber yükselmiştir. Bu kırsal yerlerde daha belirgindir.

Grafik 1: Yoksulluk oranları (%), 2002-2009

Grafik 1'de görüldüğü gibi kırsal yerlerde yaşayanların yoksulluk riski kentsel yerlerde yaşayanlara oranla daha fazladır. Kırsal alanda tarım dışı faaliyetlerin kısıtlılığı ve kişi başına katma değeri görece düşük olan tarım sektörünün en çok istihdamı barındıran sektör olması, yoksulluğun kente göre daha yüksek olmasının en önemli nedenlerindedir. Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda 2008 yılında % 34,62 olan yoksulluk oranı 2009 yılında % 38,69'a yükselirken, kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranı % 9,38'den % 8,86'ya düşmüştür.

Hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riski artmaktadır. 2009 yılında hanehalkı büyüklüğü 3 veya 4 kişi olan hanelerde bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 9,65 olurken, 7 ve daha fazla olan hanelerdeki fertlerin yoksulluk oranı % 40,05 olarak hesaplanmıştır. Hanehalkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 15,98 olurken, çocuksuz çekirdek ailelerdeki fertlerde bu oran % 9,86'ya düşmektedir. Geniş ailelerdeki fertler için yoksulluk oranı ise % 24,48 olarak tahmin edilmiştir.

Eğitim durumu yükseldikçe yoksul olma riski azalmaktadır. 2009 yılında okur-yazar olmayan veya bir okul bitirmeyenlerde yoksulluk oranı % 29,84 olurken, ilköğretim mezunlarında bu oran %

15,34, lise ve dengi meslek okulu mezunlarında % 5,34, yüksekokul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde % 0,71 olmuştur.

Türkiye, OECD ülkeleri arasında gelir dağılımında adalet açısından Meksika ile birlikte ülke sıralamasının en sonunda yer almaktadır. Ancak, gelir dağılımına ait veriler incelendiğinde, 2006-2009 anket uygulamalarına göre birinci % 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay artarken, beşinci % 20'lik grubun aldığı payın düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Toplam gelirden en az pay alan birinci % 20'lik grubun payı 2006 uygulamasında % 5,1 iken 2009 yılında % 5,6'ya yükselmiştir. Toplam gelirden en fazla pay alan beşinci % 20'lik grubun payı ise, 2006 yılında % 48,4'den 2009 yılında % 47,6'ya gerilemiştir. Buna paralel olarak, gelir dağılımı eşitsizliğini gösteren Gini katsayısı da 2006 yılında 0,43 iken, 2009 yılında 0,41'e gerileyerek gelir paylaşımı görece olarak daha adil hale gelmiştir. AB-27'de ise Gini katsayısı 2006 yılında 0,306 iken, Eurostat tahminlerine göre 2009 yılında 0,304'tür.

AB üyeleri ve OECD ülkeleri arasında Türkiye İsrail ve Meksika ile birlikte, gençlerin eğitim durumu ve işgücü piyasasındaki konumları ile yakından ilgili bir sorun olan çocuk yoksulluğunun en fazla olduğu ülkelerden biridir. 2008 tarihli bir OECD raporuna göre, 1980'lerin ortalarından 2000'lerin ortalarına kadar Türkiye'de çocukların ve 18-25 yaş arası gençlerin toplam gelirden aldıkları pay OECD ülkelerinin çoğunda görülen genel artış eğiliminin aksine azalmıştır. 2009 yılında 15 yaş altı fertler için yoksulluk oranı % 33,9'dur. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise % 24,04'tür.

Yaş gruplarına göre görece yoksulluk oranlarına bakıldığında 2009 yılında, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 60'ı kriterine göre Türkiye geneli için % 23,8 olan yoksulluk oranı, 15-24 yaş grubundakiler için % 26,8'e yükselmektedir. Bu yaş grubundaki kadınlarda bu oran % 27,9; erkeklerde ise %25,7'dir. Diğer bir ifade ile 35-54 yaş grubu hariç kadınlarda yoksulluk oranı erkeklerden daha yüksektir. Yoksul fertlerin % 18,7'si gençlerden oluşmaktadır.

Tablo 2: Cinsiyet ve Yaş grubuna Göre Yoksul Sayısı ve Yoksulluk Oranı (2009)

[Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 60 kriterine göre]

Cinsiyet ve yaş grubu	Fert sayısı (Bin)	Yoksul fert sayısı (Bin)	Yoksul fertlerin dağılımı (%)	Yoksulluk oranı (%)
Toplam	70 542	16 806	100,0	23,8
< 15	17 860	6 050	36,0	33,9
15-19	6 293	1 975	11,8	31,4
20-24	5 414	1 161	6,9	21,5
25-34	12 030	2 374	14,1	19,7
35-54	18 405	3 544	21,1	19,3
55+	10 540	1 702	10,1	16,1
Erkek	34 989	8 125	48,3	23,2
< 15	9 080	2 971	17,7	32,7
15-19	3 251	956	5,7	29,4
20-24	2 563	538	3,2	21,0
25-34	5 950	1 070	6,4	18,0
35-54	9 270	1 835	10,9	19,8
55+	4 874	755	4,5	15,5
Kadın	35 552	8 681	51,7	24,4
< 15	8 779	3 079	18,3	35,1
15-19	3 041	1 019	6,1	33,5
20-24	2 851	623	3,7	21,9
25-34	6 080	1 305	7,8	21,5
35-54	9 135	1 709	10,2	18,7
55+	5 666	947	5,6	16,7

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2009

Tablo 3: Hanehalkı fertlerinin ekonomik faaliyet durumuna göre yoksulluk oranları

Ekonomik faaliyet durumu	Fert yoksulluk oranı (%)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007(*)	2008	2009
Toplam	27,0	28,1	25,6	20,5	17,8	17,8	17,1	18,1
15 ve daha yukarı yaştaki fertler	23,9	24,5	22,2	17,7	14,8	14,9	14,4	15,3
İstihdamdaki fertler	25,1	26,1	23,3	19,0	15,8	14,2	14,8	15,4
İşteki durum								
Ücretli maaşlı	13,6	15,3	10,3	6,6	6,0	5,8	5,9	6,0
Yevmiyeli	45,0	43,1	37,5	32,1	28,6	26,7	28,6	26,9
İşveren	9,0	8,8	6,9	4,8	3,7	3,2	1,9	2,3
Kendi hesabına	29,9	32,4	30,5	26,2	22,1	22,9	24,1	22,5
Ücretsiz aile işçisi	35,3	38,5	38,7	34,5	32,0	28,6	32,0	29,6
Sektör								
Tarım	36,4	39,9	40,9	37,2	33,9	32,1	38,0	33,0
Sanayi	21,0	21,3	15,6	9,9	10,1	9,7	9,7	9,6
Hizmet	25,8	16,8	12,4	8,7	7,2	7,4	6,8	7,2
İş arayanlar	32,4	31,0	27,4	26,2	20,1	26,0	17,8	19,5
Ekonomik olarak aktif olmayanlar	22,2	22,8	21,0	15,9	13,6	14,7	13,7	14,7
15 yaşından küçük fertler	34,6	37,0	34,0	27,7	25,2	25,5	24,4	25,8

(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir
Kaynak: TÜİK, Yoksulluk Çalışması, 2009

İstatistik Birimler Bölge Sınıflaması Düzey 1'e göre yoksulluk oranlarına bakıldığında en yüksek yoksulluk oranının % 23,3 ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde olduğu görülmektedir. Bunu % 21,2 ile Batı Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri takip etmektedir.

2009 yılında yoksulluk oranı, İstanbul, Ege, Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde düşerken diğer bölgelerde artmıştır. 2009 yılında yoksulluk oranındaki en büyük artış 4,4 puanlık artış ile Akdeniz bölgesinde yaşanırken, en büyük düşüş 3,6 puan ile Doğu Karadeniz bölgesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 4: Gelire Dayalı Görelî Yoksulluk Sayıları ve Yoksulluk Oranı

[Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 60 kriterine göre]

Bölgeler	Yoksulluk sınırı (YTL)				Yoksul sayısı (Bin kişi)				Yoksulluk oranı (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
TR1 İstanbul	4 174	5 384	5 489	5 907	2 563	1 955	2 165	1 875	21,0	15,8	17,4	14,9
TR2 Batı Marmara	3 211	3 879	4 043	4 353	602	555	582	648	21,1	19,1	19,7	21,2
TR3 Ege	3 158	4 091	4 238	4 853	2 067	1 973	2 031	1 875	23,1	21,8	22,3	20,4
TR4 Doğu Marmara	3 461	4 475	4 790	5 158	1 148	1 082	1 105	1 190	19,1	17,6	17,5	18,1
TR5 Batı Anadolu	3 404	4 062	4 315	4 924	1 449	981	1 231	1 388	22,9	15,4	18,9	20,9
TR6 Akdeniz	2 303	3 018	3 117	3 633	2 019	1 901	1 431	1 860	23,8	22,1	16,4	20,8
TR7 Orta Anadolu	2 768	3 344	3 440	3 691	690	689	735	729	18,7	18,7	19,8	19,8
TR8 Batı Karadeniz	2 469	3 339	3 354	3 762	1 025	832	844	875	23,2	18,7	19,2	19,8
TR9 Doğu Karadeniz	3 089	3 633	3 981	4 200	516	375	506	422	21,1	15,3	20,6	17,0
TRA Kuzeydoğu Anadolu	1 849	2 786	2 627	2 623	515	565	558	490	23,8	26,4	26,1	23,3
TRB Ortadoğu Anadolu	1 672	2 217	2 206	2 295	769	656	608	662	22,9	19,3	17,6	18,6
TRC Güneydoğu Anadolu	1 212	1 676	1 860	2 041	1 496	1 202	1 387	1 548	22,3	17,4	19,7	21,2

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006- 2009

1.3. Göç Olgusu

Türkiye’de göçle ilgili verilerin kaynağı TÜİK’tir. Önceki dönemlerde yapılan de facto nüfus sayımları, Türkiye genelindeki nüfus hareketliliği ve göçmenlerin sosyoekonomik özellikleri hakkında fikir vermektedir. Türkiye’de ekonomik nedenlerden kaynaklanan kırdan kente göçün yanı sıra, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden diğer nedenlerden kaynaklanan göç hareketleri de önem taşımaktadır. Bu göçün Bölge dışında ağırlıklı gittiği kentler İstanbul, İzmir, Adana, Mersin, Bölge içinde ise Diyarbakır’dır. Bu göçün, gidilen ildeki işgücü piyasası üzerine olan etkileri büyüktür. Adana ve Mersin Bölgesi Türkiye’deki en yüksek işsizlik oranına sahiptir. Nedeni ne olursa olsun, kırdan kente göçün sonucu olarak kırsal nüfus azalmakta, kırdaki yaş yapısı değişmekte, kırdaki nüfus yaşlanmaktadır. Çok göç veren Doğu Karadeniz’de yaşlı kadınların nüfusa oranı, Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Türkiye’de iç göçün bir başka boyutu ise mevsimsel göç akımlarıdır. Bu göçlerde, belli yörelerdeki nüfus, çeşitli ürünlerin hasat zamanlarında tarımsal istihdam amaçlı olarak göçmektedir. Ayrıca, genç erkekler de inşaat ve turizm sektörlerinde çalışmak üzere mevsimsel olarak kent merkezlerine göç etmektedir. En son ADNKS verilerine göre, kırsal kesimdeki işsiz gençlerin %40-45’i mevsimsel olarak göç etmektedir.

Daha önceki 2000 yılı nüfus sayımına göre, toplam nüfusun %28’i, doğduğu il dışında ikamet etmekte idi. Göç konusunda önemli bir tespit ise, iç göçün %70’inin kentten kente göç biçiminde olmasıdır. 2008-2009 yılı göç istatistiklerine göre, İstanbul, Ankara ve İzmir kentleri Türkiye’nin en fazla iç göç alan kentleridir. Sadece İstanbul, Türkiye’deki iç göçün %17’sini almakta, bu üç ilin toplamı ise %30’u bulmaktadır. Köyden çıkan göçün %30,3’ü İstanbul’a gitmektedir. Bu üç ilin kırsal alanına ise göç yok denecek kadar azdır.

Türkiye’de göçenlerin %55’i erkektir. Bekleneceği üzere, büyük çoğunluğu çalışma çağındaki kişilerdir. Erkekler daha çok bekârken, kadınlar ise daha çok evlendiklerinde göçmektedir. Göçenlerin ortalama eğitim düzeyi, ülkenin ortalama eğitim düzeyinden yüksektir. Göçü kentten kente ağırlıklı olan bir olgu olarak düşündüğümüzde, bu durum şaşırtıcı değildir. Köy çıkışlılarda ise, bekleneceği üzere, eğitim düzeyi düşüktür. Türkiye’nin en çok göç alan üç ili, aynı zamanda, en çok göç veren üç ilidir. İstanbul’dan çıkanlar, toplam göçün %16’sını oluştururken, en büyük üç ilden çıkanlar toplam iç göçün %26’sını oluşturmaktadır. Net olarak bakıldığında, toplam net göçte İstanbul’un payı %2, en büyük üç ilin payı ise %5 olmaktadır.

2. İşgücü Piyasası

2.1. Genel Görünüm

2010 yılında Türkiye’de kurumsal olmayan nüfus bir önceki yıla göre 801 bin kişilik bir artış ile 71 milyon 343 bin kişiye, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus ise 855 bin kişilik artış ile 52 milyon 541 bin kişiye ulaşmıştır

İşgücüne katılma oranı, 2010 yılında bir önceki yıla göre 0,9 puan artarak % 48,8’e yükselmiştir. Söz konusu yükselişte kadınların ağırlık taşıdığı görülmektedir. İşgücüne katılma oranı, kadın nüfusta 1,6 puan, erkek nüfusta 0,3 puan artarken, gençlerde 0,4 puan azalmıştır.

Tablo 5: Yıllar İtibarıyla Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler (15+Yaş, Bin Kişi)*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Çalışma Çağındaki Nüfus	48 359	49 174	49 994	50 772	51 686	52 541
İşgücü	22 455	22 751	23 114	23 805	24 748	25 641
İstihdam	20 067	20 423	20 738	21 194	21 277	22 594
Tarım Dışı İstihdam	14 913	15 516	15 871	16 178	16 023	16 911
Tarım	5 154	4 907	4 867	5 016	5 254	5 683
Sanayi	4 178	4 269	4 314	4 441	4 130	4 494
Hizmetler	10 735	11 247	11 557	11 737	10 644	10 986
İnşaat	1 107	1 196	1 231	1 241	1 249	1 432
İşsiz	2 388	2 328	2 376	2 611	3 471	3 046
İKO (%)	46,4	46,3	46,2	46,9	47,9	48,8
İstihdam Oranı (%)	41,5	41,5	41,5	41,7	41,2	43,0
İşsizlik Oranı (%)	10,6	10,2	10,3	11,0	14,0	11,9
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	13,5	12,7	12,6	13,6	17,4	14,8
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı (%)	19,9	19,1	20,0	20,5	25,3	21,7

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

2010 yılında işgücü içinde istihdam edilenler 1 milyon 317 bin kişi artarken, işsiz sayısı 425 bin kişi azalmıştır. 2010 yılında ekonomik büyümenin sanayi ağırlıklı olarak ve yüksek düzeyde gerçekleşmesi istihdamı olumlu etkilemiştir. 2009 yılında işsizlik artışının ve istihdamdaki daralmanın önemli düzeyde olmasının, dolayısıyla baz etkisinin de bu sonuçta payı vardır.

2010 yılında istihdam artışında erkekler kadınlara kıyasla daha belirleyici olmuş ve kentsel kesim kırsal kesime kıyasla daha fazla katkı yapmıştır. İstihdam kırsal kesimde 477 bin kişi; kentsel kesimde ise 840 bin kişi artmıştır.

Kadın istihdamı 554 bin kişi artmıştır. Kadın istihdamındaki söz konusu artışa büyük ölçüde tarım sektörü kaynaklık etmiştir. Artışın % 50,4'ü tarım sektöründe, % 27,1'i hizmetler sektöründe, % 19,7'si ise sanayi sektöründe ortaya çıkmıştır.

İstihdam edilen erkek sayısı ise 764 bin kişi artmıştır. Bu artışın en büyük bölümü % 40 ile sanayi sektöründe olmuş; % 23,8'i hizmetlerde; % 21,5'i tarım sektöründe; % 14,4'ü ise inşaat sektöründe gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, tarım sektörü kadınlar açısından, sanayi sektörü ise erkekler açısından istihdam yaratan en önemli sektörler olmuştur.

Mayıs 2010'a kadar çok hızlı bir artış gösteren tarım-dışı istihdamın, izleyen aylarda yavaşlayan artış hızı Kasım ayında yeniden toparlanarak yıl genelinde 874 bin kişilik artışla sonuçlanmıştır. Tarım-dışı istihdam 2010 yılında bir yıl önceye göre % 5,5 artmıştır.

Öte yandan, yaratılan toplam istihdam sektörleri göre değerlendirildiğinde, tarım sektörünün 443 bin kişilik istihdam artışı ile ilk sırada gelerek toplam istihdam artışının % 33,6'sını yarattığı görülmektedir. 2010'da tarım sektörünün ekonomik büyüme konusunda başarılı olmadığı dikkate alındığında, bu durum çelişki sergilemektedir. Sanayi sektörünün toplam istihdam artışına katkısı 417 bin kişi ile % 31,7 düzeyinde olmuştur.

Kayıtdışı istihdam mutlak sayı olarak 2010 yılında yaklaşık 444 bin kişi artmış; kayıtdışı istihdam artışı toplam istihdam artışının yaklaşık üçte birini (% 33,7) oluşturmuştur. Buna karşılık kayıtlı istihdamın daha fazla artması nedeniyle kayıtdışı istihdam oranı 0,6 puanlık azalışla 2010 yılında % 43,3 olarak gerçekleşmiştir.

İşsizlik oranı 2010 yılında % 11,9 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında bir önceki yıla göre işsizlerin sayısı 425 bin kişi azalmıştır. İşsizlik oranının kadınlarda % 13 ile erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak işsizlik oranının azalma hızı açısından durum tam tersi bir görüntü sergilemektedir. İşsizlik oranı erkeklerde 2,5 puan azalırken kadınlarda 1,3 puan azalmış; erkek işsiz sayısındaki düşüş 403 bin kişi olurken, kadın işsiz sayısı sadece 20 bin kişi gerilemiştir.

Tarım-dışı sektörlerde gençlerin ve kadınların kırılabilirliği daha fazladır. Nitekim tarım sektörü dışarıda bırakıldığında işsizlik oranı, gençlerde % 25,9'a, kadınlarda % 20,2'ye yükselmektedir. Erkeklerde ise bu oran % 13,2'dir. Tarım dışı sektörlerde işsizlik oranı 2010 yılında bir önceki yıla göre 2,6 puan azalışla % 14,8 olmuştur.

2.2. İşgücü Piyasasında Gençler

2010 yılında 15-24 yaş nüfusun, toplam kurumsal olmayan nüfus içindeki oranı % 16,2'dir. 15-24 yaş grubundaki nüfusun % 30'unu istihdam edilenler, % 8,3'ünü ise işsizler oluştururken, gençlerin % 61,7'si işgücü dışındadır. 15-24 yaş grubundaki nüfusun % 34,9'u eğitim/öğretime devam etmektedir. Gençlerin işgücü durumu cinsiyet ayrımında incelendiğinde, genç kadınlarla, genç erkekler arasında önemli farklılıklar olduğu dikkati çekmektedir. Genç erkeklerin % 40,2'si, genç kadınların ise % 20,3'ü istihdam edilirken, genç erkeklerin % 10,7'si, genç kadınların ise % 6,1'i işsizdir. Aynı şekilde, genç erkeklerin % 49,1'i işgücü dışında kalırken, genç kadınların % 73,6'sı işgücüne dahil olmayanlar kategorisinde yer almaktadır. 15-24 yaş grubundaki genç kadınların % 29,7'sinin "ev işleriyle meşgul olma" nedeniyle işgücü dışında yer alıyor olması da dikkat çekici bir diğer önemli veridir.

Tablo 6: Genç Nüfusun (15-24 yaş) İşgücü Durumu, 2010

	TOPLAM		ERKEK		KADIN	
	Sayı (Bin kişi)	%	Sayı (Bin kişi)	%	Sayı (Bin kişi)	%
15-24 yaş nüfus	11 548	100,0	5 643	100,0	5 905	100,0
İşgücü	4 426	38,3	2 873	50,9	1 554	26,3
İstihdam edilenler	3 465	30,0	2 269	40,2	1 196	20,3
İşsiz	961	8,3	604	10,7	358	6,1
İşgücüne dahil olmayanlar	7 122	61,7	2 771	49,1	4 351	73,6
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar	599	5,2	302	5,3	297	5,0
İş bulma ümidi olmayanlar	218	1,9	138	2,4	80	1,4
Diğer	381	3,3	164	2,9	217	3,7
Ev işleriyle meşgul	1 754	15,2	-	-	1 754	29,7
Eğitim/öğretim	4 027	34,9	2 155	38,2	1 872	31,7
Çalışamaz halde	175	1,5	108	1,9	67	1,1
Diğer	567	4,9	206	3,7	361	6,1

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

Gençlerin işgücü durumları Tablo 7'de eğitime devam durumları dikkate alınarak verilmektedir. Buna göre gençlerin % 41'i eğitime devam etmektedir. Genç erkeklerin % 45,4'ü eğitime devam ederken, genç kadınlar için bu oran % 36,7'dir. Eğitime devam edenlerin % 13,8'i istihdamda, % 3,9'u işsiz, % 82,3'ü ise işgücü dışındadır. Eğitime devam edenlerin işgücü piyasası ile ilişkilerinin daha zayıf olduğu kabul edilerek, değerlendirmeler eğitime devam etmeyenler üzerinden yapıldığında, eğitime devam etmeyen gençlerin % 41,2'sinin istihdam edildiği, %

11,4'ünün işsiz olduğu, % 47,4'ünün ise işgücü dışında yer aldığı görülmektedir. Bu oranlar da kadın erkek ayrımında önemli farklılıklar arz etmektedir. Eğitimine devam etmeyen genç erkeklerin % 23,9'u işgücü dışında yer alırken, genç kadınlar için bu oran % 66,7'dir.

15-24 yaş toplam nüfusu içinde, eğitimine devam etmediği halde işgücü dışında yer alan erkeklerin oranı % 13 iken, eğitimine devam etmeyen ve aynı zamanda işgücü dışında olan (ne istihdam edilen, ne de işsiz olan) genç kadınların oranı % 42,2'dir.

Tablo 7: Genç Nüfusun Eğitime Devam ve İşgücü Durumu, 2010

	(000)											
	Toplam				Eğitime devam edenler				Eğitime devam etmeyenler			
	Nüfus	İstihdam	İşsiz	İşgücüne dahil olmayan	Nüfus	İstihdam	İşsiz	İşgücüne dahil olmayan	Nüfus	İstihdam	İşsiz	İşgücüne dahil olmayan
TOPLAM	11 548	3 465	961	7 122	4 729	652	183	3 893	6 819	2 812	778	3 229
ERKEK	5 643	2 269	604	2 771	2 563	426	102	2 035	3 079	1 842	502	735
KADIN	5 905	1 196	358	4 352	2 165	226	82	1 858	3 740	970	276	2 494

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

2.2.1. Nüfus ve İşgücü

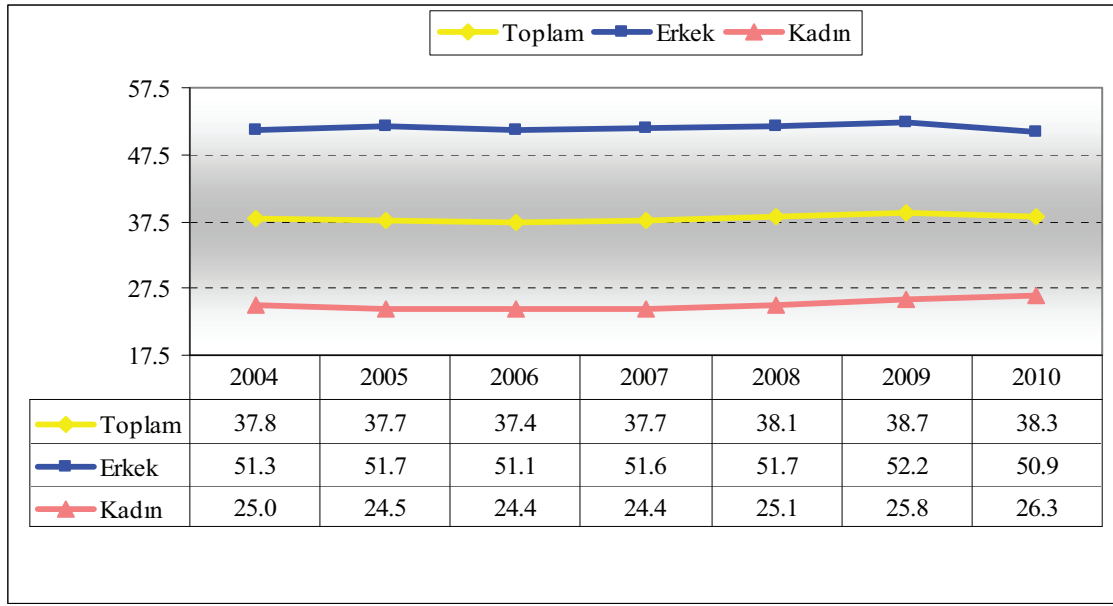
Türkiye'deki nüfus artış hızı son yıllarda azalmakla birlikte, nüfus artmaya devam etmektedir. TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 2010 yılı sonunda Türkiye nüfusu 73 milyon 723 bin kişidir. Nüfusun % 50,2'sini (37 milyon 43 bin kişi) erkekler, % 49,8'ini (36 milyon 680 bin kişi) ise kadınlar oluşturmaktadır. 15-64 yaş grubunda bulunan çalışma çağındaki nüfus, toplam nüfusun % 67,2'sini oluşturmaktadır. Nüfusun yarısı, ortanca yaş olan 29,2 yaşından küçüktür.

Demografik geçiş sırasında, nüfus artış hızı yavaşlarken potansiyel işgücü arzının, başka bir deyişle çalışabilir yaştaki nüfusun artmaya devam etmesi *demografik fırsat penceresi* olarak tanımlanmaktadır. 2010 yılında Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı %1,58 olarak gerçekleşmiştir. Bu hız 2050 yılına gelindiğinde %0,1'e inecektir. 2010 yılında % 17 olan 15-24 yaş grubundaki nüfus oranının, 2050 yılına gelindiğinde % 12,6'ya düşeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca, 2010 yılında % 10,8 olan yaşlı bağımlılık oranı, 2050 yılında % 28,4'e çıkacaktır. Böyle bir durumda Türkiye artık 'genç nüfusa' sahip bir ülke olmaktan çıkacaktır ve demografik fırsat penceresi 2040 yılından sonra 15-64 yaş nüfusun sayıca gerilemeye başlaması ile kapanacaktır. Yani Türkiye, demografik geçiş sürecini büyük ölçüde tamamlamıştır.

2.2.2. Gençlerde İşgücüne Katılım Oranları

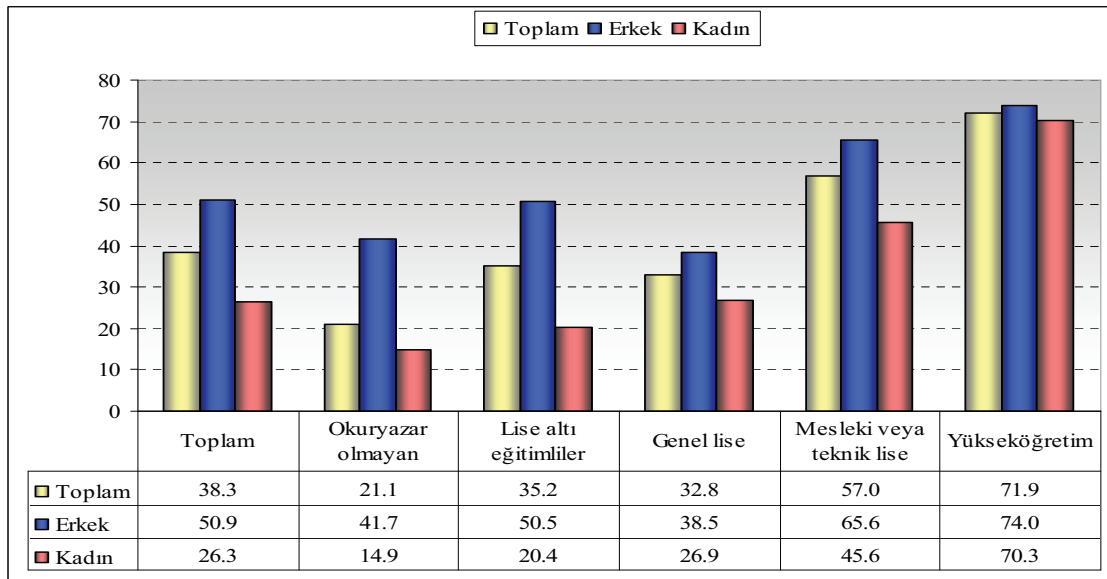
İşgücünün önemli bir göstergesi olan işgücüne katılma oranı, 2010 Hanehalkı İşgücü Araştırması yıllık sonuçlarına göre Türkiye genelinde % 48,8 olarak gerçekleşmiştir. Erkeklerde işgücüne katılma oranı % 70,8, kadınlarda ise % 27,6'dır. Kentsel yerlerde işgücüne katılma oranı % 46,8, kırsal yerlerde ise % 53,5 seviyesinde gerçekleşmiştir.

2010 yılında 15-24 yaş grubundakilerin işgücüne katılma oranı % 38,3'dür. Genç kadınların işgücüne katılma oranı % 26,3'dür. Bu oran % 50,9 olan genç erkek nüfustaki katılım oranına göre oldukça düşük kalmaktadır.

Grafik 2: Gençlerin İşgücüne Katılım Oranı (%), 2004-2010

Grafik 2’de de görüleceği gibi 2004’den bu yana gençlerin işgücüne katılma oranlarında önemli bir değişim sözkonusu olmamıştır. 2004 yılında % 51,3 olan genç erkeklerin işgücüne katılma oranı 2009 itibariyle % 52,2 iken, 2010 yılında % 50,9 olarak gerçekleşmiştir. Genç kadınlar açısından da durum tamamen benzer olup, 2004 yılında % 25 olan genç kadınların işgücüne katılma oranı 2009 itibariyle % 25,8 iken, 2010 yılında % 26,3’dür.

İşgücüne katılma oranı gençlerde de eğitim seviyelerine göre farklılık göstermekte, eğitim seviyesi arttıkça işgücüne katılma oranı da artmaktadır. Yükseköğretim haricindeki tüm eğitim seviyelerinde genç erkeklerin işgücüne katılma oranları, genç kadınların işgücüne katılımının hayli (lise altı eğitim seviyesinde 2,5 kat) üzerindedir. Ancak, yükseköğretim mezunu olan genç kadınların işgücüne katılma oranlarının (% 70,3), genç erkeklerin işgücüne katılma oranına (% 74) oldukça yakın olduğu dikkati çekmektedir (Grafik 3).

Grafik 3: Eğitim durumuna göre gençlerin işgücüne katılma oranı (%), 2010

2.2.3. Gençlerde İşsizlik Oranları

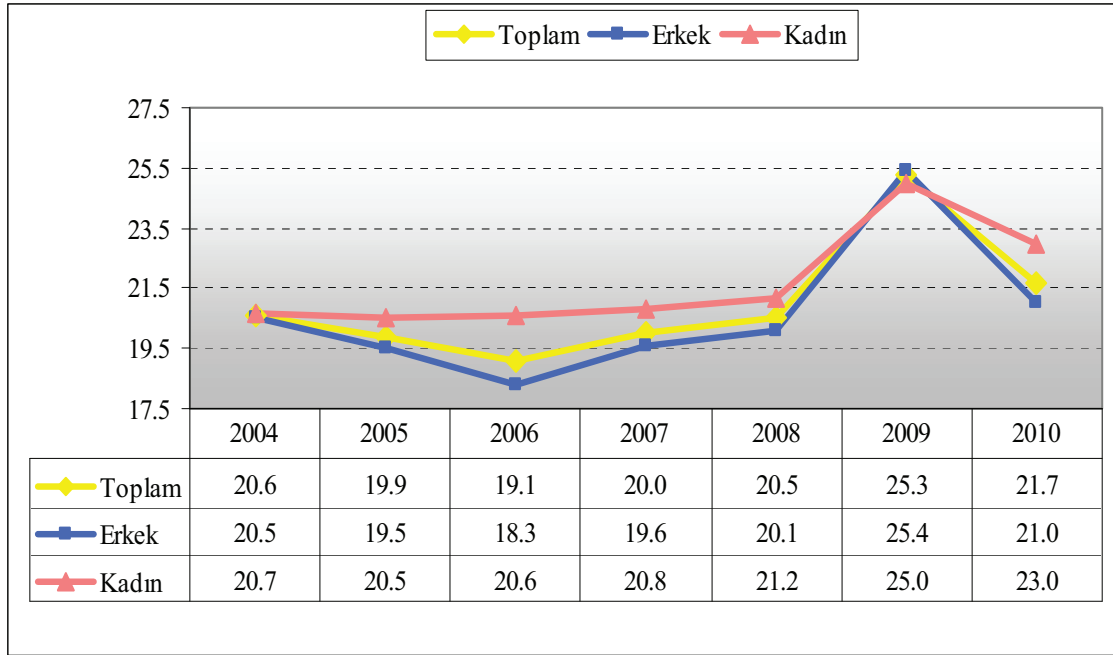
2010 yılında Türkiye genelinde işsiz sayısı bir önceki yıla göre 425 bin kişi azalarak 3 milyon 46 bin kişiye düşmüştür. İşsizlik oranı ise 2,1 puanlık azalış ile % 11,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 2,4 puanlık azalışla % 14,2, kırsal yerlerde ise 1,6 puanlık azalışla % 7,3 olmuştur.

2010 yılında genç işsizlik oranı % 21,7 ile genel işsizlik oranının iki katıdır.

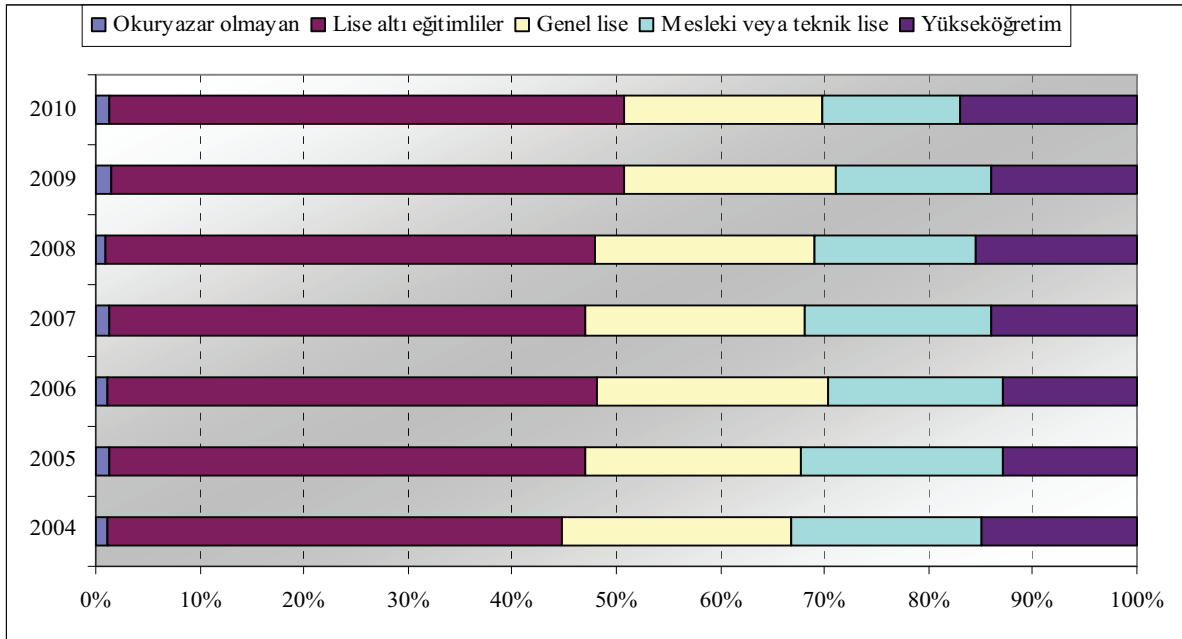
Genç işsizlik oranlarının zaman içindeki değişimine bakıldığında; 2004 yılında % 20,6 olan bu oranın 2009 yılında % 25,3'e yükseldiği, 2010 yılında ise % 21,7 seviyesine gerilediği görülmektedir (Grafik 4).

Genç kadınlar ile genç erkeklerin işsizlik oranları arasında büyük bir fark bulunmamakla beraber, 2004'den günümüze kadar, 2009 dışındaki tüm yıllarda, genç kadınların işsizlik oranı genç erkeklerden daha yüksek gerçekleşmiştir. 2010 itibariyle genç erkeklerin işsizlik oranı % 21 iken, genç kadınlar için bu oran % 23'tür.

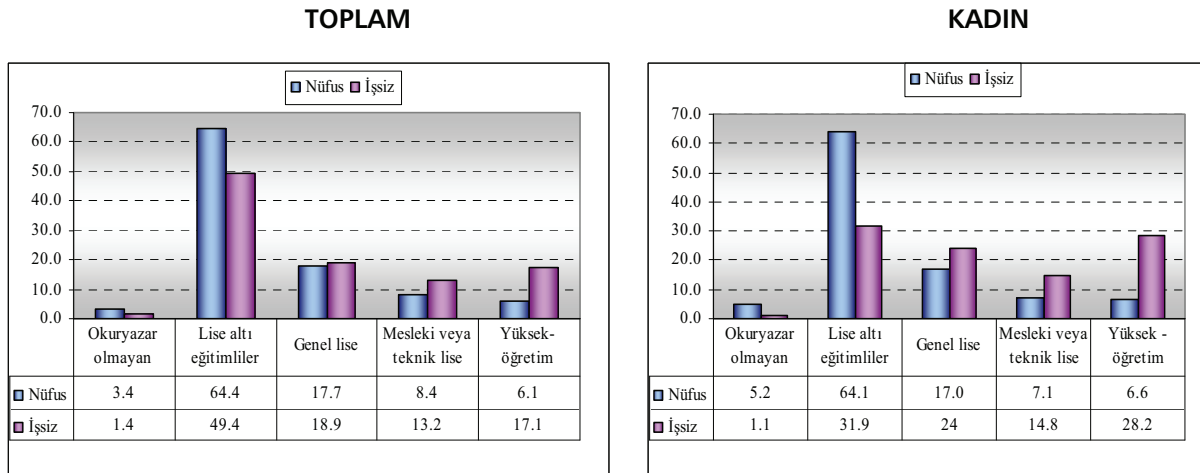
Grafik 4: Yıllar itibariyle genç işsizlik oranları (%), 2004-2010

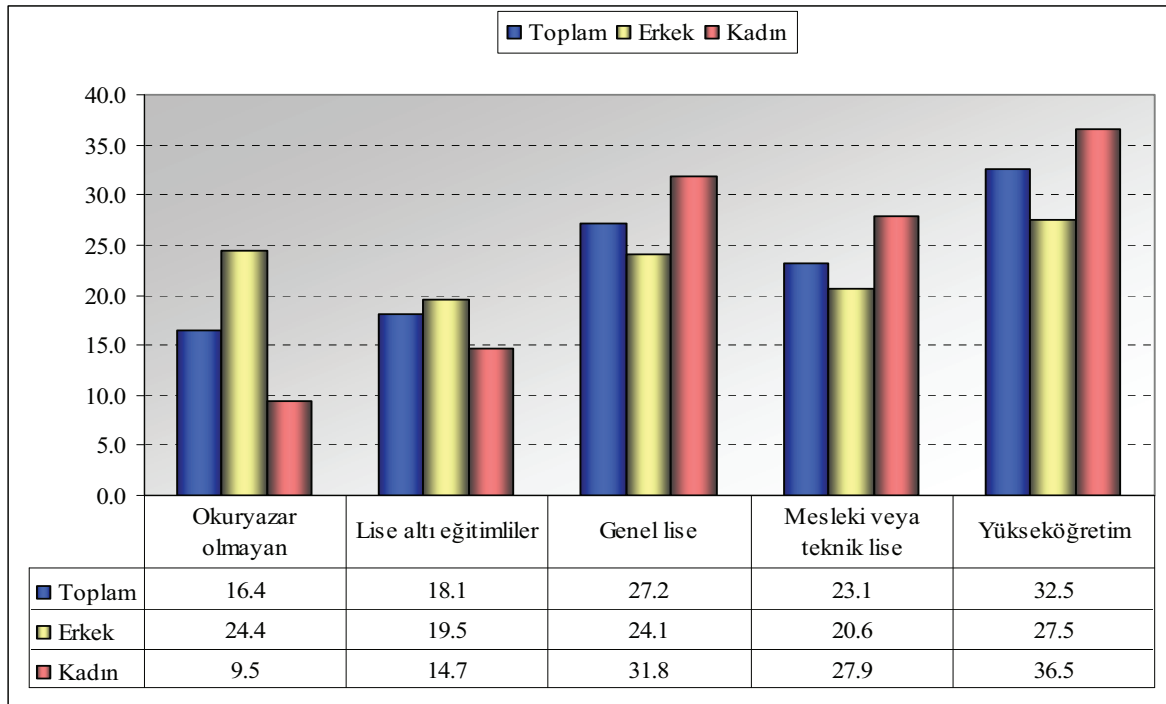
Genç işsizlerin eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; ilk göze çarpan husus işsizler arasında en büyük grubu lise altı eğitimlilerin oluşturuyor olmasıdır (% 50,8). İşsizler içinde lise altı eğitimlilerin payı 2004-2010 döneminde artan bir seyir izlemiştir. 2010 yılı itibariyle işsizlerin % 17,1'ini yükseköğretim mezunları oluşturmaktadır (Grafik 5).

Grafik 5: Yıllar itibariyle genç işsizlerin eğitim durumlarına göre dağılımı, 2004-2010

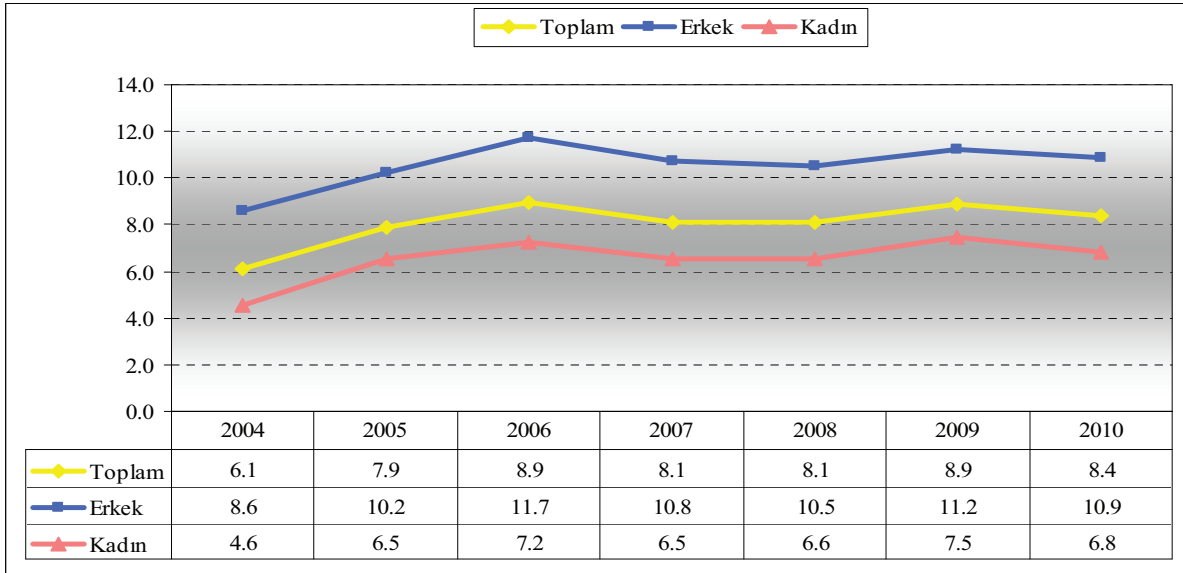
15-24 yaşları arasındaki nüfusun eğitim durumuna göre dağılımı ile aynı yaş grubundaki işsizlerin eğitim durumlarına göre dağılımları birarada incelendiğinde (Grafik 6), 15-24 yaş grubundaki nüfusun %64,4'ünün, aynı yaş grubundaki işsizlerin ise % 49,4'ünün lise altı eğitim seviyesinde olduğu görülmektedir. 15-24 yaş grubundaki lise mezunlarının toplam nüfus içindeki oranı % 17,7, işsizler içindeki oranı ise % 18,9'dur. Gençlerin % 8,4'ü mesleki veya teknik lise mezunu iken, genç işsizlerin %13,2'sini meslek lisesi mezunları oluşturmaktadır. Genç nüfusun % 6,1'i yükseköğretim mezunu iken, genç işsizlerin % 17,1'ini yükseköğretim mezunları oluşturmakta, genç kadın işsizler için ise bu oran % 28,2'ye yükselmektedir.

Grafik 6: 15-24 yaş grubu nüfusun ve işsizlerin eğitim durumlarına göre dağılımı, 2010

Genç işsizlerin eğitim durumuna göre işsizlik oranları 2010 yılı itibariyle, okuryazar olmayanlarda % 16,4, lise altı eğitilmişlerde % 18,1, lise mezunlarında % 27,2, mesleki veya teknik lise mezunlarında % 23,1, üniversite mezunlarında ise % 32,5'dir. Eğitim seviyesi yükseldikçe işsizlik oranları da, gerek kadınlar gerekse erkekler için yükselmektedir. Bunun tek istisnası, okur-yazar olmayan erkeklerin işsizlik oranının (% 24,4) tüm eğitim seviyelerindeki işsizlik oranından daha yüksek olmasıdır. Hem kadınlar hem de erkekler için meslek lisesi mezunlarının işsizlik oranı, genel lise mezunlarına kıyasla biraz daha düşüktür (Grafik 7).

Grafik 7: Gençlerin eğitim durumlarına göre işsizlik oranları, 2010

Türkiye’de iş aramayıp çalışmaya hazır olanların (iş bulma ümidi olmayanlar) işgücüne dahil olmayanlar içerisindeki oranı 2006 yılında maksimum seviyesine ulaşırken, bu yıldan sonra düşüş eğilimine geçmiş, ancak 2009’da yaşanan ekonomik kriz sonrasında tekrar 2006 yılı oranlarına ulaşmıştır.

Grafik 8: İş aramayıp, işbaşı yapmaya hazır olan gençler, 2004-2010

2.2.4. Kırsal-Kentsel Genç İşsizliği

Gençlere özgü en önemli sorunlardan birisi, kentsel genç işsizliğidir. 2010 yılında kentsel yerlerde gençlerin işsizlik oranı, kırsal yerlerin yaklaşık 10 puan üzerindedir. Genç erkekler için, kent kır farklılaşması daha az iken, genç kadınlar için kentsel yerlerdeki işsizlik oranı, kırsal yerlerin

neredeyse 20 puan üzerindedir. Bir diğer ifadeyle aktif nüfusta (işgücünde) yer alan her dört gençten biri işsizdir.

Tablo 8: Genç nüfusta işsizlik oranı, 2010

Tablo 4. Genç nüfusun işsizlik oranı, 2010

Cinsiyet	Türkiye	Kent	Kır
Toplam	21.7	24.8	15.3
Erkek	21.0	22.5	17.8
Kadın	23.0	29.2	11.0

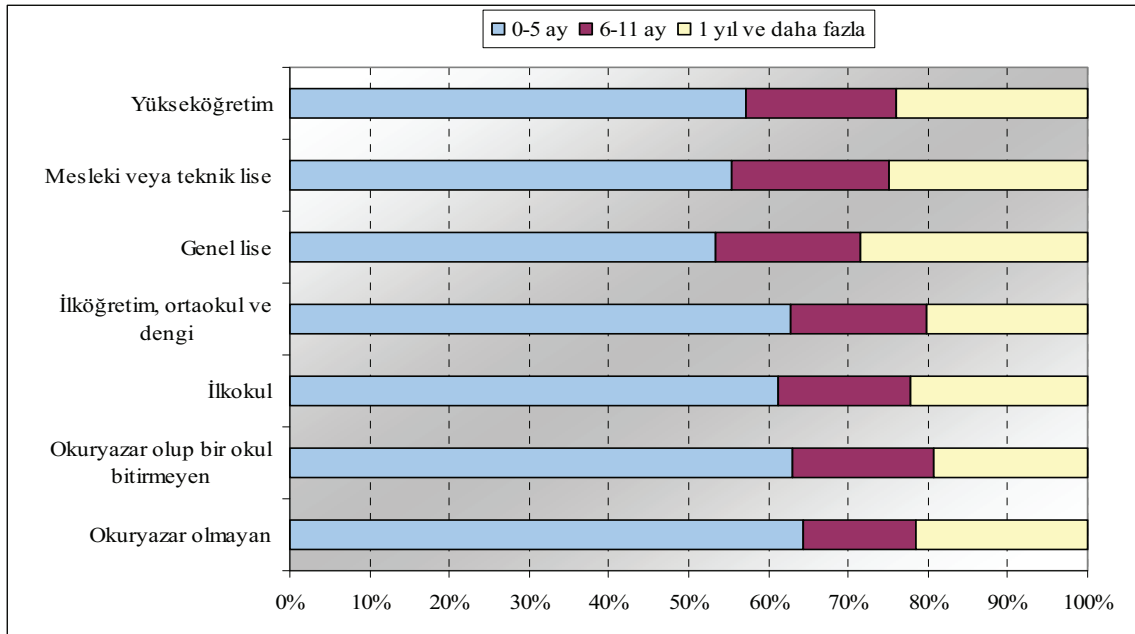
Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

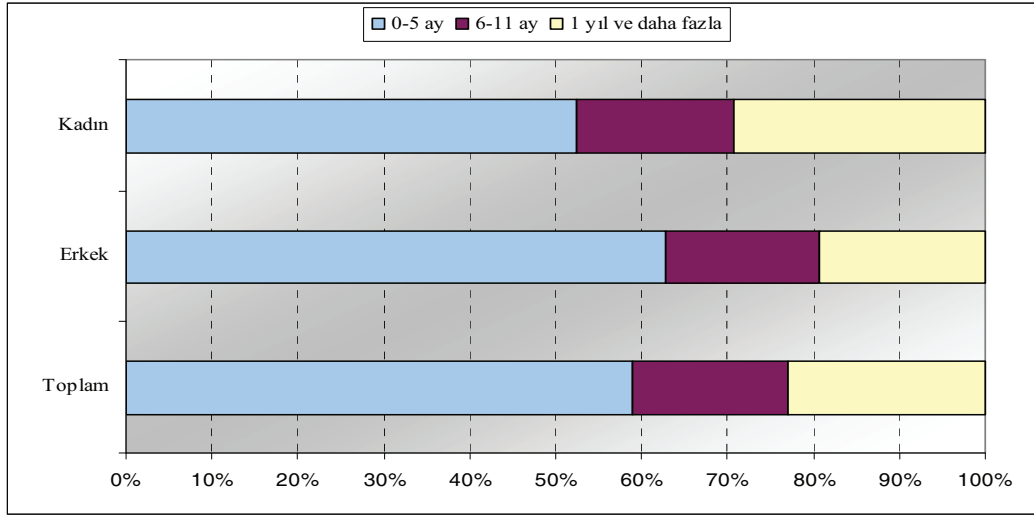
Kırsal alanlarda tarım en büyük istihdam alanıdır. Bu kesimde kadınlar genellikle tarımda çalışmakta ve bunların çoğu da ücretsiz aile işçisi rolü üstlenmektedirler. Fakat tarımsal istihdam oranı giderek düşmekte ve kırsal kesimdeki işsizlik oranı son yıllarda yükselmektedir.

2.2.5. Gençlerde İşsizlik Süreleri

Genç işsizlerin iş arama sürelerine göre dağılımına bakıldığında, iş arama sürelerinin genel olarak 5 aydan kısa süredir iş arayanlarda yoğunlukta olduğu görülmektedir. Eğitim durumu ile iş arama süreleri arasında çok doğrudan bir ilişki olduğu söylenemez. Bununla birlikte, 1 yıl ve daha uzun süredir iş arayanların oranı genel lise mezunları için en yüksektir (% 28,6). Yükseköğretimli genç işsizlerin % 23,9'u 1 yıl ve daha uzun süredir iş aramaktadır. Okur-yazar olup, bir okul bitirmeyenler içinde ise 5 aydan kısa süredir iş arayanların oranı diğer eğitim seviyelerinde olduğundan çok daha yüksektir (% 63). (Grafik 9)

Grafik 9: Genç işsizlerin eğitim durumlarına göre işsizlik süreleri, 2010

Grafik 10: Genç işsizlerin cinsiyete göre işsizlik süreleri, 2010

Uzun süreli işsizlik, genç erkeklere göre genç kadınlar arasında daha yaygındır. Erkeklerde uzun dönemli işsizlik oranı % 19,2 iken, kadınlarda % 29,3'tür.

2.2.6. Gençlerde Kayıtdışı İstihdam

Ülkemiz işgücü piyasasının en önemli sorunlarından birisini oluşturan kayıtdışı istihdam, gençler arasında daha da yaygındır. 2010 yılında toplam kayıtdışı istihdam oranı % 43,3 iken, gençlerde bu oran % 58,3'tür. Tarım dışı faaliyetlerde kayıtdışı çalışan gençlerin oranı ise, tarım-dışı sektördeki kayıtdışılığın 18 puan üzerindedir (% 47,2). Yeterli nitelik, beceri ve mesleki bilgiye sahip olmayan gençlerin işgücü piyasasına ilk girişleri kayıtdışı istihdam biçiminde olmaktadır.

Tablo 9: Toplamda ve gençlerde kayıtdışı istihdam oranları, 2004-2010

Yaş	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
TOPLAM							
15+	50,1	48,2	47,0	45,4	43,5	43,8	43,3
15-24	68,8	65,2	63,1	59,8	56,2	58,8	58,3
TARIM							
15+	89,9	88,2	87,8	88,1	87,8	85,9	85,5
15-24	98,1	97,7	98,5	98,0	98,0	96,2	96,0
TARIM-DIŞI							
15+	33,8	34,3	34,1	32,3	29,8	30,1	29,1
15-24	56,1	55,0	53,7	50,1	45,4	48,1	47,2

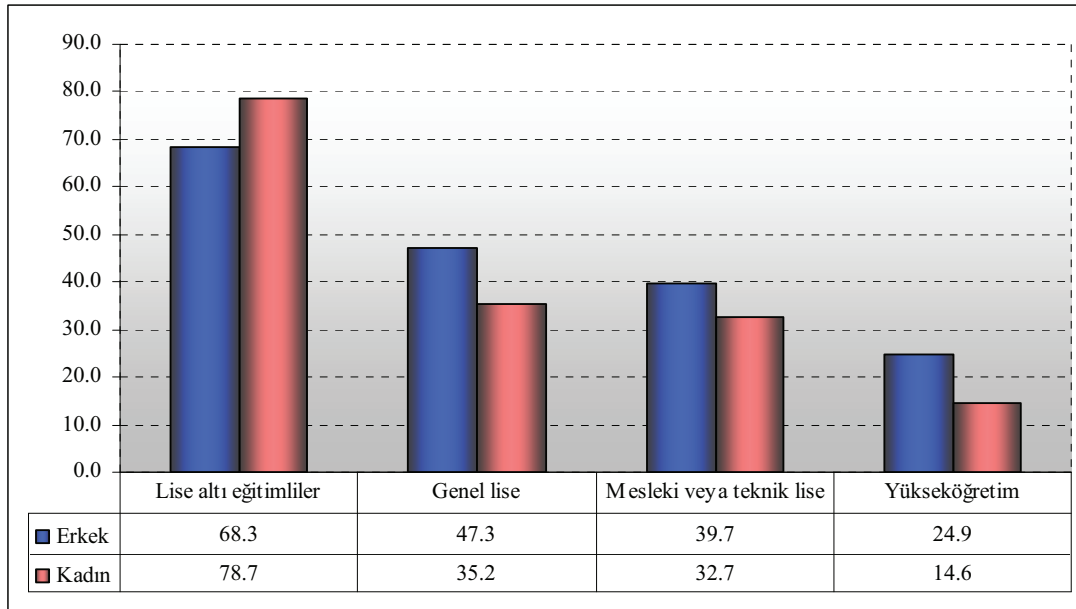
Yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışan gençlerin oranı cinsiyet ayrımında incelendiğinde, ilk dikkati çeken husus tarım-dışı sektörde genç kadınların kayıtdışılık oranlarının, genç erkeklere kıyasla daha düşük olmasıdır. 2010 yılında tarım dışı sektörde kayıtdışı çalışan genç erkeklerin oranı % 51,4 iken, genç kadınlar için bu oran % 37,1'dir.

Tablo 10: Cinsiyete göre gençlerde kayıt-dışı istihdam oranları, 2004-2010

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ERKEK							
Toplam	69.7	65.6	63.0	60.2	55.8	59.3	58.7
Tarım	97.8	96.8	97.7	96.7	96.1	94.8	94.7
Tarım dışı	61.1	59.1	57.2	54.2	49.0	52.0	51.4
KADIN							
Toplam	67.1	64.1	63.1	59.0	57.1	58.0	57.4
Tarım	98.5	98.4	99.2	99.2	99.2	97.6	97.2
Tarım dışı	43.2	44.2	44.4	39.8	36.2	38.5	37.1

Grafik 11: Gençlerin Eğitim Durumuna Göre Kayıtdışı İstihdam Oranları, 2010

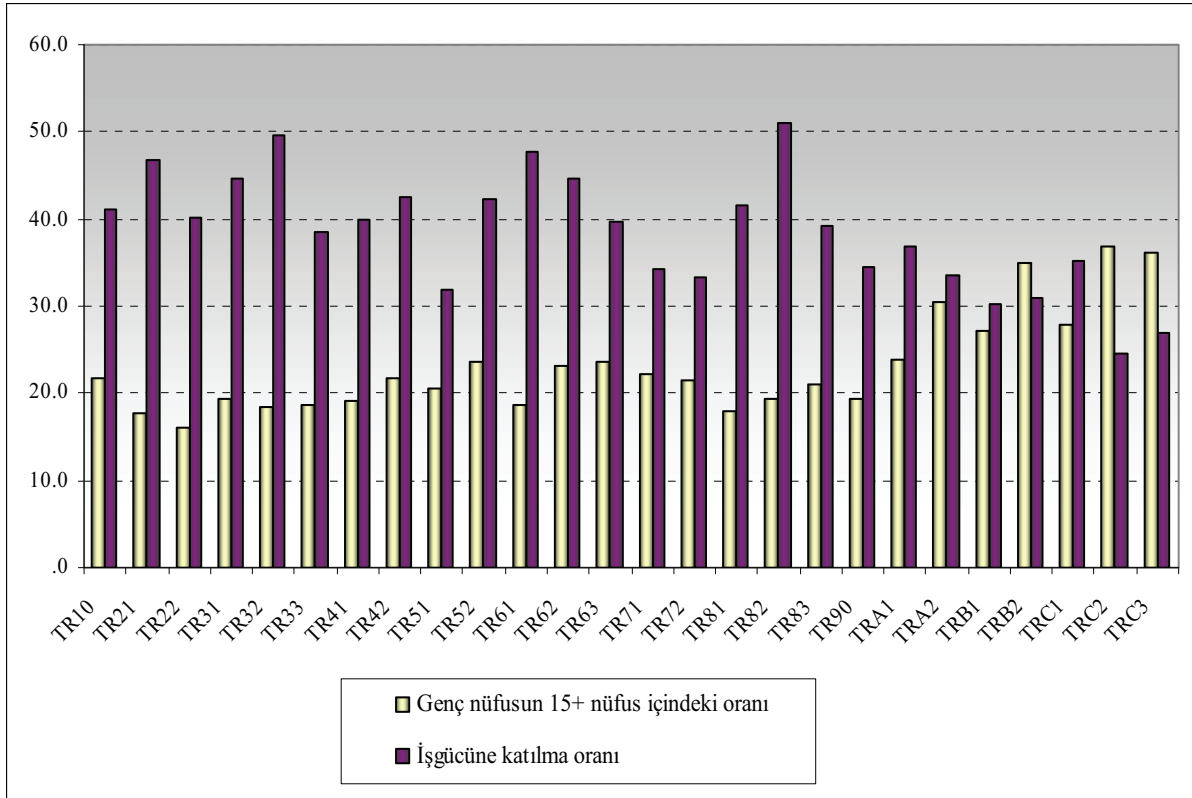
Grafik 11’de 2010 yılı itibariyle gençlerin, eğitim durumlarına göre kayıtdışı istihdam oranları verilmektedir. Buna göre, en yüksek kayıtdışılık lise altı eğitilmişlerde iken, yükseköğretim mezunlarının kayıtdışılık oranları diğer eğitim durumlarına göre oldukça düşüktür. Eğitim durumu yükseldikçe kayıtdışı istihdam oranları azalmaktadır. Mesleki veya teknik lise mezunlarının kayıtdışılık oranı ise genel lise mezunlarından daha düşüktür.

2.2.7. Bölgesel düzeyde genç işgücü

Çalışma çağındaki nüfus içinde genç nüfus oranının en yüksek olduğu bölge TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesidir. Bunu % 36 ile TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesi izlemektedir. Gençlerde işgücüne katılma oranının en yüksek olduğu bölge % 51 ile TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)’dir. Bunu % 49,6 ile TR32 (Aydın, Denizli, Muğla) izlemektedir. Gençlerde işgücüne katılma oranının en düşük olduğu bölge ise % 24,5 ile TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesidir. (Grafik 12)

TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari), TRC2 ve TRC3 bölgeleri dışındaki bölgelerde gençlerin işgücüne katılma oranı, genç nüfusun çalışabilir çağındaki nüfus içindeki payından daha yüksektir.

Grafik 12: Düzey 2 (26 Bölge)'de Genç Nüfusun, Çalışabilir Yaştaki Nüfus İçindeki Payı ve İşgücüne Katılım Oranı, 2010

Genel (15+ yaş) işgücüne katılma oranı ile gençlerin işgücüne katılma oranları bölgesel düzeyde karşılaştırıldığında; TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgesinde 15+ yaş işgücüne katılma oranı ile gençlerin işgücüne katılma oranı arasındaki farkın 23 puan olduğu dikkati çekmektedir. Bu bölgede genel işgücüne katılma oranı % 58,2 iken, gençlerde bu oran % 23,6'dır. Genel işsizlik oranı ile genç işsizlik oranının birbirine en yakın olduğu bölge ise TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)'dir (sırasıyla % 55,3 ve % 51).

Tablo 11: Gençlerde Toplam İşgücü Durumu, 2010

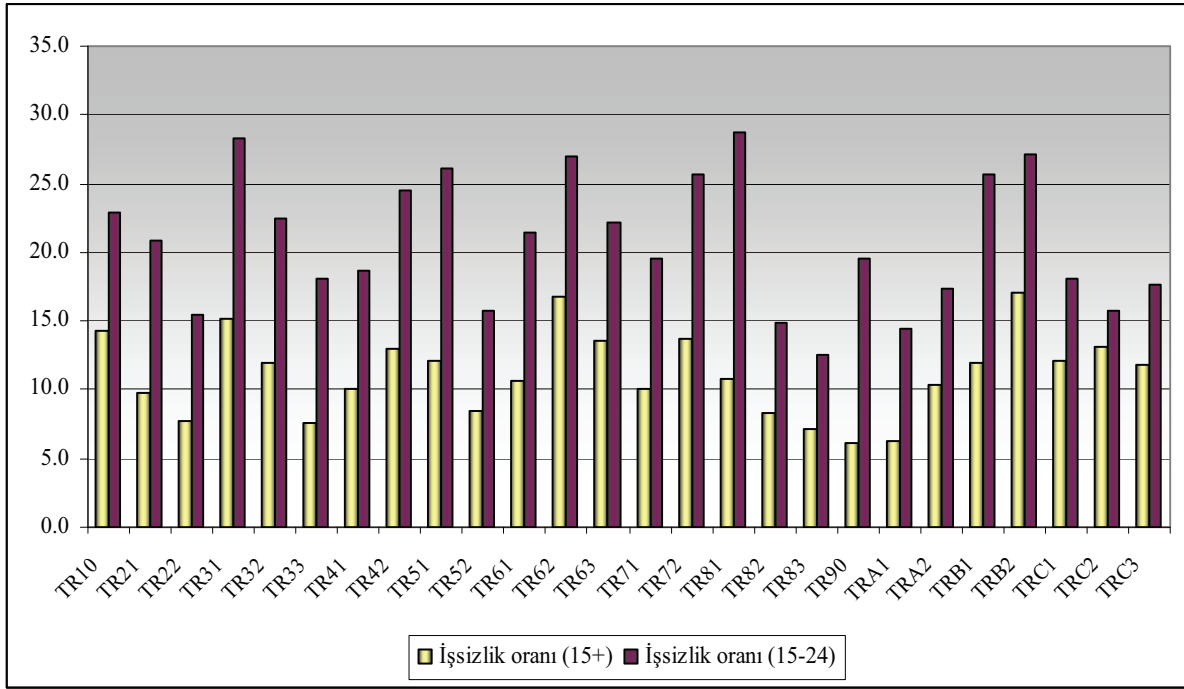
(Bin)

İBBS, 2. Düzey	15 - 24	İşgücüne dahil olmayan nüfus	İşgücüne katılma oranı	İstihdam	İşsiz	İşsizlik oranı	
	yaş kurumsal olmayan nüfus						İşgücü
TOPLAM							
TR - Türkiye	11 548	4 426	7 122	38,3	3 465	961	21,7
TR10 (İstanbul)	2 089	860	1 230	41,1	663	197	22,9
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	210	98	112	46,7	78	21	20,9
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	203	81	122	40,1	69	12	15,4
TR31 (İzmir)	578	258	320	44,6	185	73	28,3
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	379	188	191	49,6	146	42	22,5
TR33 (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	403	155	248	38,4	127	28	18,1
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	508	203	305	40,0	165	38	18,7
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	511	217	294	42,5	164	53	24,5
TR51 (Ankara)	711	228	483	32,0	168	59	26,1
TR52 (Konya, Karaman)	370	156	214	42,2	132	24	15,7
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	352	168	184	47,6	132	36	21,4
TR62 (Adana, Mersin)	605	270	335	44,6	197	73	27,0
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	455	180	275	39,6	140	40	22,1
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	238	82	156	34,3	66	16	19,5
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	354	118	235	33,4	88	30	25,6
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	144	60	84	41,5	43	17	28,8
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	107	54	52	51,0	46	8	14,9
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	411	161	250	39,2	141	20	12,5
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhanev)	367	127	240	34,6	102	25	19,5
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	172	63	109	36,8	54	9	14,4
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	200	67	133	33,6	56	12	17,4
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	306	92	214	30,2	69	24	25,6
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	391	121	269	31,0	88	33	27,1
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	425	150	275	35,3	123	27	18,1
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	666	163	503	24,5	137	26	15,7
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	394	106	288	26,9	87	19	17,7

İstihdam oranı açısından da tamamen benzer bir durum sözkonusudur.

Genel (15+ yaş) işsizlik oranı ile gençlerin işsizlik oranları bölgesel düzeyde karşılaştırıldığında; genç işsizlik oranı ile genel işsizlik oranı arasındaki farkın en yüksek olduğu bölge TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)'dir. Bu düzey 2 bölgesinde genel işsizlik oranı % 10,8 iken, gençlerin işsizlik oranı % 28,8'dir. Tam tersi şekilde, TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesinde genel işsizlik oranı ile gençlerin işsizlik oranı birbirine oldukça yakındır (sırasıyla % 13,1 ve % 15,7). (Grafik 13)

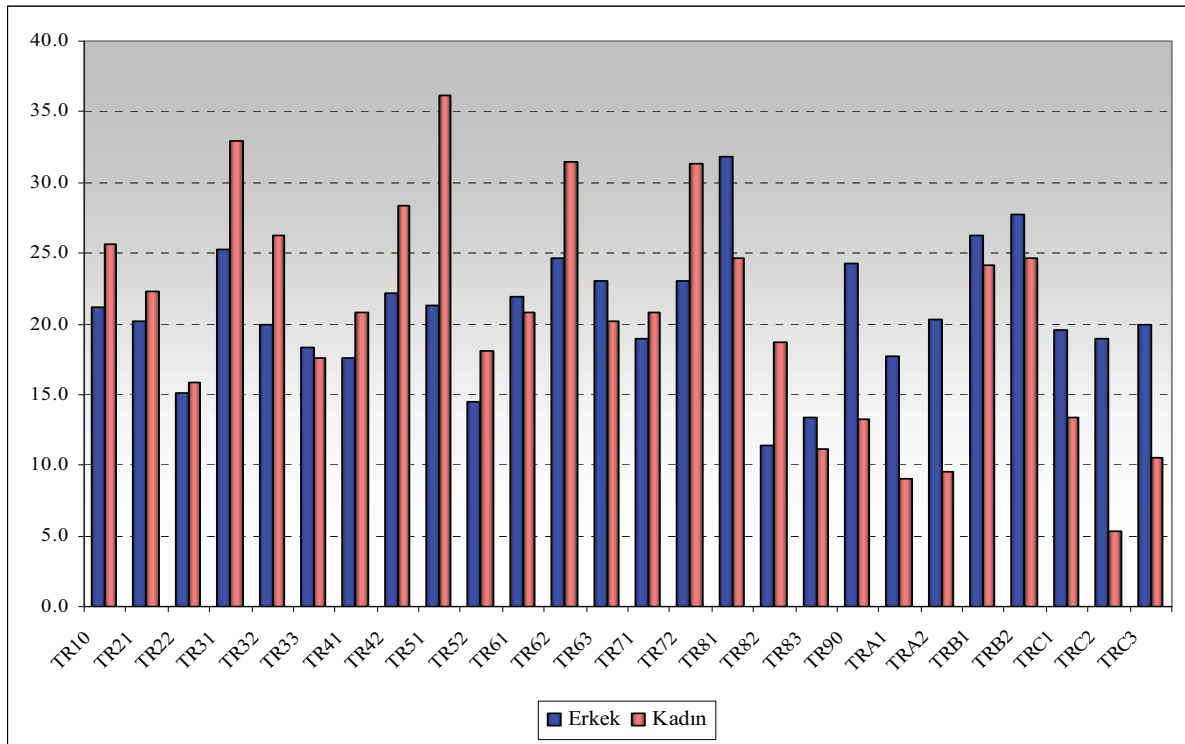
Grafik 13: Düzey 2 (26 Bölge)'de 15+ yaş ve genç işsizlik oranı, 2010

Bölgesel genç işsizlik oranları eğitim durumlarına göre incelendiğinde, gerek lise altı eğitimlilerde (% 27,4) gerekse lise ve dengi okul mezunlarında (% 34,3) en yüksek oranına sahip bölge TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) iken, yükseköğretim mezunlarında en yüksek işsizlik oranı % 69,4 ile TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) bölgesindedir. Yükseköğretim mezunu gençlerin işsizlik oranının % 32,5 olduğu düşünüldüğünde, TR81 bölgesinde bu oran, iki katıdır. Yükseköğretim mezunu gençlerde işsizlik oranının en düşük olduğu bölge ise % 7,3 ile TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)'dir.

Genç işsizlik oranı cinsiyete göre incelendiğinde; genç erkeklerde işsizlik oranının en yüksek olduğu bölge % 31,8 ile TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) bölgesi iken, genç kadınlarda TR51 (Ankara) bölgesidir. Bazı bölgelerde genç kadınların işsizlik oranı, genç erkeklerden daha yüksek iken, bazı bölgelerde tam tersidir. Genç kadınların işsizlik oranı ile genç erkeklerin işsizlik oranı arasındaki farkın en yüksek olduğu bölge TR51 (Ankara)'dır. Ankara'da genç kadınların işsizlik oranı % 36,1 iken, genç erkeklerin işsizlik oranı % 21,3'tür. TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesinde ise, genç erkeklerin işsizlik oranı % 18,9 iken, genç kadınların işsizlik oranı % 5,3'tür.

Grafik 14: Düzey 2 (26 Bölge)'de cinsiyete göre genç işsizlik oranı, 2010

2.2.8. Gençlerin Eğitimden İşgücü Piyasasına Geçişi

2009 yılı II. Döneminde (Nisan, Mayıs ve Haziran), Hanehalkı İşgücü Araştırması ile birlikte "Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi" konulu bir modüler anket uygulanmıştır. Araştırmada hedef kitle 15-34 yaş grubu olup bu, halen kullanılmakta olan ve 15-24 yaş grubunu ifade eden genç nüfus tanımından daha geniş bir kitleyi kapsamaktadır. Bu araştırmadan elde edilen bazı temel bulgular şu şekilde özetlenebilir;

2009 yılı II. dönemi itibariyle, Türkiye'de kurumsal olmayan nüfus 70 milyon 435 bin kişi olup bunun % 33,5'ini (23 milyon 627 bin kişi) 15-34 yaş grubu oluşturmaktadır.

Tablo 12: 15-34 yaşındaki fertlerin eğitime devam durumu (2009 II. Dönem)

Yaş grubu	Toplam	Eğitimine devam etmeyen		
		Eğitimine devam eden	Bir okul bitirmeyen	En az ilkokul mezunu olan
Toplam	23 627	5 428	2 256	15 943
15-19	6 144	3 507	632	2 006
20-24	5 360	1 277	750	3 333
25-29	6 301	456	476	5 369
30-34	5 822	187	398	5 237

15-34 yaş grubunda olup, en az ilkokul mezunu olan ve eğitimine devam etmeyen 15 milyon 943 bin kişinin % 68,1'i eğitimini tamamladıktan sonra 3 aydan uzun süreli bir işte çalışmıştır. Bunların;

- % 64,5'i erkektir,
- % 54,4'ü lise altı eğitim seviyesinde, % 28,8'i lise ve dengi mezunu, % 16,9'u ise yükseköğretim mezunudur.

- % 16,6'sı ilk işinde nitelik gerektirmeyen bir iş yapmıştır.
- % 76,7'si ilk işlerinde ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışmıştır.
- Yükseköğretim mezunu olanların, % 93,2'si ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışmıştır.
- % 62,6'sı ilk işini aile, akraba veya arkadaşlarının yardımı ile bulmuştur.
- Yükseköğretim mezunu olanların, % 29,7'si ilk işini aile, akraba veya arkadaşlarının yardımı ile, % 48,7'si ise doğrudan işverene yaptığı başvuru sayesinde işini bulmuştur.
- 15-34 yaş grubunda olup, annesi bir okul bitirmeyen fertlerin % 79,3'ü, babası bir okul bitirmeyenlerin ise % 85,8'i lise altı eğitim seviyesindedir.
- Annesi yükseköğretim mezunu olanların % 81'i, babası yükseköğretim mezunu olanların ise % 63,9'u yükseköğretim mezunudur.

15-34 yaş grubu içinde meslek lisesi veya yükseköğretim mezunu olup, eğitime devam etmeyenlerin mezun oldukları bölümler itibariyle referans haftasındaki işgücü durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 13: 15-34 yaş grubu içinde meslek lisesi veya yükseköğretim mezunu olup, eğitime devam etmeyenlerin mezun oldukları bölümler itibariyle referans haftasındaki işgücü durumu

(Bin kişi)

Mezun olduğu bölüm	İstihdam edilen		İşgücüne dahil olmayan		İstihdam edilen		İşgücüne dahil olmayan
	Toplam Sayı	Sayı	İşsiz Sayı	Sayı	%	%	%
Toplam	4 119	2 842	526	750	69.0	12.8	18.2
Öğretmen eğitimi ve eğitim bilimleri	631	412	73	146	65.3	11.5	23.1
Sanat	202	109	35	58	54.1	17.1	28.7
Beşeri bilimler	332	222	19	92	66.7	5.7	27.6
Sosyal bilimler ve davranış bilimleri	185	132	29	25	71.1	15.4	13.5
Gazetecilik ve enformasyon	10	8	1	1	80.4	9.8	9.8
İş ve yönetim	925	583	144	198	63.0	15.6	21.4
Hukuk	46	41	1	4	89.0	2.2	8.8
Yaşam bilimleri	18	12	3	3	67.4	16.3	16.3
Fizik bilimleri	79	55	14	10	68.9	18.2	12.9
Matematik ve istatistik	41	35	5	1	85.2	12.3	2.5
Bilgisayar	101	65	17	18	65.1	17.0	17.9
Mühendislik ve işleri	711	552	98	62	77.6	13.7	8.7
İmalat ve işleme	289	193	36	60	66.7	12.4	20.9
Mimarlık ve inşaat	130	104	14	11	80.3	11.0	8.8
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	65	42	12	10	65.6	19.0	15.4
Veterinerlik	15	13	1	1	86.5	6.8	6.8
Sağlık	186	163	4	18	87.9	2.2	10.0
Kişisel hizmetler	103	60	18	25	58.1	17.5	24.3
Güvenlik hizmetleri	33	32	-	1	98.0	-	3.0
Diğer(*)	18	9	3	6	50.0	16.7	33.3

Kaynak: TÜİK, 2009 II.Dönem Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

(*) Diğer; sosyal hizmetler, ulaştırma hizmetleri ve çevre koruma bölümlerini kapsamaktadır.

Buna göre, hukuk alanından mezun olmuş olanların % 89'u istihdam edilirken, % 2.2'si işsiz, % 8.8'i ise işgücü dışındadır. Veterinerlik ve sağlık alanlarından mezun olanlar içinde de istihdam edilenlerin oranı oldukça yüksektir (Sırasıyla, % 86.5 ve % 87.9).

2.2.9. Küresel Ekonomik Kriz ve Genç İstihdamı

İşsizlik yetişkinlerle kıyaslandığında gençler arasında, ekonomik göstergelerin olumlu seyrettiği dönemlerde dahi daha yaygındır.

Türkiye'nin daha önce yaşadığı krizler ülkemiz gençlerinin ekonomik krizler karşısındaki kırılganlığını ortaya koymaktadır. Nitekim genç kadınlar ve erkeklerin işsizlik oranı 2000-2003 döneminde sırasıyla 7,4 ve 5,9 puan artmıştır. 2001 Krizini takip eden istikrarlı büyüme döneminde dahi genç işsizlik oranında kayda değer bir gerileme kaydedilememiştir.

2009 yılında yaşanan krizin etkisiyle işsizlikte büyük bir artış yaşanmıştır. 2009 yılında Türkiye genelinde işsiz sayısı bir önceki yıla göre 860 bin kişi artarak 3 milyon 471 bin kişiye yükselmiştir. İşsizlik oranı ise 3 puanlık artış ile % 14 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 3,8 puanlık artışla % 16,6, kırsal yerlerde ise 1,7 puanlık artışla % 8,9 olmuştur. Gençler açısından işsizlik oranları incelendiğinde, 2009 yılında genç nüfustaki işsizlik oranı bir önceki yıla göre 4,8 puanlık artışla % 25,3 olurken, kentsel yerlerde 5,6 puanlık artışla % 28,2 olarak gerçekleşmiştir.

Öte yandan, ILO'nun "Gençlerin İstihdamında Küresel Eğilimler 2010 Raporu"na göre; 2009 sonu itibarıyla dünyada 81 milyon gencin işsiz olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam 2007 yılına göre 7,8 milyon kişilik bir artış ifade etmektedir. Ekonomik kriz döneminde ise genç işsizliği dünyada daha önce hiç olmadığı kadar yükselmiş; 1,1 puan artarak % 11,9 seviyesinden % 13'e tırmanmıştır. OECD'nin "2010 İstihdam Görünüm Raporu"na göre ise genç işsizliği oranı 32 OECD ülkesinde ortalama olarak 2007'de % 12 iken, krizle birlikte 4,4 puan yükselerek 2009'da % 16,4'e çıkmıştır.

Kriz, Türkiye'deki genç işsizliğini hem dünya ortalamasından hem de gelişmiş ülkelerdekenden fazla artırmıştır.

2010 yılında ise işsizlikte önemli bir gerileme kaydedilmiş, Türkiye genelinde işsiz sayısı bir önceki yıla göre 425 bin kişi azalarak 3 milyon 46 bin kişiye düşmüştür. İşsizlik oranı ise 2,1 puanlık azalış ile % 11,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 2,4 puanlık azalışla % 14,2, kırsal yerlerde ise 1,6 puanlık azalışla % 7,3 olmuştur.

3. Gençlerin İstihdamını Etkileyen Mevcut Politika ve Programlar

Türkiye'de dolaylı olarak istihdamla ilgili hazırlanan politika belgesi, eylem planı, stratejik plan, vb. birçok belge ve doküman bulunmaktadır. Ancak genel olarak istihdam ve özel anlamda ise gençlerin ve kadınların istihdamını doğrudan ilgilendiren bir strateji belgesi bulunmamaktadır.

İstihdam alanında çalışmalarını yürütme görevi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ve ilgili kuruluşu olan Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'ne (İŞKUR) verilmiştir. Bu görev doğrultusunda 2009 yılı sonunda ÇSGB tarafından önemli bir adım atılarak ilgili tarafların katılımıyla Ulusal İstihdam Stratejisi hazırlık çalışmaları başlatılmıştır. Bu belge Türkiye açısından bir ilk olma niteliği taşımaktadır. Gençlerin istihdamına ilişkin bir stratejinin de bu çalışmalar kapsamında oluşturulması öngörülmektedir.

3.1. Genel Politika Çerçevesi

Türkiye'de ekonomik ve sosyal politikaların genel çerçevesi, kalkınma planları, Orta vadeli programlar ve yıllık programlarla çizilmektedir.

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı, "istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye" vizyonu ve Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) çerçevesinde hazırlanmıştır.

Plan döneminde ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın istikrarlı bir yapıda sürdürülmesi ve plan vizyonunun gerçekleşmesi yolunda aşağıda yer alan stratejik amaçlar, 5 gelişme eksenini çerçevesinde belirlenmiştir:

- Rekabet gücünün artırılması,

- Beşeri ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi,
- Bölgesel gelişmenin sağlanması,
- Kamu hizmetlerinde kalite ve etkinliğin artırılması ve
- İstihdamın artırılması.

Orta Vadeli Program ve yıllık programlarda eğitim, sağlık, istihdam gibi sosyal politika alanlarında; gençlerin yaşam kalitelerini yükseltmeyi, gençler için sorunlu alanların iyileştirilmesini, gençlerin toplumla bütünleşmiş, özgüven sahibi, sağlıklı bireyler olarak yetişmelerini ve toplumsal hayata ve işgücüne aktif katılımlarını sağlayacak tedbir ve faaliyetlere yer verilmiştir. Bunlar;

- İşgücü piyasasında zorluklarla karşılaşan kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler, özürllü ve eski hükümlüler için fırsat eşitliği sağlanması; ayrımcılığı azaltacak düzenlemelere gidilmesi,
- Gençler için aktif işgücü programlarının ve gençlerin işgücü piyasasında deneyim kazanmalarını sağlayıcı programların geliştirilmesi,
- İşgücü piyasasına girişte zorlukla karşılaşan gençler, kadınlar, uzun süreli işsizler, eski hükümlüler ve kriz nedeniyle işten çıkarılanlar başta olmak üzere, bireylerin aktif işgücü programlarına erişimlerinin artırılması,
- Bu programların etkin izleme ve değerlendirme mekanizmaları ile daha verimli bir şekilde uygulanmasının sağlanması,
- Eğitimin kalitesinin ve eğitime ayrılan kaynakların artırılmasıdır.

Öte yandan, Türkiye’de genel olarak istihdamı ele alan fakat gençlerin istihdamını doğrudan ve dolaylı biçimde ilgilendiren birçok politika belgesi de bulunmaktadır. Söz konusu belgeler şunlardır:

- Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanmasına İlişkin 25.05. 2010 tarih ve 2010/14 sayılı Başbakanlık Genelgesi,
- Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi,
- Mesleki Eğitim ve İstihdam İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı,
- Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Planı
- Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı (IPARD)
- Sosyal Yardım Sisteminin İstihdam ile Bağlantısının Kurulması ve Etkinleştirilmesi Eylem Planı
- Sanayi Strateji Belgesi

3.2. Eğitim ve Öğretim

Millî Eğitim Sistemi, "Örgün Eğitim" ve "Yaygın Eğitim" olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır.

Örgün ve yaygın eğitimde görev alan resmî, özel ve gönüllü kuruluşların çalışmaları arasındaki koordinasyon Millî Eğitim Bakanlığı’nca sağlanmaktadır. Kamu veya özel kurum ve kuruluşlarca kurum çalışanlarına yönelik düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetleri bu kapsamın dışında değerlendirilmektedir.

Okul öncesi eğitim, isteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş 36-72 aylık çocukların eğitimini kapsamaktadır. Ülke genelinde 2009-2010 eğitim öğretim yılında okul öncesi net okullaşma oranı; 3-4 yaş grubu çocuklarda % 26,9, 4-5 yaş grubu çocuklarda ise % 38,6 olarak açıklanmıştır. Bu oran OECD ülkelerine göre oldukça düşüktür. Okul öncesinde okullaşma oranında bazı illerde ülke ortalamasının çok üstünde iken bazı illerde ise bu oran ülke ortalamasının çok altındadır. Örneğin; 2009-2010 eğitim öğretim yılı için 4-5 yaş grubu çocuklarda net okullaşma oranı Hakkari’de % 17,4 iken Amasya’da % 81,3’tür. 2013 yılı sonunda okul öncesi okullaşma oranının %

50'ye çıkarılması hedeflenmektedir. Okul öncesinde kız ve erkek çocukların okullaşma oranlarında belirgin bir fark yoktur. Ülke genelinde okul öncesi eğitim için yeterli kapasite oluşturulamamış; zorunlu hale getirilmemiştir. Ailenin sosyo-ekonomik yapısı okul öncesi eğitime olan talebi değişken kılmaktadır. Okul öncesi eğitim için veliden katkı payı talep edilmektedir. Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, okullaşma oranının artırılması ve zorunlu hale getirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu kapsamda 32 ilde pilot olarak okul öncesi eğitimin zorunlu hale getirilmesi uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamanın yıllar itibarıyla yaygınlaştırılması planlanmaktadır.

İlköğretim, öğrencinin bitirdiği yaş baz alınarak 6-13 yaş grubundaki bütün kız ve erkek çocuklar için zorunlu, sekiz yıl süreli, kesintisiz ve devlet okullarında parasızdır. 2009-2010 eğitim öğretim yılında ilköğretimde net okullaşma oranı % 98,2 olarak açıklanmıştır. İlköğretimde okullaşma oranını %100 yapmak için, özellikle ilköğretim ikinci kademesine devam etmeyen kız çocuklarını hedefleyen, toplumsal farkındalık yaratmaya yönelik değişik projeler yürütülmektedir. İlköğretimde kız çocukların okullaşma oranındaki yetersizlik, ikili eğitim sistemi, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının çokluğu, öğretmenlerin bölgesel dağılımındaki dengesizlik giderilememiştir. Üst öğrenime yönlendirmede sık aralıklarla sistem değişikliği yapılmaktadır. Etkili ve verimli bir mesleki rehberlik ve yönlendirme yapılamamaktadır.

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı, en az dört yıllık genel mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsamaktadır. Bu eğitim kademesinde teorik yaş grubu 14-17'dir. Ortaöğretim; genel ortaöğretim ile mesleki ve teknik ortaöğretim olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Ortaöğretim kurumlarının 9. sınıflarının ortak olması (sınavla girilen okullar hariç) sisteme esneklik sağlamaktadır. Öğrenci 9. sınıfın sonunda okul ve alan tercihi yapabilmektedir. Mesleki ve teknik ortaöğretimin 10. sınıfının sonunda da gerekli koşulları karşılamak kaydıyla alan değişikliği yapabilmektedir.

Türkiye genelinde 2010 istatistiklerine göre ortaöğretimde net okullaşma oranı % 66'dır. Brüt okullaşma oranı ise % 84,2'dir. Brüt okullaşma oranı genel ortaöğretimde % 48,1, mesleki ve teknik ortaöğretimde ise % 36,1'dir. Okullaşma oranında mesleki ve teknik eğitimin payı düşüktür. Ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitimin payının % 60'ın üzerine çıkarılması hedeflenmektedir. Genel ortaöğretim ile mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrenci sayısı arasında denge kurulamamıştır. Ortaöğretimde kız-erkek brüt okullaşma oranları arasındaki fark yaklaşık %10'dur. Brüt okullaşma oranında bölgesel farklılıklar bulunmaktadır. Ortaöğretimde yatay ve dikey geçişlere imkân veren, etkin bir rehberlik ve yönlendirme hizmetini içeren esnek bir yapı oluşturulamamıştır. Eğitimde kademeler arası geçişlerde kayıplar olmaktadır. Ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitim görenlerin payı istenilen düzeyde değildir. Mesleki eğitim, işgücü piyasasının taleplerini karşılamak için yeterince esnek ve dinamik bir yapıda değildir. Üst öğrenimi kazanamayan, genel ortaöğretim mezunu ve fakat mesleki vasıflara sahip olamayanların oranı yüksektir.

Yükseköğretim, ortaöğretime dayalı, en az iki yıllık yüksek öğrenim veren fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yüksek okulları gibi eğitim kurumlarınca sağlanmaktadır. 2010 eğitim istatistiklerine göre yükseköğretimde okullaşma oranı net % 27,7, brüt % 44,3'tür. Gençlerin yükseköğretime olan talepleri çok yüksektir. Ülkemizde yükseköğretimde arz talep dengesi henüz sağlanamamış, mesleki ve teknik öğretimin üst öğretim ile ilişkisi tam olarak kurulamamıştır.

3.2.1. Mesleki ve Teknik Eğitim ve Öğretim

Mesleki ve teknik eğitim, örgün ve yaygın eğitim kurumları aracılığı ile yürütülmektedir. Örgün mesleki ve teknik eğitim kurumlarında meslek, Anadolu meslek, teknik, Anadolu teknik program türleri vardır. Çıraklık, kalfalık ile mesleki ortaöğretim kurumlarında ikili mesleki eğitim modelleri de uygulanmaktadır. Yaygın eğitim kurumlarında yetişkinlere yönelik mesleki eğitim kursları düzenlenmektedir.

Türkiye'de eğitim; kalkınma planları, hükümet programları, eylem planları, şûra kararları, AB eğitim müktesebatı, çeşitli araştırma sonuçları, Vizyon 2023 Projesi, Bilgi Toplumu Eylem Planı, çeşitli proje faaliyetleri (METEM, MEGEP, İKMEP vb.) ve uygulamalarından elde edilen veriler dikkate alınarak geliştirilmektedir. AB üyelik sürecinde ortaya çıkan zorunluluklar ve mesleki ve teknik öğretim ile ilgili politikalar ışığında Türkiye'de son yıllarda çok sayıda proje çalışması yürütülmüştür.

Mesleki eğitim ve öğretim sisteminin sosyo-ekonomik ihtiyaçlar ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda güçlendirilmesi amacıyla uygulamaya konulan Avrupa Komisyonu destekli, Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) 2007 yılı sonunda tamamlanmıştır. Proje çerçevesinde meslekler, ISCO, ISCED ile FOET referans alınarak meslek gruplarına, meslek alanlarına ve meslek dallarına göre sınıflandırılmıştır. Meslek elemanlarının yerine getirdiği iş ve işlemler belirlenmiş, yeterlilik kazandıracak programlar hazırlanmıştır. Modüler öğretim programları 2006–2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ülke genelindeki mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumlarında uygulanmaktadır. Sektörel beklentiler dikkate alınarak modüler yapıda hazırlanan programlardan son yıllarda mezun verilmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında uygulanmak üzere hazırlanan programlar Şubat 2011’de Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarının 58 Alanına Ait Çerçeve Öğretim Programları yayımlanan ulusal meslek standartları, ulusal yeterlilikler, sosyal taraflardan elde edilen görüşler, bilimsel gelişmeler ile sektörel yapıda yaşanan değişim ve gelişim dikkate alınarak revize edilmiştir. Bu kapsamda var olan programlar 58 alan 222 dalda referans seviyesi 4 olan meslek elemanı yetiştiren modüler öğretim programları olarak yapılandırılmıştır. Yaz stajı ve dönem içinde işletmelerde uygulanan beceri eğitimi programları ile öğrencinin mesleki yeterliklerini iş hayatına aktarmasına fırsat verilmektedir.

Türkiye’de mesleklerin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi’ne uyumlu olarak 8 referans seviyesinde tanımlanması, referans seviyesi 2, 3 ve 4 olan meslek elemanlarının yeterliklerinin örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarında, 5. referans seviyesindeki meslek elemanı yeterliklerinin meslek yüksekokullarında; 6, 7 ve 8. referans seviyesindeki mesleki yeterliklerin ise yükseköğretimin diğer kademelerinde verilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Yaygın Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarında ise örgün eğitimin dışında yer alan bireylere mesleki eğitim verilmektedir. Ayrıca yaygın eğitim ve özel öğretim kurumlarının ihtiyaç duydukları alanlarda beceri kazandırma ve meslek edindirme programları geliştirilmiş, güncelleştirilmiş ve 2006 yılından itibaren modüler olarak uygulamaya konmuştur. Eğitim süresi mesleğin özelliğine göre değişiklik göstermektedir. Örgün mesleki eğitim programları ile aynı yeterliklerin kazandırılması beklenmektedir. Meslek elemanı, sektörün beklentileri doğrultusunda iş başında eğitilmektedir. Öğrenciye, kurumda verilen teorik eğitimi iş yerinde uygulama fırsatı sunulmakta, daha çok 2. ve 3. referans seviyesindeki meslek elemanının yeterlikleri kazandırılmaktadır. Ancak yaygın eğitim ile örgün eğitimin birbirini tamamlayacak şekilde yapılandırılmasında, gerektiğinde aynı vasıfları kazandırabilecek ve birbirinin her türlü imkânlarından yararlanabilecek biçimde düzenlenmesi konusunda yetersizlikler vardır. Mesleki eğitim veren bütün kurumlar koordineli bir biçimde yapılandırılmamıştır.

2010 yılında tamamlanan İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi (İKMEP), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yüksek Öğretim Kurulu’nun birlikte yürüttüğü bir projedir. İKMEP projesi kapsamında pilot olarak belirlenen bölüm ve programlarda, meslek yüksek okullarında uygulanmak üzere; iş piyasasına dayalı, modüler yapıda, ortaöğretim kurumlarında uygulanan programlarla uyumlu öğretim programları hazırlama faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretim programları ile meslek yüksek okullarının programları arasında tam bir bütünlük sağlanamamıştır.

Mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesi amacıyla Ortaöğretim Projesi (OÖP) çalışmaları kapsamında; ulusal öğretim program standartları, alan-dal öğretim program standartları, okul öğretim program standartları, konu öğretim program standartları, ders öğretim program standartları, modül öğretim program standartları ve eğitim standartları hazırlanmıştır.

Türkiye’de mesleki eğitim sistemi; meslek standartları, mesleki yeterlilikler, modüler programlar değerlendirme, sertifikalandırma, kalite garantisi, yönetim sistemleri, mesleki tanıtım ve yönlendirme ana başlıklarında yapılandırılmaktadır. Bu kapsamda 2006 yılında Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) kurulmuştur. Kurum çalışmalarına başlamış ve 2011 Haziran ayına kadar farklı referans düzeylerinde seviyelendirilmiş 180 ulusal meslek standardı ile 21 ulusal mesleki yeterlilik yayımlamıştır. Kurum, ulusal meslek standardı ve ulusal yeterlilik hazırlamaya dönük çalışmalarını sürdürmektedir. Mevcut öğretim programları MEB tarafından henüz MYK tarafından yayımlanan son ulusal meslek standartları ve ulusal yeterlilikler dikkate alınarak revize edilememiştir. Mezunlara yönelik ulusal ölçme ve değerlendirme, kredilendirme ve belgelendirme çalışmaları henüz

uygulamaya geçirilememiştir. Mezunların uluslararası geçerliliğe sahip diploma ve sertifikalara da sahip olabilecekleri ölçülebilen, şeffaf bir kalite güvence sistemi kurulamamıştır. Ancak bu yönde çalışmalar hızla devam etmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim sisteminin gençlerin istihdamına etkisi açısından çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Bunlar özetle şu şekilde sıralanabilir:

- Sorunların başında eğitimin kalitesi, arz-talep uyumsuzlukları ile talep yetersizliği gelmektedir. Eğitim ve istihdam arasındaki ilişki güçlendirilememiştir.
- Eğitim kurumlarındaki program çeşitliliği sektördeki gelişmelere paralel olarak izlenip değerlendirilememektedir.
- Mesleki eğitime ilgiyi artırmak için kurumsal ve sektörel alandaki mevcut fırsatların ve güçlü yönlerin tanıtımı yeterince yapılamamıştır.
- Toplumda var olan meslek liselerine öğrenci yönlendirmedeki isteksiz yaklaşım ile mezunların ara elaman olarak işgücü piyasasına girmek yerine yükseköğrenime geçiş beklentileri devam etmektedir.
- Mesleki eğitimin işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde geliştirilmesini sağlayacak kamu-özel sektör işbirliği yeterli düzeyde değildir.
- Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarındaki arz kapasitesinin alanlara ve bölgelere göre dağılımı sağlıklı bir şekilde yapılandırılmamıştır.
- Mesleki ve teknik eğitimde, kalitesi ve etkinliği yüksek, yeni anlayışlara uygun bir sistemin geliştirilmesi amaçlanmakta, bireye kazandırılacak yeterlikler bölgesel beklentiler dikkate alınarak yerel bazda belirlenmektedir. Öğretim programları esnekliğe olanak veren modüler bir yapıda hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Ancak eğitim kurumlarının teknik donanımları, modüler yaklaşımla hazırlanan eğitim programlarının beklentilerine göre yapılandırılmamıştır.
- Okulların önemli bir bölümü araç-gereç, personel, yönetim vb. imkânlar bakımından akredite edilmeye hazır durumda değildir.
- Eğitimde kalite güvence sisteminin kurulup işletilmesi için okullar arasında asgari anlayış birliği ve standartlar henüz oluşturulamamıştır. Çeşitli belge, sertifika ve diplomaların karşılıklı olarak tanınmasında problemlerle karşılaşmaktadır.
- Okul türlerinin rollerinde belirsizlikler bulunmaktadır. Kurumlararası karşılıklı güvenin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yaygın mesleki eğitimin işlevselliğinin artırılması gerekmektedir. Uygulama birliği ve objektif değerlendirme tam yapılamadığından yatay ve dikey geçişler işletilememektedir. Örgün eğitimde öğrencilere diploma öncesi çeşitli sertifikalar verilmesi anlayışı henüz uygulamaya konulamamıştır.
- Mevcut genç nüfus kalifiye işgücü haline dönüştürülememektedir. Son yıllarda program geliştirme çalışmalarına referans olmak üzere yapılan iş piyasası analizine dayalı olarak ortaya çıkarılan mesleki yeterlilikler ile benzer bir süreçten geçirilerek hazırlanan ve MYK tarafından yayımlanan ulusal meslek standartlarında yer alan mesleki yeterlilikler arasında farklılıklar vardır. Bu farklılık uygulamadaki öğretim programlarının geçerliğini ve güvenilirliğini tartışılır kılmaktadır.
- AB uygulamalarıyla paralellik ve tanınırlık konusunda yeterli ilerleme gösterilememiştir. Örgün, yaygın mesleki ve teknik eğitim kurumlarından verilen diploma veya belgelerle, kişilerin sahip oldukları bilgi ve becerilerin tanınırlığı, geçerliği sağlanamamıştır. Ayrıca herhangi bir eğitim almadan, çalışarak beceri edinen kişilerin büyük bir bölümü sahip oldukları bilgi, beceri, tutum ve iş alışkanlıklarını belgelendirme imkânını henüz bulamamaktadır. Eğitim kurumlarında kazanılan becerileri de belgelendirecek tutarlı ve güvenilir, ulusal meslek standartları ile ulusal yeterliliklere dayalı bir sınav ve belgelendirme sistemi oluşturulamamıştır.

3.2.2. Girişimlerde Mesleki Eğitim

TÜİK, 2007 yılından itibaren 4 yılda bir Girişimlerde Sürekli Mesleki Eğitim Araştırması yapmaya başlamıştır. Bu araştırma ile hayat boyu öğrenme kapsamında girişimlerin çalışanlarına yönelik verdiği mesleki eğitim hakkında ayrıntılı bilgileri derlenmektedir. Araştırması'nın amacı, girişimlerin çalışanlarına sağladığı mesleki eğitimler, sağlanan mesleki eğitim faaliyetlerinin türleri ve maliyetleri, girişimlerin eğitim politikaları ve stratejileri, mesleki eğitim vermeyen girişimlerde eğitim vermeme nedenleri ve mesleğe hazırlık eğitimleri hakkında bilgi derlemektir.

İlk defa 2008 yılında gerçekleştirilen "Girişimlerde Mesleki Eğitim Araştırması, 2007" sonuçlarına göre çalışanlarına mesleki eğitim sağlayan girişimlerin oranı %32 iken, mesleki eğitim sağlamayan girişimlerin %68'dir. Mesleki eğitim faaliyet türlerine bakıldığında, çalışanlarına mesleki eğitim kursu sağlayan girişimlerin oranı %17,1 iken, mesleki eğitimin diğer şekillerini (işbaşında rehberlik eğitimi, rotasyon ve yer değiştirme, çalışma ziyaretleri, kalite ve öğrenme çemberleri, öz yönelimli öğrenme, konferans, çalıştay, ticaret fuarı, seminere katılım, vb.) sağlayan girişimlerin oranı %23,7'dir. İşyeri büyüklüklerine göre, bu oranlarda önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Çalışan sayısı 10-49 grubunda bulunan işyerlerinde mesleki eğitim sağlayan girişimlerin oranı %14,7 iken, bu oran 250 ve daha fazla çalışanı olan girişimlerde %35,6'ya çıkmaktadır.

Tablo 14: Çalışanlarına eğitim sağlayan girişimlerin tüm girişimlerdeki oranı, 2007

İşyeri büyüklük grubu (Kişi)	%			
	Mesleki eğitim faaliyeti sağlama durumu		Mesleki eğitim faaliyet türü	
	Mesleki eğitim faaliyeti sağlamayan girişimlerin oranı	Mesleki eğitim faaliyeti sağlayan girişimlerin oranı	Mesleki eğitim kursu sağlayan girişimlerin oranı	Mesleki eğitimin diğer şekillerini sağlayan girişimlerin oranı
Toplam	68,0	32,0	17,1	23,7
10-49	70,6	29,4	14,7	21,7
50-249	59,7	40,3	23,7	30,0
250+	53,4	46,6	35,6	34,2

3.2.3. Eğitim ve Öğretimde Sosyal Diyalog

Beş yılda bir düzenlenen ve eğitim politikasının ana çerçevesini belirleyen Millî Eğitim Şurası'na işçi ve işveren kesimleri başta olmak üzere ilgili kesimler katılmakta ve görüşlerini yansıtmaktadır.

Bununla birlikte, MEGEP ve İKMEP gibi eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasında önem taşıyan projelerde de sosyal taraflar yer almaktadır.

3.3. İşletme Geliştirme

Türkiye'de istihdamın çok önemli bir kısmı (TÜİK 2010 yılı hanehalkı işgücü verilerine göre %92,2) 250 kişiye kadar işçi çalıştıran küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) tarafından sağlanmaktadır. Gençlerin işgücü piyasasına girişlerinde ve istihdamında KOBİ'lerin desteklenmesi kritik bir öneme sahiptir.

KOBİ'lerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla kurulan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), bu amaca hizmet etmek üzere KOBİ'lere yönelik olarak birçok destek programı sunmaktadır.

Bu destek programları; Kredi Faiz Desteği, KOBİ Proje Destek Programı, Tematik Proje Destek Programı, İşbirliği Güçbirliği Destek Programı, AR-GE, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı, Genel Destek Programı ve Girişimcilik Destek Programı'dır.

Girişimcilik Destek Programı kapsamındaki 'Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri'nin hedef kitlesi kendi işini kurmak isteyen gerçek kişiler olarak tanımlanmıştır. Eğitimlerin genel katılıma açık olarak

düzenlenebileceği gibi, gençler, kadınlar, engelliler ve üniversite öğrencileri gibi belirli bir hedef kitle grubuna yönelik olarak düzenlenebileceği de belirtilmiştir. Uygulamalı Girişimcilik Eğitiminin süresi, 24 saati atölye çalışmaları olmak üzere toplam 60 saattir.

Girişimcilik Destek Programı kapsamında belirlenen diğer bir bileşen ise 'Yeni Girişimci Desteği'dir. Bu destekten uygulamalı girişimcilik eğitimini tamamlayarak işini kuran girişimcilerin ve İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) girişimcilerinin faydalanmaları öngörülmüştür. Bu bileşen kapsamında tanımlanan destek unsurları, geri ödemesiz destek olarak sunulan 'İşletme Kuruluş Desteği', 'Kuruluş Dönemi Makine, Teçhizat ve Ofis Donanım Desteği', 'İşletme Giderleri Desteği' ile geri ödemeli olarak sunulan 'Sabit Yatırım Desteği'dir. Girişimcinin kadın veya engelli olması durumunda, belirlenen KOSGEB destek oranı %10 artmaktadır.

Haziran 2009 tarihinde açıklanan ve 31.12.2010 tarihine kadar başlamış olan yatırımlara uygulanacak Yeni Teşvik Sistemi; bölgesel gelişmişlik farklılıklarını azaltmayı, rekabet gücünü artıracak, teknoloji ve ar-ge içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımlara destek olmayı, sektörel kümelenmeyi desteklemeyi, teşvik edilecek yatırım konularında ekonomik ölçek kriterlerini öne çıkarmayı hedeflemektedir. Bu sistemde teşvik araçları;

- Kurumlar/gelir vergisi indirimi
- SGK primi işveren hissesinin Hazine tarafından karşılanması
- Faiz desteği
- Yatırım yeri tahsisi
- KDV istisnası
- Gümrük vergisi muafiyeti'dir.

14.07.2009 tarih ve 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ile tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara dönüştürmek, üretim ve istihdamı artırmak, yatırımlarda devamlılığı ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak gibi amaçlarla bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda oluşturulan ilave istihdamlar için sigorta primi destekleri sağlanması öngörülmüştür.

KOSGEB'in Yeni Destek Programları kapsamında, belirlenen alanlarda projesi olan KOBİ'lere ve KOBİ'lerin geliştirilmesi amacıyla hazırlanan projelere hibe desteği uygulaması, kapasite ve rekabet güçlerini artırmak amacıyla "işbirliği-güç birliği" anlayışıyla bir araya gelen KOBİ'ler için geri ödemeli veya geri ödemesiz destek programları oluşturulmuştur. Ayrıca, AR-GE'ye dayalı faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi, girişimciliğin yaygınlaştırılması ve istihdamın artırılması amacıyla işletmelere ve yeni bir işletme kurmak isteyen girişimcilere çeşitli destekler sağlanması hedeflenmektedir.

KOSGEB tarafından Girişimcilik Proje Destek Programı çerçevesinde; ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümünün temel faktörü olan girişimciliğin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması, başarılı ve sürdürülebilir işletmelerin kurulması, girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması, İş Geliştirme Merkezlerinin kurulması ile girişimciliğin geliştirilmesi, istihdamın artırılması, yerel dinamiklere dayalı girişimciliğin desteklenmesi amacıyla Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi, Yeni Girişimci Desteği, İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Desteği uygulanmaktadır. KOSGEB veya diğer kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenen minimum 60 saatlik uygulamalı girişimcilik eğitimlerine katılarak bu eğitimi tamamlayan ve işini kuran girişimciler ile İŞGEM girişimcilerine Yeni Girişimci desteği sağlanmaktadır. 09/07/2010 tarihinde yürürlüğe giren Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Girişimcilik Destek Programı Uygulama Esaslarına göre Yeni Girişimci Desteği çerçevesinde 5.000 ile 12.000 TL arasında geri ödemesiz, 70.000 TL ye kadar da geri ödemeli destek sağlanmaktadır. Girişimci sayısının ve istihdamın artırılabilmesi amacıyla uygulamalı girişimcilik eğitimleri konusunda KOSGEB ve İŞKUR arasında protokol imzalanarak işbirliğine gidilmiştir.

3.4. İş Yasası, İşgücü Piyasası Politikaları ve Programları

İşgücü piyasası ve genç istihdamına ilişkin hukuksal çerçeve 4857 sayılı İş Kanunu ile belirlenmektedir. Küresel Kriz ve AB'ye uyum süreci nedeniyle son yıllarda mevzuatta önemli değişiklikler yapılmış ve genç istihdamını teşvik eden yeni düzenlemeler getirilmiştir.

3.4.1. İş Yasası

4857 sayılı Kanun ile işgücü piyasasında gençleri ve kadınları korumaya yönelik olarak önemli düzenlemelere yer verilerek çalışma hayatında çocuklar, gençler ve kadınların korunması amaçlanmıştır. Bu anlamda;

- Çalışma çağı için asgari yaş 15 olarak belirlenerek çocuk işçiliği yasaklanmış, belirli ve özel koşullarda 14 yaşındaki gençlerin de çalışma hayatına katılabilecekleri belirtilmiştir. Bu bağlamda ilköğretimi tamamlamış çocukların bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilecekleri doğrultusunda hüküm getirilmiştir.
- Onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin çalışabilecekleri hafif işleri belirleme yetkisi kamu otoritesinin güvencesine bırakılmış ve çocukların çalışma süreleri sınırlandırılmıştır.
- On sekiz yaşın altındakilerin ve kadınların yer altında veya su altında çalıştırılmaları yasaklanmıştır. Sanayiye ait işlerde onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin gece çalıştırılması yasaklanmıştır. Kadınların gece postalarında çalıştırılması kamu otoritesinin güvence ve yetkisine bırakılmıştır.
- Kadınların hamilelik döneminde yaptıracağı kontroller, çalışma şartları, doğum izinleri ve doğum izninin kullanımı, doğumdan sonraki süreçte çocuklarının bakımı yasal güvence altına alınmıştır.
- Onaltı yaşını doldurmamış genç işçiler ve çocuklar ile çalıştığı işle ilgili mesleki eğitim almamış işçilerin ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması yasaklanmıştır.

4857 sayılı İş Kanunu ayrıca asgari ücret uygulamasını da düzenlemektedir. Bir işverene hizmet akdi ile bağlı olarak çalışanlara ödenecek asgari ücret düzeyi sosyal taraflar ile ilgili kamu otoritelerinin katılımıyla kurulmuş olan Asgari Ücret Tespit Komisyonu marifetiyle en geç iki yılda bir belirlenmektedir. Asgari ücretin belirlenmesinde 16 yaş farklılaştırma kriteri olarak kullanılmaktadır. Ayrıca 4857 sayılı Kanun ile haftalık 45 saati ya da iş yerinde uygulanmakta olan normal çalışma süresini aşan çalışmalar için yapılacak asgari ödeme miktarları da belirlenmiştir.

3.4.2. İşe Almada Teşvikler

3.4.2.1. 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

2004 yılında çıkarılan bu kanunla TÜİK tarafından 2001 yılı için belirlenen fert başına GSYH miktarları 1.500 ABD Doları veya daha az olan illerde yeni istihdam edilen personelin ücretlerinden kesilen gelir vergisi stopajının alınmaması, yeni istihdam edilen personelin sigorta primi işveren paylarının Hazine tarafından ödenmesi, kapsama dâhil illerde yapılacak yatırımlara bedelsiz yatırım yeri tahsisi ve yine kapsama dâhil illerde istihdam yaratan işletmelere enerji desteğinin sağlanması öngörülmüştür.

Söz konusu teşviklerin uygulandığı illerde 2003 yılı sonu itibariyle Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) kayıtlı aktif işyeri sayısı 118.341 ve bu işyerlerinde çalışan sigortalı sayısı 756.444 olarak tespit edilmiştir. Yasanın uygulanmaya başlanması ile işyeri sayısı 2007 Haziran sonu itibariyle 174.471, sigortalı sayısı ise 1.262.097 rakamına ulaşmış durumdadır. Oranlar itibariyle de işyeri sayısında yaklaşık % 46, sigortalı sayısında ise yaklaşık % 67 oranında artış gerçekleşmiştir.

Yasanın uygulanmadığı illerde ise 2003 yılı sonunda SGK'ya kayıtlı aktif işyeri sayısı 657.978 ve bu işyerlerinde çalışan sigortalı sayısı 4.859.514 olarak tespit edilmiştir. Yine bu illerde işyeri sayısı

2007 Haziran sonu itibariyle 921.594, sigortalı sayısı ise 7.145.528 rakamına ulaşmış durumdadır. Oranlar itibariyle de işyeri sayısında yaklaşık % 40, sigortalı sayısında ise yaklaşık % 47 oranında artış gerçekleşmiştir.

3.4.2.2. 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Kanun ile istihdamı teşvik amacıyla, 50 veya daha fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma yükümlülüğü kaldırılmış; özörlülere ait SGK işveren priminin Hazinece karşılanması, işverenler üzerindeki mali yüklerin hafifletilmesi ve dolayısıyla istihdamın artırılması amacıyla, SGK işveren hissesine tekabül eden 5 puanlık prim tutarının Hazine tarafından; gençler ve kadınların istihdamını artırmak amacıyla, mevcut istihdama ilave olarak işe alınan kadınlar ile 18-29 yaş arası gençlere ait SGK işveren priminin 5 yıl boyunca kademeli olarak İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanması öngörülmüştür.

Ayrıca Kanunla, Özelleştirme Fonu ve İşsizlik Sigortası Fonu'ndan GAP için kaynak aktarılmış; işsizlik ödeneğinin miktarında % 40 oranında artış yapılmış, İl İstihdam Kurulları ile İl Mesleki Eğitim Kurulları birleştirilerek üyeleri ve görevleri yeniden belirlenmiş ve bu kurullar yerel bazda işgücü piyasası araştırmaları yapmalarına imkân tanımak suretiyle daha etkin bir hale getirilmiştir. İŞKUR'a kayıtlı işsizlerin aktif işgücü programları çerçevesinde sunulan hizmetlerden yararlanabilmesi amacıyla İşsizlik Sigortası Fonu'ndan kaynak kullanılmasına imkân sağlanmış, uygulamada asıl işveren-alt işveren ilişkisinin amacına aykırı olarak kullanılmasını önlemek için alt işverenlik sözleşmesinin yazılı yapılması zorunluluğu getirilmiş ve Bölge Müdürlüklerine, alt işverenliğin tescilinden sonra inceleme yetkisi verilmiş, ağır ve tehlikeli işlerde işverene ve alt işverene, iş sağlığı ve güvenliği ile mesleki eğitim almış işçileri çalıştırmak yükümlülüğü getirilmiş, işyeri sağlık birimleri sağlık ve güvenlik birimleri olarak yeniden tanımlanmış, ortak sağlık ve güvenlik birimlerinin kurulmasına imkân tanınmış, çok sayıda kurum tarafından benzer gerekçelerle işyerlerinin kurulması aşamasında istenen ve bu nedenle mükerrerliğe yol açan işyeri kurma izni kaldırılarak işyerinin kuruluşu aşamasında yaşanan sorunlar giderilmiş, kreş ve emzirme odası açma yükümlülüğünün işverenler tarafından hizmet alımı ile yerine getirebilmesi hedeflenmiş, 500 veya daha fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde işverenler tarafından spor tesisi kurma yükümlülüğü kaldırılmıştır.

3.4.2.3. 5838 sayılı Kanun

Küresel krizin ortaya çıkarmış olduğu ekonomik atmosferde istihdamı korumaya ve artırmaya yönelik olarak; 2008 ve 2009 yıllarında kısa çalışma için yapılan başvurulara münhasır olmak üzere, Kısa Çalışma Ödeneği % 50 artırılmış, yararlanma süresi 3 aydan 6 aya çıkarılmış, kısa çalışma süresinin Bakanlar Kurulu Kararı ile 6 ay daha uzatılmasına imkân sağlanmış, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 30 uncu maddesi çerçevesinde özörlülerin ve eski hükümlülerin mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyonu, kendi işlerini kurmaları, özörlülerin iş bulmasını sağlayacak destek teknolojilerine ilişkin projeler ile benzeri projelerde Dernekler Kanunu gereği istenmesi gereken % 50 oranında dernek katkısı kaldırılmış, kadınların ve 18-29 yaş arası gençlerin istihdamını teşvik amacıyla 5763 sayılı Kanunla getirilen teşvikin süresi 1 yıl daha uzatılmıştır.

3.4.2.4. 5921 Sayılı Kanun

Yaşanan ekonomik krizin istihdam üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak üzere, işsizlik ödeneği alan kişilerin 01.10.2009 tarihinden itibaren işe alınması halinde prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan işçi ve işveren payı sigorta primleri ile genel sağlık sigortası priminin kalan işsizlik ödeneği süresince İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanması öngörülmüştür. 2009 yılının Nisan ayına ait prim ve hizmet belgelerinde bildirilen sigortalı sayısına ilave olarak, işe alınma tarihinden önceki üç aylık dönem içinde işsiz olanların 31.12.2009 tarihine kadar işe alınması ve fiilen çalıştırılması halinde, prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hisselerinin 6 ay boyunca İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanacağı öngörülmüştür. Bakanlar Kurulu, işe almaya ilişkin 31.12.2009 tarihini 30.06.2010'a, primlerin Fon'dan karşılanma süresini ise, 6 aya kadar uzatmaya yetkili kılınmıştır. Teşvikli yatırımlara bağlı olarak gerçekleştirilecek istihdam için, prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primi işveren hisselerinin tamamının Hazinece karşılanması öngörülmüştür.

3.4.2.5. 6111 Sayılı Kanun

6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile kriz döneminin ortaya çıkarmış olduğu olumsuz etkilerin giderilmesi ve özel sektörün kamuya olan borçlarının yeniden yapılandırılması doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

Ayrıca söz konusu Kanun ile;

- Tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süresiz olarak çalışanlar ile bazı kısmi süreli çalışanlar Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmıştır.
- Aday çıraklar, çıraklar, işletmelerde eğitim görenler ile İŞKUR tarafından düzenlenen eğitimlere katılanlar Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınmıştır.
- Aktif istihdam programlarına ayrılan kaynak miktarı artırılmıştır. Bu bağlamda İŞKUR'un aktif istihdam programlarında kullanılmak üzere 2010 yılında ayrılmış olan 509 milyon TL kaynak miktarının 1 milyar 411 milyona çıkarılmasına olanak sağlanmıştır.
- Kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanların isteğe bağlı olarak işsizlik sigortası primlerini ödemelerine ve işsizlik ödeneğinden yararlanmalarına olanak sağlanmıştır.
- Kısa çalışma ödeneğinin kapsamı genişletilerek genel ekonomik kriz ve zorlayıcı sebeplere ilave olarak sektörel ve bölgesel kriz durumunda da bu uygulamadan yararlanılmasına olanak sağlanmıştır.
- İstihdamı artırmak ve korumak üzere gerçekleştirilecek olan faaliyetlerde kullanılmak üzere ayrılan kaynak miktarı artırılmıştır.
- Mezun öğrencilerin işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak amacıyla 10 ve daha fazla çalışanı olan işletmelerin öğrencilere beceri eğitimi vermelerine olanak sağlanmıştır.
- Yeşil kart sahiplerinin çalışmaya başlamaları durumunda yeşil kartın askıya alınması ve genel sağlık sigortası çerçevesinde sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkının sona erdiği tarihin bitiminde başvuru veya başka bir işleme gerek olmaksızın tekrar aktif hale getirilmesi doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.
- İstihdamı artırmak, gençlerin, kadınların istihdamı ile mesleki eğitimi teşvik etmek üzere 54 aya varan süreyle SGK işveren primlerinin İşsizlik Sigortası Fonu'ndan ödenmesi doğrultusunda teşvik getirilmiştir.

3.4.3. Aktif İşgücü Piyasası Politikaları

Türkiye İş Kurumu tarafından iş ve işçi bulmaya aracılık faaliyetlerinin yanı sıra istihdamın korunması ve geliştirilmesi amacıyla işsizlere belirli bir gelir desteği sağlamayı amaçlayan pasif istihdam programları ile işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmayı ve istihdamda sürekliliği sağlamayı amaçlayan aktif istihdam programları yürütülmektedir.

Türkiye İş Kurumu tarafından yürütülen faaliyetler;

- Meslek Araştırma ve Geliştirme Çalışmaları,
- İş ve Meslek Danışmanlığı Çalışmaları,
- İşgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikte işgücünün yetiştirilebilmesi amacıyla meslek edindirme, meslek değiştirme, meslek geliştirme eğitimlerini kapsayan Kurs Programları,
- İşsizlerin kendi işlerini kurmalarını ve eğitimler sonrasında KOSGEB tarafından girişimcilere yönelik desteklerden yararlanmalarını sağlamak amacıyla Girişimcilik Eğitimleri,
- İşsizlerin mesleki deneyim kazanmalarını sağlamak amacıyla İşbaşı eğitim Programları,
- İşsizlerin iş disiplini kazanmalarını, belirli süreyle gelir elde etmelerini ve kamu yararına bir hizmetin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla Toplum Yararına Çalışma Programları,

- Ağır ve tehlikeli işlerde çalışacak kişilerin gerekli sertifikaları alabilmesi amacıyla Çalışanların Mesleki Eğitimi faaliyetleri gibi işgücü yetiştirme çalışmalarıdır.

Aktif istihdam programları çerçevesinde yürütülmekte olan kurs, TYÇP, işbaşı eğitim, girişimcilik programlarından oluşan işgücü yetiştirme faaliyetlerinin planlanmasında, yerel aktörlerin oluşturduğu İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları tarafından alınan kararlar belirleyici olmaktadır. Söz konusu kararlar işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda alınmaktadır.

İşgücü yetiştirme faaliyetlerinin yerine getirilmesi amacıyla 5763 sayılı Kanunla getirilen düzenlemeler çerçevesinde 2009 yılında 511 ve 2010 yılında 509 milyon olmak üzere 2009 ve 2010 yıllarında toplam 1 milyar 20 milyon TL kaynağın kullanımına imkân sağlanmıştır. 6111 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte söz konusu kaynak miktarı 2011 yılı için 1 milyar 411 milyon olarak belirlenmiştir.

2008 yılında 19.894'ü erkek, 10.782'si kadın olmak üzere 30.676 kişi aktif programlardan yararlandırılmış olmasına karşın, yapılan değişikliklerle birlikte 2009 yılında 10.083 program düzenlenmiş ve bu programlardan 120.099'u erkek, 93.753'ü kadın olmak üzere toplam 213.852 kişi programlardan yararlandırılmıştır. 2010 yılında ise 11.821 program düzenlenmiş bu programlardan 114.321'i erkek 97.306'sı kadın olmak üzere 211.627 kişi yararlandırılmıştır.

2009 yılında katılımcıların 166.713'ü meslek edindirme, meslek değiştirme, meslek geliştirme eğitimlerini kapsayan kurs programlarından, 45.467'si TYÇP faaliyetlerinden, 1.285'i staj programlarından yararlandırılmıştır.

2010 yılında katılımcıların 154.034'ü meslek edindirme, meslek değiştirme, meslek geliştirme eğitimlerini kapsayan kurs programlarından, 42.066'sı TYÇP faaliyetlerinden, 4.671'i işbaşı eğitim programlarından, 8.306'sı girişimcilik programlarından, 2.550'si çalışanların mesleki eğitiminden yararlandırılmıştır.

Yapılan yasal düzenlemeler çerçevesinde programlardan yararlanan kişi sayısı 2009 ve 2010 yıllarında 2008 yılına göre yaklaşık 7 kat artmıştır.

Tüm bu faaliyetlere ilişkin olarak Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtları üzerinden katılımcıların istihdam sorgulaması yapılmaktadır. Söz konusu sorgulamalar anlık yapılmaktadır.

2010 yılında gerçekleştirilen meslek değiştirme, meslek geliştirme eğitimlerini kapsayan kursların 2011 yılı başında yapılan istihdam sorgulamalarında bu kurslara katılarak mezun olanların %18,7'sinin istihdamda oldukları tespit edilmiştir.

Söz konusu mesleki eğitim faaliyetlerinin istihdam üzerindeki etkilerini ölçmek üzere SGK ile İŞKUR verilerini elektronik ortamda karşılaştırmaya olanak sağlayan bir sistem kurulmuş ayrıca programlardan yararlananlar ile yararlanmayanların karşılaştırılması ve bu anlamda değerlendirme yapılmasına yönelik olarak etki analizi çalışması başlatılmıştır.

İstihdamı artırmak amacıyla uygulanmakta olan kursların daha verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesi için hizmet alım prosedürü değiştirilerek kalite bazlı değerlendirme sistemine geçilmiş, kursların önemli bir kısmı için hizmet alımı yapılan kuruluşlara danışman çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir.

İŞKUR tarafından uygulanmakta olan kurslarda tarafların sürece daha etkin bir şekilde katılımlarını sağlamak üzere 2010 yılında UMEM projesi uygulamaya konulmuştur. Proje ile öncelikli olarak aktif istihdam programları çerçevesinde uygulanmakta olan eğitimlerin daha verimli ve etkin hale getirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca proje ile okulların güncel teknolojilere uygun donanım ihtiyaçlarının karşılanması, eğitici kadronun yetkinliğinin artırılması ve mesleki eğitimde kamu-özel sektör işbirliğinin etkin bir şekilde sağlanabilmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda 3 yıl süresince mesleki eğitim veren okulların donanım ihtiyacının karşılanması için 105.5 milyon TL, eğitimcilerin eğitimi için ise 12.1 milyon TL kaynak tahsis edilmiştir.

Mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden 2008 yılında 268.907 kişi 2009 yılında 340.821 kişi ve 2010 yılında 372.067 kişi yararlandırılmıştır. İş danışmanlığı faaliyetlerinden yararlananların sayısı ise 2008 yılında 3.235, 2009 yılında 5.255 ve 2010 yılında 16.043 olmuştur.

Ayrıca mesleki bilgi ve rehberlik hizmetlerinin etkinliğinin artırılması ve yararlanıcı sayısının artırılması amacıyla iş ve meslek danışmanlığı mesleki eğitim modülü ve bu mesleğe ilişkin standartlar belirlenmiştir.

3.4.4. Pasif İşgücü Piyasası Politikaları

İşsizlik Sigortası Fonu, işini kaybedenlere işsiz kalmaları nedeniyle uğradıkları gelir kaybını belli süre ve ölçüde karşılamak üzere 1999'da kurulmuştur. İşsiz kalanlara 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan aylık brüt asgari ücretin % 80'ini aşmamak üzere son dört aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının % 40'ı kadar aylık ödeme yapılmaktadır. İşsizlik ödeneği alanlar ayrıca aktif istihdam programlarından yararlandırılmaktadır. Durumlarına uygun programlara katılmayanların işsizlik ödeneği kesilmektedir.

Genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma sürelerinin geçici olarak önemli ölçüde azaltılması veya işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen geçici olarak durdurulması hallerinde işçilere çalıştırılmadıkları süre için işsizlik sigortasından kısa çalışma ödeneği ödenmektedir. Kısa çalışma ödeneğinin azami süresi 3 ay olup bu süre içerisinde işsizlere işsizlik ödeneği kadar kısa çalışma ödeneği verilmektedir.

Pasif istihdam programları çerçevesinde alınan bir diğer önlem ise İşsizlik Sigortası Fonu kapsamında oluşturulan Ücret Garanti Fonu'dur. Ücret Garanti Fonu dâhilinde işçilerin iş ilişkisinden kaynaklanan, üç aylık ödenmeyen ücret alacakları, işçinin, işverenin ödeme güçlüğüne düşmesinden önceki son bir yıl içinde aynı işyerinde çalışmış olması koşulu esas alınarak başvuru tarihinden itibaren 30 gün içerisinde ödenmektedir.

2008 ve 2009 yıllarında pasif istihdam programlarından yararlananların sayısında 2007 yılına göre önemli oranda artış kaydedilmiştir. 2010 yılında ise yararlanan sayısı 2009 yılına göre önemli oranda azalmıştır.

Tablo 15: İşsizlik Sigortası Fonu Uygulamaları

Yıl	İşsizlik ödeneği		Kısa Çalışma Ödeneği		Ücret Garanti Fonu	
	Hak Eden Kişi Sayısı	Ödeme	Hak Eden Kişi Sayısı	Ödeme	Hak Eden Kişi Sayısı	Ödeme
2007	221.363	351.906.552,26	40	22.051,13	22.051	3.602.134,31
2008	331.219	517.054.113,43	650	70.639,73	827	1.071.806,85
2009	472.284	1.114.274.972,70	190.223	162.473.091,38	12.371	22.338.534,08
2010	329.220	807.411.810,10	27.147	39.144.355,77	12.905	22.069.354,57

3.4.5. Eşitlik ve Erişim

Türk hukukunda eşit davranma ilkesi başta Anayasa hükümleri olmak üzere hukuken garanti altına alınmış ve ILO sözleşmeleri ile de onaylanmıştır. Fakat genç olmak ayrımcılığa esas teşkil eden nedenler arasında sayılmadığından, mevzuatta gençlere yönelik ayrımcılığa ilişkin özel düzenlemeler bulunmamaktadır. Bununla birlikte mevzuatımızda ayrımcılığı yasaklayan düzenlemeler genel olarak gençler ile özeldir. Özürlü gençler ve genç kadınlar gibi dezavantajlı grupları da kapsamaktadır.

Anayasa'nın 10. Maddesi ayrımcılığı yasaklamaktadır. Buna göre; "herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları

ve idare makamları bütün işlemlerinde ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

İş Kanununda “Eşit Davranma İlkesi” Yasanın 5. maddesinde yer almış; “iş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep, vb sebeplere dayalı ayırım yapılamayacağı” hüküm altına alınmıştır.

Temel amaçlarından biri AB Müktesebatına uyum sağlamak olan 4857 sayılı İş Kanunu, eşitlik ilkesine ilişkin başka önemli düzenlemelere de yer vermiştir. İş Kanununun 12. maddesinde belirli ve belirsiz süreli iş sözleşmelerine göre çalışanlar ve 13. maddesinde de kısmi süreli ve tam süreli çalışanlar bakımından ayrımcılık yapılamayacağı, 18. vd. maddelerde geçersiz nedenle yapılan feshe ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Sendikalar Kanunu’nun 31. maddesinde de sendikaya üye olup olmama hürriyetinin teminatına ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

3.5. Gençlerin İstihdamıyla İlgili Kurumsal Çerçeve ve Eşgüdüm

Çalışma hayatı ve istihdam konusunda gerekli çalışmaların yürütülmesi tüm kurum ve kuruluşların koordinasyonunu gerekli kılan bir yapıyı gerektirmektedir. Bu anlamda tüm bu belgelerin hazırlanması sırasında ilgili kurum kuruluşların görüş ve önerileri alınmakta ve belgeler nihai olarak bu görüş ve önerilerin alınmasından sonra tamamlanmaktadır.

3.5.1. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

İşgücü piyasasına ilişkin olarak çalışma yaşamının tüm alanlarında düzenlemelere öncülük yapan, politikaları örgütleyen, uygulamaları yürüten, denetimleri gerçekleştiren kurum ÇSGB ve ÇSGB’nin bağlı ve ilgili kuruluşlarıdır.

ÇSGB’nin işgücü piyasasına ilişkin temel işlevlerini yerine getiren birimler, merkez teşkilatındaki ana hizmet birimleri olan Çalışma Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı’dır.

İşgücü piyasasına yönelik denetim görevi İş Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Bakanlığın Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi; çalışma hayatı, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği, işçi işveren ilişkileri, istihdam, verimlilik, toplam kalite yönetimi, iş piyasası etütleri, ergonomi, çevre, ilk yardım, iş istatistikleri ve benzeri konularda eğitim programları hazırlama ve uygulama görevlerini yürütmektedir.

Bakanlığın ilgili kuruluşları, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) ve Mesleki Yeterlilik Kurumu’ndan (MYK) oluşmaktadır.

3.5.1.1. Sosyal Güvenlik Kurumu

Türkiye’de sosyal güvenlik hizmetleri; sosyal sigortalar, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetlerden oluşmaktadır. Sosyal sigorta sistemi, devlet memurları, ücretliler, tarım işlerinde ücretle çalışanlar, kendi hesabına çalışanlar ve tarımda kendi hesabına çalışanları kapsamaktadır.

Gençlerin istihdamı açısından SGK, sosyal sigorta hizmetlerinin yanısıra, kayıtdışı istihdam ile mücadelede önemli rol üstlenmektedir. Bu çerçevede SGK İl müdürlükleri ve merkez müdürlüğü olan yerlerde, “Kayıtdışı İstihdamla Mücadele Servisleri” bulunmaktadır. Yine kayıtdışı istihdamla mücadele amacıyla, bankalar ve bazı kamu kurum ve kuruluşlarıyla veri paylaşımına yönelik yapılan protokoller aracılığı ile bazı işlemler sırasında, sigortalılık sorgulamasının yapılması yükümlülüğü getirilmiştir.

3.5.1.2. Türkiye İş Kurumu

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) 2003 yılında yürürlüğe giren 4904 sayılı Kanun ile işgücü piyasasına yönelik faaliyetleri yerine getirmek üzere kurulmuştur. Kurum, iş ve işçi bulmaya aracılık

etmek görevinin yanı sıra işsizlere belirli bir gelir desteği sağlamayı amaçlayan pasif istihdam programları ile işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmayı ve istihdamda sürekliliği sağlamayı amaçlayan aktif istihdam programlarını ve işgücü piyasasına ilişkin verilerin toplanması gibi işgücü piyasasına yönelik faaliyetleri yürütmektedir.

Özellikle 2008 yılında yürürlüğe giren 5763 sayılı Kanun ile işgücü piyasası ihtiyaçlarının yerinde ve etkin bir şekilde karşılanabilmesi amacıyla, aktif istihdam programlarına önemli oranda kaynak aktarımına olanak sağlanmış, aktif programlara yönelik hizmet alımları kolaylaştırılmıştır, yerel aktörlerin sürece dâhil olmalarını sağlayıcı düzenlemeler getirilmiştir. Bu çerçevede Kurumun sunduğu hizmetlerde önemli oranda artış kaydedilmiştir. Ancak hizmet sunumunda çeşitlendirmeye gidilmesi ve hizmet sunulan hedef kitlede önemli oranda artış kaydedilmesine karşın Kurum personelinin niceliksel ve niteliksel kapasitesinin artırılması doğrultusundaki çalışmalar yeterli düzeyde gerçekleştirilememiştir.

2010 yılı itibariyle İŞKUR'a kayıtlı toplam 1 milyon 604 bin kişi bulunmaktadır bunların 306 bini gençlerden oluşmaktadır. 2010 yılında işe yerleştirilen 205 bin kişinin 57 bini gençlerden oluşmaktadır.

Tablo 16: İŞKUR Temel Göstergeler

Gösterge	2008	2009	2010
Kurum Personel Sayısı	2.527	2.827	3.189
Kayıtlı Toplam Kişi Sayısı	1.095.105	1.858.855	1.604.355*
Kayıtlı Genç sayısı	282.150	446.158	306.019
İşe Yerleştirilen Kişi Sayısı	109.595	118.278	205.231
İşe Yerleştirilen Gençlerin Sayısı	36.775	31.017	57.342
Kayıtlı İşyeri Sayısı	305.565	391.075	348.872

* Küresel ekonomik krizin etkilerinin azalmasıyla birlikte İŞKUR'a kayıtlı kişi sayısında da azalma yaşanmıştır.

3.5.1.3. Mesleki Yeterlilik Kurumu

Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK), meslek standartlarını temel alarak, teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek; denetim, ölçme ve değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek üzere 21 Eylül 2006 tarihli ve 5544 sayılı Kanun ile kurulmuştur.

Ulusal meslek standartlarının hazırlanması, bu standartları temel alan yeterliliklerin geliştirilmesi, sınav ve belgelendirme ile eğitim akreditasyonu faaliyetleri MYK tarafından yetkilendirilen kurum/kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilecektir.

Kurumun temel görevi; AB ile uyumlu "Ulusal Mesleki Yeterlilik Sistemi" ni kurmak ve işletmektir. Kurum bu görevlerini Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), işçi, işveren örgütleri ve meslek kuruluşları ile diğer ilgili kurumlarla işbirliği yaparak yerine getirecektir.

Türkiye’de mesleki niteliklerin belirlenmesi, mesleğin niteliğine uygun eğitim standartlarının oluşturulması ve bu standartlara uygun olarak verilen eğitimin diploma ve sertifikalarla belgelenmesine ilişkin ortak bir sistem mevcut değildir. Bu durum gençlerin iş piyasasına girişlerinde ve istihdamlarında önemli sorunlar yaratmaktadır. MYK’nın faaliyetlerinin geliştirilmesi ve hızlandırılması, bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

Ulusal ve uluslararası ölçekte işpiyasasına girişleri kolaylaştırmak üzere oluşturulan Europass klasörü, 2241/2004/EC sayılı Avrupa Konseyi Kararı uyarınca oluşturulmuş ve 2008 yılında Mesleki Yeterlilik Kurumu Türkiye’de Europass faaliyetlerini takip ve koordine etmek üzere “Ulusal Europass Merkezi” olarak görevlendirilmiştir. Merkezin başlıca görevi Europass belgelerinin yönetimini koordine etmek ve Europass belgelerini tanıtmak, bilgi ve rehberlik merkezlerinin Europass ve Europass belgeleri hakkında bilgilendirilmesini sağlamak, Europass belgelerinin basılı ve elektronik ortamda bulunmasını sağlamaktır.

3.5.2. İşçi ve İşveren Örgütleri

Türkiye’de işçi sendikaları ulusal çapta üç konfederasyon düzeyinde örgütlenmiştir. Bu konfederasyonlar TÜRK-İŞ, HAK-İŞ ve DİSK’tir. Bunların dışında bağımsız sendikalar da bulunmaktadır.

Türkiye’de memurlar, kamu çalışanları sendikaları ve konfederasyonlarında örgütlenmiştir. Bunların başlıcaları Türkiye Kamu-Sen, Memur-Sen ve Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu’dur.

Türkiye’de işveren sendikaları Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), bünyesinde temsil edilmektedir.

İşçi ve İşveren Sendika ve Konfederasyonları; genç istihdamının artırılması ve genç işsizliğinin önlenmesi ile ilgili konularda Kamu Kurumları ve Uluslararası Kuruluşlar başta olmak üzere ilgili tüm taraflarla işbirliği içinde çalışmakta ve bu alanda çeşitli projeler yürütmektedirler.

3.5.2.1. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu’nun Genç İstihdamına İlişkin Faaliyetleri:

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, gençlerin istihdamı konusunun özel bir önem taşıdığı inancıyla ilk olarak 13 Mart 2007 tarihinde Gazi Üniversitesi ile birlikte Ankara’da “Genç İşsizliği Sempozyumu”nu düzenlemiştir. Konunun ilgili tüm kesimlerin katılımıyla gerçekleştirilen Sempozyumun sonunda “Genç İstihdamının Artırılmasına Yönelik Yol Haritası” açıklanmıştır. Söz konusu Sempozyum çerçevesinde sunulan tebliğler TİSK’in Hakemli Dergisi TİSK AKADEMİ’nin özel sayısı olarak bastırılmıştır.

Konfederasyon, izleyen süreçte İŞKUR tarafından Çorum’da 15-16 Kasım 2008 tarihlerinde düzenlenen I. Ulusal Gençlik İstihdam Zirvesi’ne hazırlık sürecinden başlayarak iştirak etmiş ve görüşlerini yansıtmıştır.

Nihayet Konfederasyonun Araştırma Servisi bünyesinde dünyada genç istihdamı konusunda ortaya çıkan gelişmeler, yapılan düzenlemeler ve alınan önlemler yakından izlenmekte, konuya ilişkin araştırmalar yapılmakta ve raporlar hazırlanmaktadır.

3.5.2.2. TÜRK-İŞ'in Genç İstihdamına İlişkin Faaliyetleri

Türk-İş Gençlik Komitesi; gençlerin eğitim sorunları, genç işsizliği, çalışan gençlerin sorunları, gençlerin sosyal güvenlikleri, sendikal örgütlenmeleri gibi konuları ulusal ve uluslararası düzlemde gündemine taşımaktadır. Ayrıca Uluslararası İşçi Sendikaları Konfederasyonu Asya Pasifik Bölge Örgütü (ITUC-APRO)'nün gençlik komitesinde temsil edilmektedir.

Geçmişte, Alman Sendikalar Birliği (DGB) Yabancı İşçiler Dairesi ile Federal Almanya'da yaşayan Türk işçi çocuklarının uyum sorunları üzerine ortak çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca Genç İşçilerin Sorunları ve Çözüm Yolları konulu ulusal sempozyumlar düzenlenmiş; Türk Metal Sendikası tarafından genç işçilerin sorunlarının ele alındığı kurultaylar gerçekleştirilmiştir.

TÜRK-İŞ, ILO'nun 1999 yılından bu yana temel hedef olarak belirlediği insan onuruna yakışır işin yaygınlaştırılması konusuna hassasiyet duymakta ve özellikle gençler için insana yakışır iş ihtiyacını her fırsatta gündeme taşımaktadır.

3.5.2.3. HAK-İŞ'in Genç İstihdamına İlişkin Faaliyetleri

HAK-İŞ Konfederasyonu genç odaklı faaliyetlerini Konfederasyon ve bağlı sendikalarında faaliyet gösteren Gençlik Komiteleri koordinasyonunda etkin ve sistematik şekilde gerçekleştirmektedir.

Üye sendikaların Gençlik Komitesi Başkanları ve işyeri gençlik temsilcilerinden oluşan 14 kişilik bir yapıyla çalışmalarını sürdüren HAK-İŞ Genel Merkez Gençlik Komitesi düzenli ve gündemli olarak toplanmaktadır.

HAK-İŞ, gençlere daha etkin beşeri sermaye yatırımı yapılarak işgücü piyasasına girişlerinin desteklenmesi, istihdamlarının artırılması ve işsizlik oranlarının düşürülmesi; sosyal diyalog yoluyla işçi-işveren-eğitim kurumu işbirliği ile yerel ve sektörel ihtiyaçlar, işgücü arz ve talebi göz önünde bulundurularak istihdam odaklı mesleki eğitim modelleri geliştirilmesi ve uygulanmasını temel bir öncelik olarak görmekte olup, bu çerçevede gençlere yönelik ülkemizin birçok ilinde istihdam odaklı yenilikçi projeler gerçekleştirmektedir.

Bu anlayışla Sakarya, Ankara ve İstanbul illerinde uygulan Yenilikçi Mesleki Eğitim Modülleriyle Gıda Sektöründe İstihdam Yaratma Projesi ile 160 gence Ankara'da Ekmek Üretim Elemanı, Sakarya'da Süt ve Süt Ürünleri Elemanı, İstanbul'da Kek ve Pasta Üretim Elemanı Meslek Kursu verilerek, istihdam edilebilirlikleri sağlanmıştır. Demir Çelik Sektörüne Genç İşgücü Yetiştirme Projesi ile Hatay bölgesinde hedef kitleyi oluşturan 125 genç işsiz otomasyon (hidrolik ve pnömatik) konusunda kalifiye hale getirilerek, istihdamları sağlanmıştır.

Bununla birlikte HAK-İŞ Konfederasyonu tarafından hâlihazırda Çorum ve Sinop'ta istihdam odaklı iki proje yürütmektedir. Çorum ilinde CNC Torna Tasarım Ve Üretim Operatörü Yetiştirme Projesi ile 80 genç işsize teorik ve işbaşı eğitimler verilmekte, Kastamonu ve Sinop illerinde ise Yenilikçi Mesleki Eğitim Modülleriyle Orman İşçisi Yetiştirme Projesi ile 130 genç işsiz kalifiye hale getirilmektedir.

HAK-İŞ Konfederasyonu tarafından 2008 ve 2011 yıllarında gençlere yönelik İş Arama Teknikleri El Kitabı hazırlanmış, kitabın İŞKUR, Belediyeler ve MEB meslek liseleri aracılığıyla gençlere ulaşması sağlanmıştır. Üniversiteler ve meslek liseleriyle yakın çalışma içinde olan HAK-İŞ aldığı karar çerçevesinde; Genel Merkezi, Üye Sendikaları, İl Temsilcilikleri ve sendika şube başkanlıkları bünyesinde gençlere ve öğrencilere staj imkânı sağlamaktadır.

HAK-İŞ İŞKUR tarafından 15-16 Kasım 2008 tarihlerinde Çorum'da düzenlenen I. Ulusal Gençlik İstihdam Zirvesi'ne hazırlık ve organizasyon süreçleri dâhil olmak üzere aktif olarak iştirak etmiştir.

Ayrıca 28-29 Aralık 2009 tarihlerinde Gaziantep'te gençlerin eğitim-istihdam-örgütlenme ile sorunlarının işçi-işveren ve gençlik temsilcileriyle birlikte tartışıldığı "Gençlik için Yeni Fırsatlar" buluşmasını gerçekleştirmiştir. Çalıştayın sonunda "Yerel Gençlik İstihdam Buluşması Sonuç Bildirisi" yayınlanmıştır. Bildiride, Türkiye gençlik istihdamı yol haritasının oluşturulması talep edilmiş ve bu yol haritasının içermesi gereken unsurlar belirlenmiştir.

Ulusal faaliyetleriyle birlikte, HAK-İŞ Uluslararası İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ITUC) ve Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) 'nun ortaklaşa kurdukları, İngiltere`den Kazakistan`a kadar 50 ülke sendikasını içine alan PAN-Avrupa Bölgesel Konseyi Gençlik Komitesinde başkan yardımcısı olarak temsil edilmektedir. ITUC'un üç daimi komitesinden biri olan Gençlik komitesinde yer alan HAK-İŞ, komitede 15 ülkeden biri olup genel konseye taleplerini ve görüşlerini doğrudan bildirmektedir. Ayrıca HAK-İŞ, Uluslararası İşçi Sendikaları Konfederasyonu Asya Pasifik Bölge Örgütü (ITUC-APRO)'nün gençlik komitesinde yedek olarak temsil edilmektedir.

2011 yılı Kasım ayında Türkiye'de gerçekleştirilen PERC Gençlik Komitesinin 4. Toplantısı HAK-İŞ ev sahipliğinde yapılmıştır.

3.5.3. Sosyal Diyalog Mekanizmaları

İşgücü piyasasıyla ilgili olarak gerçekleştirilecek olan çalışmalarda işçi, işveren örgütleri ile ilgili kamu otoritelerinin ortak zeminde bulunduğu çeşitli platformlar bulunmaktadır.

3.5.3.1. Ekonomik ve Sosyal Konsey

1995 yılında Başbakanlık Genelgesi ile kurulan Ekonomik ve Sosyal Konsey'in kuruluş yasası 2001 yılında çıkarılmıştır. Yasaya göre, Konsey'in başı Başbakan olup, amacı ekonomi politikalarının oluşumunda farklı çıkarların temsili aracılığıyla toplumsal bir uzlaşmanın sağlanması, endüstri ilişkilerinde kalıcı barışa ulaşılması ve hükümete istihdam, verimlilik ve gelirlerle ilgili konularda danışmanlık yapmaktır. Konsey'in üyelik bileşimi değişen bir süreç izlemiştir. Son olarak Konsey, Hükümet 16, İşçi Kesimi (TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, Türkiye Kamu-Sen) 12, İşverenler (TİSK ve TOBB) 6, TESK 3, TZOB 3, olmak üzere toplam 40 üyeden oluşmaktadır.

3.5.3.2. Çalışma Meclisi

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde sosyal tarafların görüş ve önerilerini almak üzere Çalışma Meclisi adı altında daimi bir kurul oluşturulmuştur.

3.5.3.3. Üçlü Danışma Kurulu

2004 yılında oluşturulan Üçlü Danışma Kurulunun amacı, çalışma barışının ve endüstri ilişkilerinin geliştirilmesi, çalışma hayatıyla ilgili mevzuat çalışmalarının ve uygulamalarının izlenmesi, hükümet, işçi ve işveren konfederasyonları arasında etkin bir danışmanın gerçekleşmesidir. Kurulun her yıl Ocak, Mayıs ve Eylül aylarında toplanması gerekmektedir.

3.5.3.4. Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK)

Yatırımlarla ilgili düzenlemeleri rasyonel hale getirmek, yatırım ortamının rekabet gücünü artırmaya yönelik politika önerileri geliştirmek, yatırımın her safhasında ulusal ve uluslararası yatırımcıların karşılaştığı idari engellere çözüm üretmek amacıyla Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) oluşturulmuştur. Genç istihdamı konusu YOİKK bünyesinde oluşturulan istihdam teknik komitesi tarafından ele alınmaktadır. İstihdam Teknik Komitesi bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sosyal taraflar arasında bir diyalog mekanizması işlevi görmektedir.

3.5.3.5. Üçlü yapılar

Yönetiminde veya bileşiminde, işçi ve işveren temsilcileri bulunan kurum/kuruluşlar ve örgütlenmeler arasında SGK, İŞKUR, MYK, Asgari Ücret Tespit Komisyonu, İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları, Yüksek Hakem Kurulu, Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi, Kadın İstihdamı İzleme

Kurulu, İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu gibi kurum/kuruluş ve yapılanmalar bulunmaktadır.

3.5.3.6. *Ekonomi Koordinasyon Kurulu*

İlk olarak kriz gündemiyle 3.11.2008 tarihinde toplanan Ekonomi Koordinasyon Kurulu, sosyal tarafların ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile bir sosyal diyalog zemini olarak işlev görmektedir. Bu kurula sosyal kesimleri temsilen, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, KAMU-SEN, KESK, MEMUR-SEN, TİSK, TESK, TZOB, TÜDEF, KEİG, Toplum Gönüllüleri Vakfı, TOBB, KAGİDER, Özel İstihdam Büroları Derneği gibi kuruluşlar katılmaktadır.

4. Gençlerin İstihdamında Kalkınma İşbirliği (İki ve Çok Taraflı Uluslararası Finans Kurumları)

Gençlerin istihdamında uluslararası kalkınma işbirliğiyle (iki ve çok taraflı ve uluslararası finans kurumları) ilgili ana aktörler Avrupa Komisyonu, Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler'in diğer ilgili kuruluşları ile Dünya Bankası'dır.

4.1. Avrupa Komisyonu

2007-2013 dönemi için AB'ye aday ülkeleri tam üyeliğe hazırlamaya ve üye ülkeler ile aday ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal farklılıkları azaltmaya yönelik mali yardımlar 'Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA)' adı altında birleştirilmiştir. IPA kapsamındaki 'İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi' bileşenin genel amacı "daha fazla ve daha iyi istihdam olanakları ve daha geniş bir sosyal uyum ile sürdürülebilir ekonomik büyüme yeteneğine sahip bilgi temelli ekonomiye geçişin desteklenmesi"dir. Söz konusu IPA bileşenin kurumsal açıdan amacı ise, aday ülkeleri Avrupa İstihdam Stratejisi ve Lizbon Stratejisi çerçevelerinde Avrupa Sosyal Fonu'na hazırlamak, bunun için gerekli uygun yapı ve sistemleri kurmaktır.

IPA, ÇSGB öncülüğünde hazırlanmış olan İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı çerçevesinde dört ana ve bir teknik yardım öncelik eksenine odaklanmaktadır. Ana öncelik eksenleri;

- i) istihdam,
- ii) eğitim,
- iii) hayat boyu öğrenme ve
- iv) sosyal içerme olarak tanımlanmıştır.

Bu öncelikler altında ayrıca on tedbir (alt hedef) belirlenmiştir.

İstihdam öncelik ekseninin amacı; Türkiye işgücü piyasasının üç temel sorun alanını oluşturan, kadınların işgücüne katılımlarının artırılması, gençlerin istihdamının artırılması ve kayıtdışı istihdamla mücadele edilmesidir.

2007-2009 yılları için istihdam öncelik eksenini için sağlanan toplam 82,150,589 Euro'nun, 27,700,000 Euro'su 'gençlerin istihdamının artırılması' tedbiri için ayrılmıştır. 2010-2011 yılları için ise 'gençlerin istihdamının artırılması' tedbirine ayrılan bütçe 33,000,000 Euro'dur.

4.2. Birleşmiş Milletler

Birleşmiş Milletler Kalkınma Yardımı Çerçevesi (BMKYÇ) Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşlarının ülke seviyesindeki operasyonel faaliyetleri için ortak stratejik çerçevedir. BMKYÇ'nin amacı, ulusal öncelikler ve ihtiyaçlar için; Binyıl Kalkınma Hedefleri ve taahhütleri, ve BM kuruluşlarının uluslararası konferansları, zirveleri, konvansiyonları ve insan hakları enstrümanları çerçevesinde kolektif, tutarlı ve entegre bir BM yanıtı oluşturmaktır.

BMKYÇ, Türkiye BM Ülke Ekibi (UNCT) ve hükümet işbirliğinde sivil toplum temsilcileri, Dünya Bankası ve Avrupa Komisyonu gibi ortaklara danışılarak hazırlanmıştır. 5 yıllık programlama dilimi

olan 2006-2010 için ulusal öncelikler ve uluslararası taahhütler göz önüne alınarak, üç genel BMKYÇ sonucu belirlenmiştir:

1. Demokratik ve çevresel yönetim için bireysel ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi
2. Yoksulluk ve eşitsizliğin azaltılması nitelikli temel sosyal hizmetlerin hassas gruplara ulaştırılması
3. Kadınlar, çocuklar ve gençlerin haklarını talep edebilmeleri ve tam anlamıyla bu haklardan faydalanabilmeleri için daha koruyucu bir ortam yaratılması

Yukarıda belirtilen üç genel sonuçtan ikincisi gençlik istihdamına atıfta bulunmaktadır. Bu sonuca katkı sunmak üzere BM kuruluşlarının yaptığı çalışmalardan ILO'nun 2007 yılında yayımlanan "Türkiye'de Gençlik İstihdamı" Raporu ile UNDP tarafından 2008 yılında yayımlanan "Türkiye'de Gençlik: Ulusal İnsani Gelişme Raporu 2008", gençlik istihdamıyla ilgili değerlendirmelerde ve politika önerilerinde bulunmaktadır.

2011-2015 yıllarını kapsayacak Birleşmiş Milletler Kalkınma İşbirliği Stratejisi üç öncelikli alan ve bunlara ilişkin yedi somut sonuç belirlemiştir. Bu stratejik işbirliği alanları ve sonuçları Dokuzuncu Kalkınma Planı'ndaki beş gelişme eksenine doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu stratejik işbirliği alanları ve sonuçları üzerinde BM sistemi ve hükümet tarafından uzlaşılmıştır ve Strateji 2010 yılı sonunda taraflarca imzalanmıştır. Strateji'de tanımlanan öncelikli alanlar şunlardır:

1. Demokratik ve çevresel yönetim,
2. Eşitsizliğin azaltılması, sosyal içerme ve temel kamusal hizmetler,
3. Yoksulluk ve istihdam

Yoksulluk ve istihdam alanına ilişkin olarak hedeflenen sonuçlardan biri "Rekabet, artan verimlilik ve kurumsal sosyal sorumluluğa dayalı ekonomik büyümeyi teşvik eden eşitliği güçlendirici politikalar, stratejiler ve programların uygulanması yoluyla herkes için insana yakışır iş ve istihdam olanaklarının artırılması"dır. Bu sonuç çerçevesinde, özellikle gençlere beceri kazandırılması ve varolan becerilerinin geliştirilmesinin, devletin insana yakışır işlerin yaratılması ve insana yakışır çalışma koşulları ile iş güvenliğinin sağlanması doğrultusundaki çalışmalarında özel bir ilgiyi hak ettiği vurgulanmaktadır.

BMKYÇ 2006-2010 ve Birleşmiş Milletler Kalkınma İşbirliği Stratejisi 2011-2015 doğrultusunda BM kuruluşlarının gençlik istihdamına vurgu yapan veya öncelik veren çalışmaları aşağıda özetlenmiştir:

4.2.1. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve ILO Avrupa ve Orta Asya Bölge Direktörlüğü arasında 'İnsana Yakışır İş Ülke Programı' Mutabakat Zaptı 10 Şubat 2009'da imzalanmıştır. Taraflar bu mutabakat zaptı ile Ulusal İnsana Yakışır İş Programını sosyal ortakların işbirliğiyle uygulayacaklarını beyan etmişlerdir. Mutabık kalınan işbirliği ülke öncelikleri şunlardır:

- 182 sayılı ILO Sözleşmesi uyarınca çocuk işçiliği ile mücadele edilmesi
- Sosyal diyalogun güçlendirilmesi
- Gençlerin istihdamına ilişkin durum tespiti ve Ulusal Eylem Planı'nın hazırlanması
- Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadın istihdamının arttırılması

4.2.1.1. Birleşmiş Milletler Gençlik İstihdamı Ortak Programı

Ekim 2009'da başlayan ve Eylül 2012'de sona ermesi öngörülen BM Ortak Programı (BMOP) dört BM kuruluşu FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IOM (Uluslararası Göç Örgütü) ve UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) ile Ulusal Program uygulayıcısı İŞKUR (Türkiye İş Kurumu) ortaklığında yürütülmektedir. BMOP finansmanı İspanya Hükümeti'nin sağladığı Binyıl Kalkınma Hedefleri Fonu'ndan (MDG-F) desteklenmektedir. BMOP hem ulusal politika düzeyinde hem de Antalya ilinde yerel düzeyde sonuçlar elde etmeyi hedeflemektedir. Ulusal düzeyde, İŞKUR'un koordinatörlüğünde ve diğer ilgili paydaşların işbirliği ile bir "Ulusal

Gençlik İstihdam Eylem Planı" geliştirilecektir. Ortak Program yerel düzeyde ise Antalya'da işgücü talep dinamiklerini desteklemeyi, işgücü arzı ve talebi arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi yönünde çözümler üretmeyi ve işgücü piyasasındaki genç gruplar yararına istihdam, gençlik ve göç yönetimi önlemlerinin etkin biçimde uygulanmasını hedeflemektedir.

4.2.2. Dünya Bankası

Ülke Ortaklık Stratejisi (ÜOS) DB'nin bir ülke dâhilinde, genellikle 3-4 yıllık bir süre için faaliyetlerine yol gösteren bir çalışma planı olup, ülkenin ekonomik ve sosyal performansını, başlıca kalkınma sorunlarını tanımlar ve hükümetin kalkınma stratejisini özetler. Bu bağlamda, ÜOS'nin kapsadığı süre boyunca, o ülkeye DB'nin önerdiği yardım paketinin ana hatlarını gösterir. Buna DB'nin o ülkede planlanan tüm faaliyetleri, yani borç verme, analitik çalışmalar ve teknik yardımları dahildir.

DB'nin 2008-2011 dönemine yönelik yeni ÜOS hedefi, hükümetin kalkınma stratejisi ile entegre olarak ülkenin kalkınma vizyonunun -hızlı, sürdürülebilir ve adil paylaşımlı büyüme- gerçekleştirilmesinde hükümet ile işbirliği yapmaktır. ÜOS Dokuzuncu Kalkınma Planı'na ve Hükümet Programı'na göre şekillendirilmiştir ve üç ana kalkınma eksenine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır:

- Rekabet gücünün ve istihdamın artırılması
- Adil beşeri ve sosyal kalkınma
- Yüksek kalitede kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması

2008-2011 yıllarını kapsayan ÜOS 'rekabet gücünün ve istihdamının artırılması' ana kalkınma eksenini çerçevesinde yüksek orandaki genç işsizliğine de atıf yapmakta ve iyi işlerin yaratılmasına öncelik tanımaktadır. Bu belgede, uluslararası deneyimlerden de yola çıkarak yoksulluğun sürdürülebilir bir şekilde azaltılmasının en önemli unsurunun 'iyi işlerin yaratılması' olduğu vurgulanmaktadır.

Haziran 2008'de DB "Türkiye'nin Gelecek Nesillere Yatırım Yapmak: Okuldan İşe Geçiş ve Türkiye'nin Kalkınması" isimli raporunu yayımlamıştır. Raporda, okuldan işe geçiş süreci ve gençlik istihdamının iyileştirilmesi konuları kapsamlı şekilde incelenmiştir.

2004-2009 yılları arasında DB tarafından uygulanan 'Gençliğin Sesi Programı' çerçevesinde 15'e yakın farklı şehirde 'Gençlik, İstihdam ve Girişimcilik' seminerleri gerçekleştirilmiştir. Bu seminerlerin sonucunda Gençliğin Sesi Programı'nda gönüllü olarak çalışan gençler tarafından gençlik istihdamını ülke gündemine taşımak amacıyla bir 'Ulusal Gençlik İstihdamı Zirvesi' düzenlenmesi önerisi geliştirilmiştir. Bu öneri, ilgili kamu kuruluşları, sosyal taraflar ve uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenerek Kasım 2008'de Çorum'da düzenlenen '1. Gençlik İstihdam Zirvesi' ile hayata geçirilmiştir.

5. Yerel İstihdam Politikası Geliştirme Süreci: Antalya Örneği

Birleşmiş Milletler Ortak Programı, "Herkes için İnsana Yakışır İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması" (BMOP) kapsamında Antalya'da her yıl İŞKUR tarafından yürütülen işgücü yetiştirme kurslarına İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu'nun (İİMEK) somut ve bilimsel verilere dayalı analizlerden yola çıkarak karar verebilmesi amacıyla pilot bir uygulama yapılmıştır.

Bu pilot uygulama farklı düzlemlerde yapılan çalışmaların bir sentezi sonucu ortaya çıkmıştır. BMOP kapsamında 2010 yılında "Antalya'da Öncelikli Sektörlerin Belirlenmesi" çalışmasıyla büyüme ve istihdam yaratma potansiyeline sahip sektörler belirlenmiştir. Ayrıca, Antalya'da BMOP desteğiyle Ekim 2010-Ocak 2011 arasında TÜİK ve İŞKUR ile işbirliğinde "Antalya İşgücü Piyasası Araştırması" gerçekleştirildi. Bu araştırma kapsamında 2.850 işletme ile TÜİK detaylı bir anket çalışması yaparak Antalya'daki mevcut işgücü talebi eğilimlerini ortaya koymuştur.

Ayrıca, bir çalışma ekonomisti tarafından Antalya'nın mevcut ekonomik ve istihdam yapısı detaylıca incelenerek ve TÜİK, İŞKUR ve diğer ilgili kuruluşların ürettikleri veriler kullanılarak "Antalya İli İşgücü Piyasası Çalışması" 2010 yılı son çeyreğinde gerçekleştirildi.

Bu üç çalışmanın bulguları İŞKUR ile beraber değerlendirilerek 2011 yılında Antalya'da gerçekleştirilecek olan işgücü yetiştirme kursları belirlendi ve İŞKUR tarafından onay için İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu'na sunuldu. İİMEK bu kursları onayladıktan sonra İŞKUR yapılan üç farklı çalışmanın sonucunda ortaya çıkan işgücü yetiştirme kurslarını Antalya'da uygulamaya başladı. Bu kurslar BMOP tarafından da finansal olarak desteklenmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Genç işsizliği bugün tüm dünyanın karşı karşıya olduğu en temel problemlerden biridir. Günümüzde hem gelişmiş ülkeler hem de gelişmekte olan ülkeler, her geçen yıl işgücü piyasasına giren önemli sayıdaki gence insana yaraşır ve sürdürülebilir işler yaratmak için büyük kaynaklar ayırmaktadır.

ILO'nun 2004 yılında yaptığı araştırmaya göre, genç işsizliği oranının yarı yarıya azaltılması küresel düzeyde GSYH'nin %4,4 ila %7,0 oranında artmasını sağlayacaktır. Yine ILO, günümüzde gençlerin potansiyelinin tam olarak kullanılması için 400 milyon düzgün istihdamın yaratılması gerektiğini ifade etmektedir.

ILO'nun "Gençlerin İstihdamında Küresel Eğilimler 2010" Raporu'nda küresel ölçekte gençlerin hem işgücüne katılma oranının hem de genç istihdamının genç nüfusa oranının gerilediği; Krizden önce genç işsizliği oranının düşüş eğilimi göstermekle birlikte, yetişkin işsizliği oranının yaklaşık üç katı düzeyinde bulunduğu ve Krizle birlikte tüm dünyada genç işsizliğinin görülmedik ölçüde yaygınlaştığı; gençlerin insana yaraşır işlerden yeterince yararlanmadığı tespitlerinde bulunmaktadır.

Durum analizinin de ortaya koyduğu üzere, Türk gençlerinin durumu dünyadaki örneklerine paralel bir tablo çizmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de gençler, insana yaraşır iş olanaklarından yoksun kalmakta ve ekonomik ve sosyal açılardan belirsizliklere sürüklenmektedir. Gençler çeşitli sebeplere bağlı olarak işgücü piyasasına girişte ve çalışma hayatında dezavantajlı durumdadır.

Türkiye'de genel anlamıyla işsizlik ve özelde genç işsizliği, kriz döneminde tetiklenmiş olmakla birlikte, yapısal bir sorundur. İstihdamsız büyüme ise Türkiye ekonomisinin temel özelliklerindedir. Ekonomik büyüme hızının %6,9'a ulaştığı 2002-2007 döneminde dahi ekonominin istihdam yaratma performansı düşük kalmış, işsizlik oranı %10'un altına gerileyememiştir. Mevcut yapısal sorunlara küresel krizin eklenmesiyle birlikte işsizlik oranı rekor düzeylerde artmış, gençlerin işgücü piyasasındaki kırılganlığı daha da belirginleşmiştir.

Ülkemizde kayıtdışı istihdam, "insana yaraşır iş" ilkesinden uzaklaşılmasına neden olmakta; özellikle kriz nedeniyle hanedeki gelir azalışını telafi etmek üzere normalde işgücünde olmayan kadınların ve diğer aile bireylerinin kayıtdışı işlerde çalışmaya başlaması kayıtdışılığı artırmaktadır.

2010 yılında Türkiye'de genç istihdamında 137 bin kişilik bir artış gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, genç işsizlerin sayısı 165 bin kişi azalmıştır. Aynı dönemde gençlerin işgücüne katılma oranı %38,3 olarak gerçekleşmiş ve bir önceki yıla göre 0,4 puan gerilemiştir.

Genel işsizlik oranı %11,9 seviyesinde iken, genç nüfusta %21,7'ye kentlerdeki gençlerde ise %24,8'e yükselmektedir. Tarım dışı işsizlik oranı, gençlerde %25,9'a yükselmektedir. Öte yandan, 2010 yılında genç işsizlik oranında 3,6 puan gibi önemli bir azalış olduğu görülmektedir. Söz konusu azalış kentlerde 3,4 puandır.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de gençlerin karşılaştıkları temel problemlerden biri, eğitim dönemini tamamlayıp işgücü piyasasına ilk girişlerinde ortaya çıkmaktadır. İş arama konusunda yeterli derecede bilgi sahibi olmama, mesleklerin tanıtılmaması, rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetlerinin yetersizliği ve deneyim eksikliği gibi nedenlerle gençler iş bulma konusunda sıkıntı yaşamaktadır.

İşsizlikle erken yaşta ve kimi zaman uzun süreli olarak karşılaşılması, özgüven kaybına ve bazı yeterliliklerin yitirilmesine yol açmaktadır. Uzunca bir dönem işsiz kalan gençler, ya kayıt dışı sektörde sosyal haklardan yoksun biçimde düşük gelire çalışmakta ya da iş aramaktan vazgeçerek kendilerini ilerleyen yıllarda ciddi sorunlarla karşı karşıya bulmaktadırlar. Nitekim ILO "Gençlerin İstihdamında Küresel Eğilimler 2010" başlıklı Raporu'nda, özellikle ekonomik durgunluk dönemlerinde işgücü piyasasına girişte yaşanan zorlukların gençler üzerinde kalıcı olumsuz etkiler bıraktığını vurgulayarak, bu durumun kendisini işgücü piyasasından tamamen dışlamış bir "kayıp nesil" yaratmasından endişe duyulduğunu belirtmiştir.

Nitekim genç işsizliği nedeniyle toplumların ödediği en ağır bedel, gençlerin kendisini gerçekleştirmelerine ve üretime katkıda bulunmalarına olanak tanımayan bir topluma duydukları tepkidir. Topluma ve demokratik süreçlere yabancılaşan gençler, suça yönelmektedir.

“Bilgi çağı” olarak nitelendirdiğimiz bu yeni dönemde bilgi ve beceri seviyesi yüksek, değişikliklere hızla adapte olabilen, yaratıcı, öngörü ve inisiyatif sahibi gençler hiç kuşkusuz ülkemizin geleceğinin yaratılmasında giderek daha önemli bir güç haline gelmektedir.

Ülkemizde ise işgücü piyasasında gençlerin profili, aşağıdaki temel özellikler çerçevesinde çizilebilmektedir:

- İşgücüne katılma ve istihdam oranları düşük, işsizlik oranları yüksektir.
- Tarım dışı işsizlik oranı ve kentsel işsizlik oranı yüksektir.
- Eğitim düzeyi, bilgi ve beceri seviyesi, her geçen sene yükselmekle beraber, yetersiz boyutlardadır.
- Gençlerin sahip oldukları vasıflar ile işgücü piyasasının ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluk, gençlerin işgücü piyasasına girişini zorlaştırmaktadır.
- Gençler işgücü piyasasına girişte nitelik sorunları nedeniyle genellikle kayıtdışı istihdamla karşı karşıya kalmaktadır.

Mesleki ve teknik eğitim, gençlerin işgücü piyasasının taleplerine uygun nitelik ve vasıfta yetişmelerini böylece istihdama geçişlerini kolaylaştırması açısından önem taşımaktadır. Eğitimin kalitesi, arz-talep uyumsuzlukları ile talep yetersizliği mesleki ve teknik eğitim sisteminin gençlerin istihdamına etkisi açısından başlıca sorunlarını oluşturmaktadır. Mesleki eğitime yönelik toplumsal ilgi halen zayıftır ve bunu artırmaya yönelik tanıtım çalışmaları yeterince yapılamamakta; mezunlar açısından ara elaman olarak işgücü piyasasına girmek yerine yükseköğrenime geçiş beklentisi devam etmektedir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarındaki arz kapasitesinin alanlara ve bölgelere göre dağılımı sağlıklı bir şekilde yapılandırılmamıştır. Diğer yandan, eğitim kurumlarının teknik donanımları, modüler yaklaşımla hazırlanan öğretim programlarının beklentilerine göre yapılandırılmamıştır. Öte yandan, örgün ve yaygın mesleki ve teknik eğitim kurumlarından verilen diploma veya belgelerle, kişilerin sahip oldukları bilgi ve becerilerin tanınırlığı ve geçerliği sağlanamamış; enformel yollardan edinilen becerilerin belgelendirilmesine ilişkin süreçler henüz tamamlanamamıştır. Eğitimde kalite güvence sisteminin kurulup işletilmesi için okullar arasında asgari anlayış birliği ve standartlar henüz oluşturulamamıştır. Okullaşma oranları OECD ve AB ülkeleri ortalamalarının altındadır.

Diğer yandan, işsiz kesime yönelik istihdam olanaklarını artırmada önemli bir araç olarak görebileceğimiz girişimcilik faaliyetleri oldukça sınırlı kalmaktadır.

Etkin aktif işgücü politikaları yoluyla bireylerin mesleki beceri ve nitelik düzeyinin artırılması, iş arama ve iş danışmanlığı hizmetleri ile bireylerin kendi niteliklerine uygun işlere yönlendirilmesi ve girişimciliğin geliştirilmesi gençlerin istihdamını artırmadaki başlıca politikalarlardır.

Kırda tarım dışı istihdam olanaklarını artırmak için özellikle gençler ve kadınlar için eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve katma değeri yüksek tarım ve tarım dışı faaliyetlerde istihdam imkânlarını harekete geçirebilecek kırsal kalkınma çalışmaları önem kazanmaktadır.

Gençlik için iyi hedeflenmiş, bütünlük politikalara ihtiyaç vardır. Genç işsizliği ile mücadelede hangi politikaların uygulanacağı konusunda, genç işsizliğinin nedenleri belirleyici olmalıdır. Gençlerin sosyal dışlanma ve ayrımcılığa karşı korunması, insana yakışır çalışma koşullarına sahip olmaları, ayrımcılığa maruz kalmamalarını garantileyecek nitelikteki işler temel öncelik olmalıdır. Gençlere kendilerini etkileyen politikaları geliştirebilmeleri için söz hakkı verilmelidir. Kendi geleceklerinin şekillenmesinde gençlerin katılımı son derece önemlidir.

Öte yandan, genç işsizliğini önlemeye ve genç istihdamını artırmaya yönelik politikalar belirlenirken; Türkiye'nin demografik yapısı, işgücü piyasasının kendine özgü sorunları, güçlü ve zayıf yönleri ile engel ve fırsatları göz önüne alınmalıdır. Uzun vadede kadınların eğitime ve işgücüne katılmalarını engelleyen eşitsizlikleri ortadan kaldıracak, kırdan kente göçün gençler üzerindeki olumsuz sonuçlarını azaltacak, ortalama eğitim süresini yükseltecek bütüncül politikalar uygulanmalıdır. Sorunların çok büyük oranda yapısal olduğu akıllarda tutulmalı, yapısal sorunları hedefleyen politikalara ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır.

Genç işgücü ülkeler açısından önemli bir kaynaktır. Ancak, bu kaynak işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak, nitelikli, bilgi ve beceri düzeyi yüksek bir yapıya kavuşturulabildiği takdirde ülkeler açısından avantaj yaratacak bir değer haline gelecektir. Aksi halde ekonomik ve sosyal problemlerin kaynağı haline dönüşmektedir.

Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Herkes için İnsana Yaraşır İş-Ulusal Gençlik İstihdam Programı çerçevesinde kurulan ve ilgili tüm tarafları "Ulusal Gençlik İstihdamı Eylem Planı" hazırlanması amacıyla oluşturulan Ulusal Teknik Ekip (UTE) Ocak 2010 tarihinden itibaren defaatle bir araya gelmiştir. UTE, Eylem Planı'na sağlıklı bir zemin teşkil edebilmesi bakımından öncelikle bir Durum Analizi Raporu'nun oluşturulmasına karar vermiş, bu amaçla kendi içinde kurduğu Raportör Ekibin yardımıyla söz konusu Rapor'u hazırlamıştır. "Ulusal Gençlik İstihdamı Eylem Planı" bu Rapor'a eklenmiş ve bütüncül bir bakış açısı ile ilgili tarafların değerlendirmesine sunulmuştur.

POLİTİKA ÖNERİLERİ

Genç İstihdamı Eylem Planı'nın, Program Koordinatörü İŞKUR tarafından gerçekleştirilebilecek faaliyetleri kapsayacak biçimde belirlenmesine Program sürecinde karar verilmiştir. Bu çerçevede, Durum Analizi Raporu'na ek olarak sunulan Eylem Planı, doğrudan İŞKUR tarafından gerçekleştirilemeyecek yahut gerçekleştirilmesi için mevzuat değişikliği yapılmasını gerekli kılan hususları dışarıda bırakmıştır. Bununla birlikte Ulusal Teknik Ekip, genç işsizliği ile mücadelede önem arz eden ve kuruluşlarca üzerinde mutabakata varılan hususları "Politika Tavsiyeleri" başlığı altında Rapora dâhil etmeyi uygun bulmuştur.

1. Türkiye'nin Ulusal İstihdam Stratejisi'nin hazırlıkları sosyal tarafların görüşü alınarak tamamlanmalı ve buna bağlı olarak "Ulusal Gençlik İstihdam Stratejisi" geliştirilmelidir. Bu, AB katılım sürecinde Avrupa İstihdam Stratejisi'ne (AİS) uyum bakımından ve Gençlik İstihdam Ağı'nın (YEN) belirlediği çerçeve doğrultusunda atılması gereken önemli bir adımdır. Büyümenin yeni işler yaratmasını sağlayacak Ulusal İstihdam Stratejisi ile gençlerin işgücü piyasasına girmelerini engelleyen çeşitli nedenlerin ortadan kaldırılmasını hedefleyen spesifik politikalar bir arada uygulanmalıdır.
2. Gençlerin çalışma hayatında yüz yüze kalabildiği kayıtdışı istihdam daraltılarak insana yakışır işlerin çoğaltılmasına hizmet edecek mekanizmalar geliştirilmelidir.
3. Gençlerimizin istihdam edilebilirliğinin artırılabilmesi için her şeyden önce işgücü piyasasının gerekliliklerine uygun niteliklere kavuşmaları sağlanmalıdır.
4. Gençlerin mesleki eğitime yönlendirilmesi için mevcut fırsatların ve güçlü yönlerin tanıtımı yapılmalı; mesleki eğitimin kalitesi yükseltilerek, mesleki eğitim mezunlarının tercih edilebilirliği artırılmalı; genel lise eğitimi yerine meslek eğitimine ağırlık verilmelidir.
5. Eğitim-istihdam ilişkisi, ekonominin işgücü talebi göz önüne alınarak yeniden biçimlendirilmeli, eğitim sistemi, bilgi ekonomisinin ihtiyaçlarına odaklanmalı, gençlerin üretken istihdam için gerekli yüksek becerilerle donatılmaları sağlanmalıdır. İşgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayan niteliklerin kazandırılmasına özen gösterilmelidir.
6. Küresel rekabette sektörlerin gücünü artırmak ve daha nitelikli insan gücünü yetiştirmek amacıyla; sektörle işbirliği gelişmiş, esnek ve modüler program çeşitliliğine sahip, teknolojik altyapısı güçlü talep artırıcı tedbirler uygulamaya konulmalı; mesleki eğitimde; sanayi ve hizmet sektörleri dikkate alınarak, program türünü esas alan ve programlar arasında kolaylıkla geçişlerin yapılabildiği bir yapı güçlendirilmelidir.
7. MEB tarafından yatay ve dikey geçişlere imkân veren bir rehberlik ve yönlendirme hizmetini içeren bireyin okula, alana-programa, mesleğe ve işe yöneltilmesini etkin kılacak bir sistem oluşturulmalıdır.
8. Gençlerin işgücü piyasasına daha nitelikli olarak katılmalarını sağlamak amacıyla ortaöğretimde, cinsiyet ve bölgesel farklılıkları giderici bir biçimde okullaşma oranı artırılmalıdır. Bunun yanısıra okulu terk oranlarını azaltıcı tedbirler alınmalıdır.
9. Ulusal mesleki eğitim sistemini oluşturan; ulusal meslek standartları, ulusal mesleki yeterlikler, ölçme ve değerlendirme, sertifikalandırma, kredilendirme ile mesleki tanıtım ve yönlendirme ile ilgili çalışmalar tamamlanarak uygulamaya konulmalıdır.
10. Mesleki eğitimin ve öğretim sistemlerinin modernizasyonu ile bilgi tabanlı topluma entegrasyonu için kurumlar arası eş güdümlü etkin bir sistem kurulmalıdır. Meslek yükseköğretim kurumlarının mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının uyguladığı programların entegrasyonu güçlendirilmelidir.
11. Genç girişimciler, eğitim, vergi, kredi, finansman, teknoloji, işletme ve pazarlama konularında desteklenmeli ve gelişmeleri sağlanmalıdır. AB ülkelerinde mikro işletmelere uygulanan, istihdam başına bir yıl faizsiz kredi ve sigorta primi desteği, iş değiştirme teşviki, AR-GE yardımı vb. çağdaş destekleme modelleri ülkemizde de benimsenmelidir. Ayrıca, genç girişimcilere yönelik danışmanlık hizmetleri geliştirilmelidir.

12. Genç çiftçilerin girişimciliğinin desteklenmesi için projeler değerlendirilirken, genç odaklı projelere öncelik verilmelidir.
13. Kırsal kesimde yer alan gençlerin İŞKUR hizmetlerinden daha fazla yararlanmalarını sağlamak amacıyla Tarım ve Köyişleri İl Müdürlükleri ile İŞKUR arasında işbirliği artırılmalıdır.
14. MEB tarafından hazırlanan mesleki eğitim modüllerinde toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu yapılmalıdır.
15. Ülke genelinde kadınların işgücüne katılımını ve istihdamda kalış sürelerini artırmak amacıyla okul öncesi eğitim yaygınlaştırılmalı, okul öncesi eğitimde okullaşma oranı artırılmalıdır. Ayrıca kadınların mesleki eğitimlere katılımlarını artırabilmek amacıyla çocuk ve yaşlıların bakımı hizmetlerine ilişkin olanaklar geliştirilmeli; bu tür hizmetlerden uygun mali koşullarla yararlanılması sağlanmalı; bu hizmetlerin sağlanmasında kamu kaynakları kullanılmalı, kamu kurum/kuruluşları Belediyeler, İl Özel İdareleri, Sendikalar ve STK'larla işbirliği yapılmalıdır.
16. Göç eden veya etmiş kişilere yönelik olarak temel yaşam becerileri, kent yaşamına adaptasyon/entegrasyon konulu pilot uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır.
17. Üniversite-sanayi işbirliğinin, gençleri çok yakından ilgilendiren bir alanı da inovasyon ve AR-GE'dir. Fikri ve sınai hakların korunmasına önem verilerek, söz konusu işbirliği geliştirilmeli; bilimsel fikir ve buluşların yüksek teknoloji ürünü ve hizmetlere dönüştürülmesi sağlanmalıdır.
18. Odalar, meslek kuruluşları ile işçi ve işveren kuruluşlarının mesleki teknik eğitime daha fazla öncelik vermeleri sağlanarak eğitimlerin işçi ve işveren kuruluşları ile eğitim kurumları işbirliğinde verilmesi sağlanmalıdır. Hayat boyu öğrenme çerçevesinde; öğrenimini tamamlamak isteyenler ile bireysel gelişimlerini sağlamak ve-veya yeni mesleki yeterlikler kazanmak isteyenlerin eğitime erişimi kolaylaştırılmalıdır.
19. Modüler yapıda hazırlanan mesleki eğitim programları Mesleki Yeterlikler Kurumu (MYK) tarafından yayımlanan ulusal meslek standartları ve ulusal mesleki yeterlilikler dikkate alınarak sistematik olarak güncellenmelidir.
20. Gençlik kuruluşlarının ulusal ve yerel düzeyde sosyal diyalog mekanizmalarına katılımı ve temsili sağlanmalıdır.
21. Staj imkânları geliştirilerek, gençlerin çalışma hayatı ile tanışması sağlanmalıdır. Staj imkânları süre, nitelik ve nicelik olarak artırılmalı staj sözleşmesi ve şartları geliştirilmelidir. Staj olgusunun "çalışan" statüsü ile karıştırılmaması yönünde önlemler alınmalıdır. Sektör-üniversite işbirliği geliştirilmeli, staj ve burs olanakları ve firma/sektör tanıma programları artırılmalıdır.
22. Gençlerle ilgili fırsatlara ilişkin bir tanıtım kampanyası yapılmalıdır.
23. Vergi ve prim oranları, genç istihdamını teşvik edecek şekilde, etki ölçüm analizleri yapılarak ve OECD ortalaması gözetilerek belirlenmelidir.
24. Özürlü gençler dikkate alınarak, sektörel düzeyde istihdam edilebilirlik şartlarının belirlenmesine yönelik işgücü piyasası ihtiyaç analizleri yapılmalı ve özürlü gençlere ilişkin eğitim programları buna göre geliştirilmelidir.
25. İŞKUR'un kırsal bölgelerdeki örgütlenmesi ve hizmetleri de güçlendirilmelidir.
26. Kırsal kesimden göç eden gençler vasıfsız olmalarından ötürü sosyal güvencesiz ve düşük ücretlerle çalışmayı kabul etmektedirler. Tarım sektöründeki düşük verimlilik, ücretsiz aile işçiliği, kendine zor yeten ve ihtisaslaşmamış çiftçilik, sosyal ve ekonomik açıdan dışlanmışlık ve kayıt dışı ekonomi sorununa çözüm bulunmalıdır. Bu yaklaşım kırsal kesimden kent merkezlerine yapılan genç göçünün önlenmesine de yardımcı olacaktır. Kırsal alanlarda mesleki eğitimin niteliğinin ve niceliğinin artırılması, öğrencilerin eğitim masraflarının desteklenmesi, gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, rekabet gücünün geliştirilmesi, organik tarım, kırsal turizm, modern hayvancılık, su ürünleri yetiştiriciliği,

meyve, sebze ve kesme çiçek üretimi, ürün pazarlama ve işleme gibi yüksek katma değer oluşturan faaliyetler ve üretici örgütlerinin desteklenmesi ile kırsal kesim gençlerine yeni iş fırsatları yaratılması sağlanmalıdır.

27. İşgücü piyasasına başarılı bir geçiş sağlayamayan bazı gençlere (okulu terk edenler, üniversiteye giremeyen orta öğretim mezunu gençler gibi) yönelik beceri eğitimlerinin güçlendirilmesi ve aktif işgücü piyasası programlarının işgücü piyasasına girişte en büyük sorunları yaşayan dezavantajlı gençlere (daha az eğitilmiş olanlar, düşük gelirli ailelerden gelen gençler, kadınlar) odaklandırılması yoluyla yeni bir başlangıç yapabilmeleri için ikinci şans verilmelidir.
28. Genç bilim insanlarına ve uzmanlara yurtdışında sağlanan elverişli ortam ülkelerinde temin edilmeli, istihdam olanakları cazip hale getirilerek beyin göçü tersine çevrilmelidir.
29. Kamu ve meslek örgütleri ile sendikalar, gençleri işgücü piyasası ve istihdama ilişkin mevzuat ve uygulamalar konusunda bilgilendirecek destek programlarını ve uygulamalarını artırmalıdır.
30. Gençlerimizin istihdama kazandırılması ve çalışma isteğinin gelire dönüştürülmesi için yerel olanaklar kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları (STK)'nın işbirliğiyle projelendirilerek değerlendirilmelidir.
31. Avrupa Birliği kaynaklı projelerden azami ölçüde yararlanmak için sivil toplum kuruluşlarının, özellikle de gençlik STK'larının bunlara ulaşma ve kendi aralarında işbirliği geliştirme imkânları artırılmalıdır.
32. İşçi ve İşveren Sendika ve Konfederasyonları arasındaki sosyal diyalog, genç istihdamı konusunda da geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

4447 Sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu

4857 Sayılı İş Kanunu

4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu

Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği

Commission for European Communities; Turkey 2009 Progress Report, n. SEC (2009) 1334, Brussels, 2009, p.25.

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

ÇSGB - İŞKUR; 5084 Sayılı "Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Kanunu'nun" Etkilerinin Değerlendirilmesi Çalışması Aralık-2007

DPT; Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), 2009 Yılı Programı, Ankara, 2009.

DPT; Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Ankara, 2006.

DPT; Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2003 Ankara, 2003.

ILO; Global Employment Trends 2011: The challenge of a jobs recovery / International Labour Office. Geneva: ILO, 2011

ILO; Global employment trends for youth : August 2010 : special issue on the impact of the global economic crisis on youth / International Labour Office. Geneva: ILO, 2010

ILO; Guide for the preparation of national action plans on youth employment / Gianni Rosas and Giovanna Rossignotti; International Labour Office. Geneva: ILO, 2008

İnsan Kaynaklarının Gelistirilmesi Operasyonel Programı

İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı

İŞKUR; 2011-2015 Stratejik Plan

İŞKUR; <http://www.iskur.gov.tr/>

Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanmasına İlişkin 25.05. 2010 tarih ve 2010/14 sayılı Başbakanlık Genelgesi

Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik

Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı (IPARD)

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Girişimcilik Destek Programı Uygulama Esasları

MEB; 2010-2014 Stratejik Planı

MEB; Millî Eğitim İstatistikleri (Örgün Eğitim) 2009-2010, Ankara, 2010

Mesleki Eğitim ve İstihdam İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının iyileştirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı

OECD; Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries, 2008.

OECD; Income Distribution and Poverty in OECD Countries in the Second Half of the 1990s, 2005

OLHAN, Emine; Türkiye’de Kırsal İstihdamın Yapısı

Sanayi Strateji Belgesi

Sosyal Yardım Sisteminin İstihdam ile Bağlantısının Kurulması ve Etkinleştirilmesi Eylem Planı

TÜİK; <http://www.tuik.gov.tr/>

Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi,

Türkiye İş Kurumu İşgücü Uyum Hizmetleri Yönetmeliği

Türkiye’deki Mesleki Eğitim ve Öğretim Strateji Belgesi

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Planı

Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

EYLEM PLANI MATRİSİ

Gençlerin İstihdamı Genel Hedefi 1: Genç İstihdamının Arttırılmasında İŞ-KUR'un Kurumsal Kapasitesinin Geliştirilmesi							
Hedef 1: İŞKUR'a kayıtlı genç sayısının arttırılması							
Hedef 2: İŞKUR'un işe yerleştirdiği genç sayısının her yıl %10 arttırılması							
Hedef 3: İŞKUR'daki mevcut veri tabanının eylem planında yer alan göstergeleri takip edecek şekilde geliştirilmesi							
Sonuç	Çıktı	Göstergeler	Sorumlu Birim	İşbirliği Yapılacak Birim/ler	Gerçekleştirilecek Faaliyetler	Takvim/Zaman Dilimi	
						Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi
1. Ülke ve il düzeyinde genç odaklı; yaş, cinsiyet ve eğitim temelli işgücü piyasası analizleri periyodik olarak gerçekleştirildi	1.1. İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları, çalışmalarını işgücü piyasası analizleri doğrultusunda gerçekleştirdi 1.2. İşgücü piyasası analizlerinin sonuçları işgücü piyasası politikalarına yansıtıldı	1.3. 2015 yılına kadar; işgücü piyasası analizlerinin cinsiyet ve yaşa göre ayrıştırılmış olarak; kırsal istihdam ve tarım sektörü de dâhil edilerek her ilde 2 yılda en az bir kez yapılması 1.4. 2015 yılına kadar; işgücü uyum programlarının en az %70'inin işgücü piyasası analizlerine uygun olarak yapılması ve bu programlarda kadınlar ve gençler için özel önlemlerin yer alması	İŞKUR	TÜİK	1.1. Tüm illerde 2 yılda en az bir kez işgücü piyasası analizleri yapılacaktır. 1.2. Yapılan analizlerin cinsiyet, yaş, eğitim, kırsal kesim ve tarım sektörünü kapsayacak şekilde içeriğinin genişletilmesi, sağlanacaktır. 1.3. İşgücü uyum programlarının işgücü piyasası ihtiyaç analizlerine göre yapılması sağlanacaktır. 1.4. İşgücü uyum programlarından yararlanan kadın ve gençlere ekonomik ve sosyal hayata entegrasyonu sağlamak üzere eğitimlerin verilmesi doğrultusunda özel önlemler alınacaktır.	2011	2015

<p>2. İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının Genç İstihdamına yönelik çalışmalarının etkinliği artırıldı</p>	<p>2.1. İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları yılda en az 1 kez «gençlik» özel gündemi ile toplandı ve bu toplantıya gençlik sivil toplum kuruluşlarının katılımı sağlandı</p> <p>2.2. İlin tarım üretim potansiyeline göre, Tarım İl Müdürlükleri İİMEK toplantılarına davet edildi ve tarımda nitelikli istihdam olanaklarının artırılması konusunda görüşler alındı.</p> <p>2.3. İİMEK'ler kadın istihdamı konusunda bilgilendirildi</p> <p>2.4. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusu İİMEK'lerin gündemine dahil edildi.</p> <p>2.5. İİMEK'ler göç eden ya da etmiş gençlerin istihdamı konusunda bilgilendirildi ve bu gençlere yönelik istihdam edilebilirlik konusu İİMEK'lerin gündemine dahil edildi.</p>	<p>2.1. Mesleki eğitim kurslarına katılan işsiz genç sayısının o yerleşim merkezine göç eden ya da etmiş gençleri de kapsayacak şekilde, her yıl %5 artırılması</p> <p>2.2. 2015 yılına kadar; 81 ilde düzenlenen ve desteklenen mesleki eğitim kurslarına katılan «işsiz engelli gençlerin» sayısının %10 artırılması</p> <p>2.3. Ülke genelindeki İİMEK toplantı raporlarının en az üçte birinde ildeki eğitimlere «kadının insan hakları» modülünün eklenmesi talebinin yer alması</p> <p>2.4. İİMEK toplantı raporlarının üçte birine ildeki ilgili gruplara yönelik eğitimlere sosyal içerme ve temel yaşam becerileri işgücü piyasasına entegrasyon" içerikli başlıklar eklenmesi talebinin yer alması</p> <p>2.5. Mesleki eğitim modülleri arasında işgücü piyasasına entegrasyonu sağlamak üzere sosyal içerme ve temel yaşam becerileri modüllerinin eklenmesi</p>	<p>İŞKUR</p>	<p>68</p>	<p>2.1. İç göçle farklı şehirlere yerleşenlerin tespitini sağlamak üzere İçişleri Bakanlığı ile veri paylaşımı sağlanacaktır.</p> <p>2.2. İç göçle başka yerleşim merkezlerine göç eden gençlerin aktif istihdam programlarından yararlanmaları sağlanacaktır.</p> <p>2.3. Aktif istihdam programları çerçevesinde uygulanan mesleki eğitim müfredatına kadın hakları ile ilgili en az 12 saatlik ders eklenecektir.</p> <p>2.4. İİMEK toplantılarında ilgili gruplar için verilecek olan eğitimlere sosyal içerme ve temel yaşam becerileri işgücü piyasasına entegrasyon konularının eklenmesi gündeme alınacak ve eğitim müfredatına bu konuların eklenmesi doğrultusunda kararlar alınacaktır.</p> <p>2.5. İşsiz engelli gençlerin mesleki eğitimlerden daha fazla yararlanması sağlanacaktır.</p> <p>2.6. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve gençler yılda en az bir kez İİMEK gündemine alınacaktır. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğinin gündeme alındığı İİMEK toplantılarına ilgili STK'lar davet edilecektir.</p> <p>2.7. Tarımsal alandaki gelişmeler ve istihdam olanakları konusunda görüşü alınmak ve bu alanda yapılabilecek faaliyetleri belirlemek üzere Tarım İl Müdürlüğünün yılda en az bir kez İİMEK toplantılarına katılımı sağlanacaktır.</p>	<p>2011</p>	<p>2015</p>
---	--	---	--------------	-----------	---	-------------	-------------

<p>3. İŞKUR'un özel sektör de dâhil olmak üzere işgücü piyasasının kurum ve kuruluşlarıyla eşgüdümü; demokratik temsil ve katılım esasına dayanarak gençleri de kapsayacak şekilde artırıldı ve bu suretle sosyal diyalog mekanizması güçlendirildi.</p>	<p>3.1. Genç İstihdamı İzleme ve Değerlendirme Kurulu (İDK) oluşturuldu</p> <p>3.2. Genç İstihdamı İDK'nda sosyal taraflar ve gençlik örgütlerinin karar alma süreçlerine katılımı sağlandı</p> <p>3.3. İDK yılda en az bir kez kendisine sunulan ilerleme raporlarını değerlendirdi</p>	<p>3.1. Genç İstihdamı İzleme Değerlendirme Kurulu'nun yılda en az 2 kez toplanması</p> <p>3.2. Gençlik İstihdamı konusunda yılda en az bir kez rapor yazılması ve bu raporlarda genç kadınların istihdamı konusunda da bilgi sunulması</p>		<p>3.1. İlgili tarafların katılımıyla Genç İstihdamı İzleme ve Değerlendirme Kurulu oluşturulacaktır.</p> <p>3.2. İzleme ve Değerlendirme Kurulunun yılda en az 2 kez toplanması sağlanacaktır.</p> <p>3.3. Genç İstihdamı konusunda yılda en az bir kez rapor hazırlanacaktır. Bu rapora genç kadınların istihdamı konusu dahil edilecektir.</p>	2011	2015
--	--	---	--	---	------	------

<p>4. İŞKUR bünyesinde iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri etkinleştirildi, kalitesi ve kapasitesi geliştirildi</p>	<p>4.1. İş danışmanlığı hizmetlerinden yararlanan gençlerin mesleki eğitime ve/veya istihdamda yönlendirilmesini takip etmek üzere sistem geliştirildi.</p> <p>4.2. Eğiticilerin eğitimi kapsamında İş ve Meslek Danışmanları Temel Yaşam Becerileri ve kent yaşamına uyum konularında eğitildi.</p>	<p>4.1. İşsizlere yönelik iş danışmanlığı hizmetinden her yıl 60.000 gencin faydalanması</p> <p>4.2. 2015'e kadar işsizlere yönelik iş danışmanlığı hizmetinden faydalanan gençlerin mesleki eğitime ve/veya istihdamda yönlendirilme oranını tespit etmek üzere yazılım geliştirilmesi</p> <p>4.3. 2015 yılına kadar; iş ve meslek danışmanı sayısının 4000'in üzerine çıkarılması</p> <p>4.4. İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinden yararlananlardan en az 5000 kişiye anket uygulanması ve uygulanan anketlerde danışmanlık hizmetlerinde memnuniyet düzeyinin %70'in üzerinde çıkması</p> <p>4.5. Eğiticilerin eğitimi kapsamında 30 İş ve Meslek Danışmanına Temel Yaşam Becerileri ve kent yaşamına uyum konularında eğitim verilmesi.</p> <p>4.6. 2015'e kadar İŞKUR kariyer danışmanlığı hizmetlerinin devlet üniversitelerinin tamamında sunulması</p>	<p>İŞKUR</p>	<p>İşçi ve İşveren Konfederasyonları</p> <p>MEB</p> <p>YÖK</p>	<p>2011</p>	<p>2015</p>
	<p>4.1. İŞKUR'da hizmet veren iş ve meslek danışmanı sayısı artırılabilecektir. Bu çerçevede en az 4000 iş ve meslek danışmanının istihdamı sağlanacaktır.</p> <p>4.2. İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinden yararlananların izlenerek hizmetlerin değerlendirilmesini sağlamak üzere izleme sistemi oluşturulacaktır.</p> <p>4.3. İş ve meslek danışmanlarının niteliklerini artırmak üzere eğitimler verilecektir.</p> <p>4.4. İMD hizmetleri artırılabilecek ve gençlerin bu hizmetlerden daha fazla yararlanması sağlanacaktır.</p> <p>4.5. Devlet üniversitelerinde kariyer danışmanlığı hizmeti sunulacaktır.</p>					

<p>5. İŞKUR personel kapasitesi nitelik ve nicelik bakımından güçlendirildi</p>	<p>5.1. Performans değerlendirme sistemine göre eğitim ihtiyacı belirlendi.</p>	<p>5.1. 2015 yılına kadar; personel sayısının en az 8000'e çıkarılması 5.2. İŞKUR personeline kişi başına yılda ortalama 12 saat eğitim verilmesi</p>	<p>İŞKUR</p>		<p>5.1. İŞKUR personel sayısını en az 8000 kişiye çıkarmak üzere personel alımı yapılacaktır. 5.2. İŞKUR personelinin nitelik düzeyini artırmak üzere yıllık ortalama kişi başı eğitim süresinin en az 12 saat olması sağlanacaktır. 5.3. Personelin mevcut durumunun takibini sağlayan ve bu durumu raporlaştıran bir veritabanı oluşturulacaktır.</p>	<p>2011</p>	<p>2015</p>
---	---	---	--------------	--	---	-------------	-------------

	<p>6.1. Kırsal bölgelere yönelik hizmetler belediyeler, SYDV'ler ve GTHB işbirliği içerisinde geliştirildi. Kırsal yerleşimlere etkin şekilde ulaşabilmek için, mobil hizmet birimleri ile kırsalda İŞKUR'un tanınırlığı artırıldı.</p> <p>6.2. Kurumsal Web sayfası yenilendi.</p> <p>6.3. Tanıtım materyalleri gençlerin ilgisini çekecek şekilde çeşitlendirildi.</p> <p>6.4. Mesleki eğitim ve İŞKUR hizmetlerinin duyurulmasında ve tanıtımında kadınlara özel vurgu ve çağrı yapıldı.</p> <p>6.5. Yüksek öğrenim mezunları arasında İŞKUR'un tanınırlığı artırıldı</p>	<p>6.1. 2015 yılına kadar işsiz gençlerin, göç eden veya etmiş gençler de dahil olmak üzere, %50'sinin İŞKUR'a kaydolması</p> <p>6.2. 2015 yılına kadar; tüm belediyeler ve SYDV'lerle protokol imzalanması</p> <p>6.3. 2015 yılına kadar; web sayfasının ziyaretçi sayısının her yıl %25 arttırılması</p> <p>6.4. 2015 yılına kadar 1 milyon adet yeni yazılı tanıtım materyalinin gençlerin yoğun olduğu yerlerde dağıtılması</p> <p>6.5. Genç istihdamına yönelik hazırlanan spotların ulusal ve yerel radyo ve tv kanallarında yayınlanması</p> <p>6.6. Yüksek öğrenim mezunları arasından İŞKUR'a kayıtlı olanların oranının %10 oranında artırılması</p>	<p>İşçi ve İşveren Sendikaları</p> <p>RTÜK</p>	<p>İŞKUR</p>	<p>6.1. Kırsal bölgelere erişimi arttırmak için SYDV'ler, Belediyeler ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile işbirliği sağlanacaktır.</p> <p>6.2. Kırsal kesimlere erişimi sağlamak üzere mobil hizmet birimleri oluşturulacaktır.</p> <p>6.3. İŞKUR web sayfası yenilenecektir.</p> <p>6.4. Gençlerin, kadınların ve yüksek öğretim mezunlarının hizmetlerinden daha fazla yararlanmalarını sağlayacak yazılı ve görsel tanıtım materyalleri hazırlanacaktır.</p>	<p>2011</p> <p>2015</p>	
<p>6. İŞKUR'un tanınırlığı ve erişilebilirliği arttırıldı</p>							

<p>7. İŞKUR'un işverenlerle iletişim kanalları güçlendirildi ve eşleştirme hizmetleri geliştirildi</p>		<p>7.1. İşbaşı eğitim programlarından her yıl 50,000 gencin yararlanması ve bunların %25'inin istihdama kazandırılması</p> <p>7.2. 2015 yılına kadar İŞKUR'a bildirilen açık iş sayısının her yıl %50 arttırılması</p> <p>7.3. Tarımsal ve tarıma dayalı işletmelerin de işçilerini seçme ve yerleştirmelerinde İŞKUR hizmetlerine başvurularının sağlanması</p>	İŞKUR	<p>işveren Kuruluşları (TİSK, TOBB, vs...)</p> <p>TZOB</p>	<p>7.1. İşbaşı eğitim programlarından yararlanan gençlerin sayısı arttırılacaktır.</p> <p>7.2. İŞKUR faaliyetleri tanıtılarak daha fazla işverene ulaştırılması sağlanacaktır.</p> <p>7.3. Tarımsal işletmelere İŞKUR hizmetleri tanıtılacak ve bu işletmelerin İŞKUR hizmetlerinden yararlanmaları sağlanacaktır.</p>	2011	2015
--	--	--	-------	--	--	------	------

Gençlerin İstihdamı Genel Hedefi 2: Eğitim ve İstihdam İlişkisinin Güçlendirilmesi							
Hedef 1: Gençlerin işgücü piyasasına geçişlerinin kolaylaştırılması							
Sonuç	Çıktı	Göstergeler	Sorumlu Birim	İşbirliği Yapılacak Birim/ler	Gerçekleştirilecek Faaliyetler	Takvim/Zaman Dilimi	
						Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi
1. AİP'ler kapsamında verilen mesleki eğitim kurslarından işgücü piyasasına geçiş kolaylaştırıldı		<p>1.1. Her yıl mezun olan mesleki eğitim mezunlarının en az % 20'sinin eğitim gördükleri alanda istihdam edilmesi</p> <p>1.2. Bir önceki yıl mesleki eğitim alanların %50 sinin istihdamda olması</p>	İŞKUR	MEB	1.1. Mesleki eğitim faaliyetlerini takip sistemi geliştirilecektir.	2011	2015
2. Eğitimde mezun izleme sistemi etkinleştirildi		<p>2.1. Meslek lisesi mezunlarının mezuniyet aşamasında İŞKUR'a kaydının sağlanması suretiyle bir takip sistemi oluşturulması</p> <p>2.2. İŞKUR'un sunduğu mesleki eğitim kurslarına katılanların takibine yönelik sistemin geliştirilmesi</p>	İŞKUR	MEB YÖK KB	<p>2.1. Meslek lisesi mezunların İŞKUR'a kayıtlarının sağlanması ve mezunların istihdam durumlarının takibi için veri paylaşımı ve kayıt sistemi oluşturulacaktır.</p> <p>2.2. İŞKUR portalında yer alan kurs takip sistemi, veri tabanındaki tüm verileri raporlaştıracak ve fayda maliyet analizi yapacak şekilde geliştirilecektir.</p>	2011	2015
3. Eğitim alan gençlerin mesleki deneyim kazanması kolaylaştırıldı		3.1. Meslek eğitim mezunlarının her yıl %10'una ve artan oranda işbaşı eğitim imkanı sağlanması	İŞKUR	MEB YÖK işveren Kuruluşları	3.1. Mesleki eğitim alanların her yıl en az %10'unun işbaşı eğitim programlarından yararlanması sağlanacaktır.	2011	2015

<p>4. Tarıma dayalı istihdamda nitelikli istihdam olanakları artırıldı</p>	<p>4.1. Kırsal alanlarda yaşayan gençlerin katma değeri yüksek alanlarda istihdam edilmelerinin kolaylaştırılması amacıyla mesleki eğitim programlarına katılmaları sağlandı.</p>	<p>4.1. (TÜİK'in 20.000 altı ve üstü nüfus verilerine dayalı olmak üzere) mesleki eğitim kurslarına kırsaldan katılan genç sayısının %10 artırılması ve bu gençlerin eğitime erişim olanaklarının iyileştirilmesi</p> <p>4.2. Organik tarım, iyi tarım uygulamaları, kırsal turizm, tohum ve fidan üretimi gibi katma değeri yüksek konularda mesleki eğitimlerin verilmesi</p>	<p>işKUR</p>	<p>MEB KB GTHB İçişleri Bakanlığı</p>	<p>4.1. İçişleri Bakanlığı ve işKUR arasında kırsal yerleşim birimlerine ilişkin nüfus verilerinin paylaşımı sağlanacaktır.</p> <p>4.2. GTHB, MEB ve ilgili kamu kurumları işbirliği ile kırsal alanda yaşayan gençlerin organik tarım, iyi tarım uygulamaları, kırsal turizm, tohum ve fidan üretimi gibi katma değeri yüksek alanlarda mesleki eğitim almaları sağlanacaktır.</p>	<p>2011</p>	<p>2015</p>
--	---	---	--------------	---	---	-------------	-------------

Gençlerin İstihdamı Genel Hedefi 3: İŞKUR'un İş Yaratmaya Katkısı							
Hedef 1: Hibe, kredi ve diğer destek sistemlerinin ilave genç istihdamı odaklı olarak yeniden yapılandırılması							
Sonuç	Çıktı	Göstergeler	Sorumlu Birim	İşbirliği Yapılacak Birim/ler	Gerçekleştirilecek Faaliyetler	Takvim/Zaman Dilimi	
						Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi
1. Kentsel genç istihdamında artış kaydedildi		1.1. 2015 yılına kadar uygulanan istihdam odaklı teşvik sistemleri yoluyla 100 bin kişilik ilave genç istihdamı yaratılması 1.2. Kentsel genç istihdamında kaydedilen artışın %35'inin kadınlardan oluşması	İŞKUR	Yerel idareler TÜİK SGK	1.1. İŞKUR ve SGK arasında teşvik sisteminin yıl, yaş, cinsiyet, bölge, kır, kent ayrımı dâhil olmak üzere istihdama sağladığı katkıyı tespit edecek takip sistemi oluşturulacaktır.	2011	2015
2. İŞKUR'a kayıtlı gençlerin istihdamı izlendi ve istihdamda kalma süreleri arttı	2.1. İŞKUR takip anketleri oluşturuldu	2.1. İŞKUR' a kayıtlı gençlerin vasıflandırıldıktan 1 yıl sonra en az %35'inin eğitim aldığı alanda hala istihdamda olması 2.2. Gençler arasında kayıt dışı istihdam oranı ve sayısının azalması	İŞKUR	İşveren Kuruluşları TÜİK	2.1. Kursların verimlilik ve etkinliği artıracak, kurs veri tabanı geliştirilecek kursiyerler için izleme anketleri oluşturulacaktır. 2.2. Kayıtdışı istihdam konusunda kursiyerlere bilgi verilmesi sağlanacaktır.	2011	2015
3. KOSGEB ile işbirliği protokolünün sonuçları izlendi		3.1. KOSGEB ile yılda 2 kez izleme toplantısı yapılması	İŞKUR	KOSGEB	3.1. KOSGEB ve İŞKUR işbirliğinde gerçekleştirilen girişimcilik eğitimlerini izlemek için komisyon oluşturmak üzere protokolde değişiklik yapılacak, oluşturulan komisyonun yılda iki kez toplanması sağlanacaktır.	2011	2015

Hedef 2: Girişimciliğin özendirilmesi ve eğitime desteklenmesi						
1. Girişimcilik özendirildi.	1.1. Girişimcilik eğitimi alanların %20 sinin gençlerden oluşması	İŞKUR	GTHB MEB KB KOSGEB	1.1. İstihdam fuarları, kariyer günleri tanıtım materyalleri yoluyla İŞKUR tarafından verilen girişimcilik eğitimlerinin gençler arasındaki tanınırlığı artırılacak ve daha fazla genç bu eğitimlerden yararlanması sağlanacaktır.	2011	2015
2. İŞKUR'un verdiği girişimcilik eğitimleri izlendi.	2.1. Girişimcilik eğitimlerinin etkinliği ve verimliliğine ilişkin etki değerlendirilmesi yapıldı ve eğitime katılanların %4'ü kendi işini kurdu, kurulan işlerin başarısının kontrol grubu üzerinden izlenmesi 2.2. Kırsal alandaki gençlerin girişimcilik eğitimlerine katılımına özendirilmesi	İŞKUR	MEB GTHB	2.1. İŞKUR tarafından girişimcilik eğitimlerinin etkinliği ve verimliliğini değerlendirmek üzere izleme ve değerlendirme çalışmaları yapılacaktır. 2.2. Kırsal alandaki gençlerin girişimcilik eğitimlerine katılımını sağlamak üzere kırsal alanda tanıtım faaliyetleri yürütülecektir. Tanıtımların yapılabilmesi için GTHB ve MEB taşra teşkilatına eğitimler verilecektir. 2.3. GTHB ve MEB taşra teşkilatı tarafından kırsal kesimde yaşayan gençlere bilgilendirmeler yapılacak ve bu çalışmalar İİMEK'e rapor olarak sunulacaktır. Bu raporlar İŞKUR il Müdürlüklerine gönderilecektir.	2011	2015
3. Genç girişimcilere yönelik olarak kolaylaştırıcı düzenlemeler yapıldı.	3.1. Genç girişimci sayısının %5 artması 3.2. İŞKUR'un girişimcilik eğitimine katılabilmek için işsiz olma ön koşulunun kaldırılması	İŞKUR	KOSGEB TÜİK	3.1. Mevzuat değişikliği yapılarak girişimcilik eğitimlerine katılacaklarda aranan işsiz olma koşulu kaldırılacaktır.	2011	2015

	4. Genç girişimcilere ulaşacak etkili iletişim mekanizmaları kuruldu	4.1. Kamu ve sivil toplum kuruluşları ile genç girişimciler arasında iletişim ağı kuruldu	4.1. Girişimcilik fırsatlarını anlatan 300,000 adet broşür dağıtılması	4.2. Hazırlanan spotların yerel ve ulusal radyo ve TV'de yayınlanması	4.3. Her yıl her ilde her bir devlet üniversitesinde en az bir kariyer fuarına İŞKUR'un katılımı	4.1. Girişimcilik eğitimlerini, yararlanma koşullarını ve eğitimlerden yararlanılara sağlanabilecek olanakları anlatan broşürler basılarak dağıtılacaktır.	4.2. Spot tanıtım filmleri hazırlanarak bu filmlerin ulusal kanallarda yayımlanması sağlanacaktır.	4.3. RTÜK ile spotların yayımlanması konusunda protokol imzalanacaktır.	4.4. İşsizlikle mücadele edebilmek üzere genç girişimciliğin desteklenmesi konusunda eğitimlerin önemini vurgulamalarını sağlamak üzere ulusal kanallar ile toplantılar düzenlenecek ve ulusal kanalların hazırlanacak olan spotları yayımlamaları sağlanacaktır.	4.5. Devlet üniversitelerinde kariyer fuarlarının düzenlenmesi sağlanacaktır.	4.6. Düzenlenen kariyer fuarlarına İŞKUR'un katılımı sağlanacaktır.	4.7. Kariyer fuarlarına katılımı sağlamak üzere YÖK ile gerekli işbirliğinin sağlanmasına yönelik olarak çalışmalar yapılacaktır.	2011	2015	
								YÖK STK RTÜK KOSGEB	İŞKUR						

ISBN : 978-975-92450-2-3

www.iskur.gov.tr